

USUL-U KÂFÎ

HÜCCET KİTABI

(Akıl ve Cehalet, İlmî Fazileti, Tevhid, Hücet)

Sigatu'l-İslâm Ebu Cafer Muhammed b. Yakub b. İshak el Kuleynî (öl. h. 329)

Mütercim: Vahdettin İnce & **Arapça Tatbik:** Hamid Turan & **Türkçe metni gözden geçiren** Prof. Dr. Hüseyin

Hatemi Tarama & Tashih : Muhammed ÇİÇEK

eKitap: Muhammed H.İPEK

HÜCCET KİTABI

1) HÜCCETİN BULUNMASININ ZORUNLULUĞU BABI

Bu kitabın müellifi Ebu Cafer Muhammed b. Yakub el-Kuleynî (r.a) der ki: Bize anlattı.

1-(426)...Hişam b. Hakem, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet eder:

"Nebilerin ve Resullerin gelişini neye dayanarak kanıtlıyorsun?" diye soran bir zındıka şöyle dedi: «Biz, kesin ve kanıtlanmış olarak biliyoruz ki bizim bir yaratıcımız, meydana getiricimiz vardır. Bu yaratıcı, bizden ve yarattığı bütün varlıklardan daha yücedir. Bu yaratıcı, hikmet sahibidir, aşkındır. Yarattığı varlıkların O'nu gözle görmeleri, elleriyle dokunmaları, O'nunla doğrudan temas kurmaları, karşılıklı konuşmaları mümkün değildir.

Bu gerçek, bizim açımızdan kesinlik kazanınca biliyoruz ki, O'nun adına kullarına mesaj getiren elçileri vardır. Bu elçiler O'nun adına yarattıklarına ve kullarına açıklamada bulunurlar, O'nun buyruklarını bildirirler. Onlara kendi çıkarlarına olan şeyleri, menfaatlerine olan hususları gösterirler. Varlıklarını sürdürmelerini sağlayan, terk etmeleri durumun da ise yok oluşlarına neden olan amelleri açıklarlar. Bundan da anlıyoruz ki, hikmet sahibi ve her şeyi bilen Allah Celle ve Azze adına O'nun kullarına emir ve yasaklar yönelten, O'nun adına kullara açıklamalarda bulunan temsilciler vardır ve bunlar nebilerdir, kullarının arasından süzüp çıkardığı seçkinlerdir, hikmetle edeplenen bilgelerdir. Ve bunlar hikmetle gönderilmişlerdir. Yaratılış ve bedensel oluş açısından insanlarla aynı konumda olmalarına karşın, "ahlâk ve hareket tarzı" açısından aynı konumda değildirler. Bunlar hikmet sahibi ve her şeyi bilen Allah tarafından desteklenirler. Bu da her zaman ve her dönemde gönderilen nebilerin ve resullerin sundukları kanıt ve belgelerle ispat edilmiştir. Bundan maksat, Allah'ın arzının, sözlerinin doğruluğuna ve adalet sahibi oluşuna delâlet eden ilâhî bir bilgiye sahip hüccetlerden yoksun kalmamasıdır.»

2-(427)...Mansur b. Hazim şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'adedim ki: "Allah, yarattıkları aracılığıyla bilinmeyecek kadar yüce ve kerem sahibidir. Bilakis yarattıkları, O'nun aracılığıyla bilinirler."

-«Doğru söyledin.» dedi.

Dedim ki: Rabbinin bir olduğunu bilen kimsenin, bu Rabbin rızasının ve öfkesinin de olduğunu, neye razı olduğunu ve neden öfkelenmiş olduğunu ancak vahiy ve Resul aracılığıyla bilineceğini bilmesi gerekir. Bir kimse vahiy almıyorsa Allah'ın elçilerini arayıp bulmakla yükümlüdür. Onlarla karşılaştığı zaman hüccet olduklarını, onlara itaat etmenin farz olduğunu bilir. İnsanlara dedim ki: "Siz Resûlullah'ın Allah tarafından kullarına gönderilen bir hüccet olduğunu biliyor musunuz?"

- "Evet, biliyoruz." dediler.

Dedim ki: Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) vefat ettikten sonra Allah'ın kulları arasındaki hücceti kim oldu.

- "Kur'ân" dediler.

Kur'ân'a baktım. Mürcieler, Kaderiyeciler ve hatta ona temelden inanmayan zındıklar, onunla ilgili olarak tartışıp duruyorlar. Karşı tarafa üstünlük sağlamak için onu kullanıyorlar. O zaman anladım ki, Kur'ân'ın hüccet olması, ancak bir kayyım ile mümkündür. Bu kayyımın Kur'ân ile ilgili olarak söylediği her şey hak olmalıdır.

İnsanlara dedim ki: Kur'ân'ın "kayyımı" (*denetçisi*) kimdir?

Dediler ki: İbn Mesud Kur'ân-ı biliyor. Ömer biliyor ve Huzeyfe biliyor.

Dedim ki: Tümünü mü biliyorlar?

Dediler ki: Hayır. Ali (*aleyhisselâm*) dışında, şu adam Kur'ân'ın tümünü biliyor, diye birini gösterdiklerine tanık olmadım. Nitekim halk arasında bir mesele baş gösterdiğinde şu: "bilmiyorum." beriki: "bilmiyorum." öbürü: "bilmiyorum." derken bu: "biliyorum." diyor. Ben de şahitlik ederim ki Ali (*aleyhisselâm*), Kur'ân'ın kayyımıydı. Bu yüzden ona itaat etmek farzdı. Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'den sonra insanlar arasındaki hüccet oydu. Onun Kur'ân ile ilgili olarak söyledikleri haklıdır.

İmam dedi ki: «Allah sana rahmet etsin.»

3-(428) ...Yûnus b. Yakub şöyle rivayet etmiştir:

Bir gün Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın yanında arkadaşlarından bir grup bulunuyordu. Bunlar arasında Humran b. A'yen, Muhammed b. Numan, Hişam b. Salim ve Tayyar yer alıyordu. Bir de aralarında Hişam b. Hakem'in bulunduğu bir grup vardı. Hişam b. Hakem gençti.

Ebu Abdullah (*aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Ey Hişam! Bana Amr b. Ubeyd'e ne yaptığını ve ona nasıl bir soru sorduğunu haber versene.»

Hişam dedi ki: Ey Resûlullah'ın oğlu! Ben, seni gözümde büyütüyorum ve senin karşında utanıyorum. Senin karşında konuşmaya dilim dönmüyor.

Ebu Abdullah buyurdu ki: «Size bir şey emrettiğim zaman dediğimi yapın.»

Hişam dedi ki: Amr b. Ubeyd'in durumunu ve Basra mescidinde oturumlar düzenlediğini haber aldım. Bu durum ağırıma gitti. Onunla buluşmak amacıyla yola çıktım ve Basra'ya cuma günü vardım. Basra mescidine gittim. Birden büyük bir halkayla karşılaştım. Amr b. Ubeyd halkanın ortasında bulunuyordu ve yünden yapılmış siyah bir kuşağı beline sarmış, üzerinde de bir aba vardı. İnsanlar ona sorular soruyorlardı. İnsanlardan bana yol açmalarını istedim, yol açtılar. Sonra halkadakilerin en sonunda dizlerimin üzerinde oturdum.

Sonra dedim ki: Ey âlim! Ben yabancı bir kimseyim. Sana bir soru sormama izin verir misin?

- "Evet." dedi.

Dedim ki: Senin gözün var mıdır?

Dedi ki: Yavrucuğum, bunun neresi soru? Sonra gözlerinle gördüğün bir şey hakkında nasıl soru soruyorsun?

Dedim ki: Ben böyle soru sorarım.

Dedi ki: Yavrucuğum! Sor, sorduğun soru ahmakça da olsa sor.

Dedim ki: Bana cevap ver.

Dedi ki: Sor

Dedim ki: Senin gözün var mıdır?

- "Evet." dedi.

Dedim ki: Onlarla ne yapıyorsun?

Dedi ki: Onlarla renkleri ve cisimleri görüyorum.

Dedim ki: Senin burnun da var mıdır?

- "Evet." dedi.

- "Peki, bununla ne yapıyorsun?" dedim.

- "Onunla koku alıyorum." dedi.

Dedim: Ağız var mıdır?

Dedi ki: Var.

Dedim: Onunla ne yapıyorsun?

Dedi ki: Onunla tad alırım.

Dedim: Kulağın var mı?

- "Var." dedi.

- "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.

- "Sesleri duyuyorum." dedi.
- Dedim ki: Kalbin var mı?
- "Var." dedi.
- "Onunla ne yapıyorsun?" dedim.
- "Onunla bu organ ve duyularla algıladığım şeyleri, birbirinden ayırıyorum."

Dedim ki: Bu organların varlığı kalbe duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmıyor

- "Hayır." dedi.

Dedim ki: Organlar sağlıklı ve normal olsalar da mı?

Dedi ki: Yavrucuğum! Bu organlar kokladıkları, gördükleri, tattıkları veya duydukları bir şeyden şikâyet ederlerse bunu kalbe gönderirler. Böylece kesin inanç elde edilir ve kuşkular ortadan kalkar.

Hişam dedi ki: Bunun üzerine ona dedim ki: "Yoksa Allah, kalbi, beden diğer organlarının kuşkularını gidermek için mi var etmiştir?"

- "Evet." dedi.

Dedim ki: O zaman kalp olmadan olmaz. Yoksa organlar kesin inanca erişemezler mi?

- "Evet." dedi.

Dedim ki: Ey Mervan'ın babası! Görülüyor ki, Allah Tebareke ve Teâlâ, senin bedeninin organlarını kendi başlarına bırakmamış, onlara doğruyu belirginleştiren kuşkulu şeylerle ilgili kesin inancı ortaya koyan bir imam var etmiştir. Bunu yapan Allah, bütün insanları, şaşkınlıklar, kuşkular ve ihtilaflar içinde bırakır mı? Onlar için başvuracakları, kuşkuları için çözüm yolları arayacakları, şaşkınlıklarını bertaraf etmesi için sığınacakları bir imam tayin etmez mi? Senin organlarının şaşkınlığını ve kuşkularını gidermek için başvuracağı bir imam tayin ederken bütün insanları şaşkınlık ve kuşkular içinde unuttur mu?

Bunun üzerine sustu ve bana bir şey söylemedi. Sonra bana döndü ve dedi ki: "Sen Hişam b. Hakem misin?"

- "Hayır" dedim.

- "Yoksa onun sohbet arkadaşlarından biri misin?" dedi.

- "Hayır" dedim.

- "Peki, nerelisin?" dedi.

- "Kûfeliyim." dedim.

Dedi ki: "Sen, osun." Sonra beni kucakladı ve yerine oturttu ve oradan kalktı.

Ben konuştuğum sürece de bir kelime söylemedi. Ben kalkıncaya kadar böyle devam etti.

Ebu Abdullah güldü ve şöyle dedi: «Ey Hişam! Bunu sana kim öğretti?»

Dedim ki: Bunları senden öğrenerek bir araya getirdim.

İmam buyurdu ki: «Allah'a yemin ederim ki bu, İbrahim'in ve Musa'nın suhuflarında (*sahifelerinde*) yer alan gerçeklerdir.»

4-(429) ...Yûnus b. Yakub şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ınyanında bulunduğum bir sırada yanına Şamlı bir adam geldi ve dedi ki: Ben, kelâm, fıkıh ve feraiz ilimlerini bilen bir kimseyim. Senin arkadaşlarınla tartışmak için geldim.

Ebu Abdullah (*aleyhisselâm*) dedi ki: «Acaba senin kelâmın, Resûlullah'ın sözlerine mi dayanıyor? Yoksa kendine ait düşüncelerden mi kaynaklanıyor?»

Adam dedi ki: Hem Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ninsözlerinden hem de benim kendi düşüncelerimden kaynaklanıyor.

Ebu Abdullah (*aleyhisselâm*) dedi ki: «Öyleyse sen, Resûlullah'ın ortağısın.»

- Adam: "Hayır." dedi.

İmam dedi ki: «Yoksa Allah'tan vahiy mi aldın? O mu sana haber verdi?»

-Adam: "Hayır." dedi.

- «O zaman Resûlullah'a olduğu gibi sana da itaat etmek farz olmalı.» dedi.
Adam: "Hayır." dedi.

Bunun üzerine Ebu Abdullah bana dönerek şöyle dedi: «Ey Yûnus b. Yakub! Bu adam, konuşmadan önce kendi çelişkisini ortaya koydu.» Ardından şöyle dedi:

«Ey Yûnus! Eğer sen, kelâm ilmini iyi biliyorsan onunla tartış.»

Yûnus der ki: "İçimden şöyle dedim:

-Vay başıma gelenler!

İmam'a şu karşılığı verdim: Sana kurban olayım! Senin, kelâm ilmiyle uğraşmayı nehyettiğini ve: «Bu kabul edilir. Şu kabul edilmez. Bu bir sonuca varır. Şu bir sonuca varmaz. Bunu anlayabiliriz. Şunu anlayamayız.» diyerek kelâmla uğraşanlara-«Yazıklar olsun!»- dediğini duymuştum.

Ebu Abdullah (*aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Onlara yazıklar olsun demiştim. Şayet benim dediklerimi terk edip kendi istediklerine giderlerse.»

Sonra bana şöyle dedi: «Dışarı çık. Gördüğün bütün kelâmcıları içeri çağır.»

Bunun üzerine Humran b. A'yen' -iyi kelâm bilirdi- yine kelâmdan iyi anlayan Ahvel'i, kelâm ilminde iyi bir yeri olan Hişam b. Sâlim'i ve benim nazarımda kelâm ilmini en iyi bilen biri olan Kays b. Masir'i içeri çağırdım. Bunlardan Kays b. Masir, Ali b. Hüseyin (*Zeyn'ül-Abidin aleyhisselâm*)'dankelâm derslerini almıştı. Bizim için ilim meclisi hazırlandı. -Ebu Abdullah, hac mevsiminden önce bir kaç gün Harem tarafındaki bir dağda kendisi için kurulan bir çadırda ikamet ederdi- Ebu Abdullah çadırından başını dışarı uzatınca bir devenin kendisine doğru geldiğini gördü. Dedi ki: «Bu gelen Hişam'dır. Kâbe'nin Rabbine andolsun.» Biz sandık ki Hişam, İmam'ın çok sevdiği Akil'in çocuklarından biridir. Derken Hişam b. Hakem çıkageldi. Sakalları henüz çıkıyordu. İçimizde yaşça ondan büyük olmayan kimse yoktu. Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) ona yer açtı ve şöyle dedi:

«Bu, kalbiyle, diliyle ve eliyle, biz Ehl-i Beyt'e yardım eden bir kimsedir.»

Sonra şöyle buyurdu: «Ey Humran! Adamla kelâm tartışmasına gir.»

Humran, adamla tartıştı ve ona üstünlük sağladı.

Sonra şöyle dedi: «Ey Tâki, onunla kelâm tartışmasına gir.»

Ahvel de adamla tartıştı ve ona üstünlük sağladı.

Sonra şöyle dedi: «Ey Hişam b. Salim! Onunla kelâmi konularda tartış. Hişam b. Salim ile Şamlı adam yenişemediler, birbirlerine üstünlük sağlayamadılar.

Sonra Ebu Abdullah, Kays el-Masir'e: «Onunla kelâmi tartışmalara gir.» dedi.

Kays onunla tartıştı. Bu sırada Ebu Abdullah ikisinin sözlerinden dolayı gülmeye başladı. Çünkü Şamlı adam iyice sıkışmıştı.

İmam, Şamlı adama: «Şu delikanlıyla tartış.» dedi.

İmam, Hişam b. Hakem'i kastediyordu.

Adam: "Evet." dedi.

Adam Hişam'a dedi ki: "Ey delikanlı, bana bu adamın imamlığı hakkında soru sor." dedi.

Hişam, adamın bu sözlerinden dolayı öfkelendi ve öfkesinden titremeye başladı. Şamlıya şöyle dedi: Ey adam! Acaba senin Rabbin mi kulları hakkında daha çok hayır diler, yoksa kulların kendileri mi kendileri hakkında daha çok hayır dilerler?

Adam: Bilâkis, benim Rabbim daha çok kulları hakkında hayır diler.

Hişam dedi ki: Peki, kullarına yönelik hayır dileyişi açısından ne yapmıştır?

Adam dedi ki: Onlar için bir hüccet ve delil ortaya koymuştur ki, dağılmasınlar veya ihtilafa düşmesinler. Onları birleştirip kaynaştırın, onları sevgiyle kucaklasın ve Rablerinin koyduğu farzları onlara haber versin.

Hişam: "Bu hüccet kimdir?" diye sordu.

Adam: Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'dir.Dedi.

Hişam: "Peki, Resûlullah'dan sonra kimdir?" diye sordu.

Adam: "Resûlullah'tan sonra hüccet, kitap ve sünnettir."

Hişam dedi ki: "Bu gün aramızdaki ihtilâfları ortadan kaldırma hususunda kitap ve sünnetin bize bir yararı oluyor mu?" diye sordu.

Şamlı adam: "Evet." dedi.

Hişam şöyle dedi: Öyleyse ben ve sen, niçin ihtilaf ediyoruz ve sen ne diye ta Şam'dan buralara kadar bizim seninle ihtilafa düşmemizden dolayı kalkıp geldin? Bu soru karşısında Şamlı adam sustu.

Ebu Abdullah (*aleyhisselam*) Şamlı adama: "Niçin konuşmuyorsun?" diye sordu

Şamlı adam şöyle dedi: "Eğer ihtilaf etmiyoruz desem, yalan söylemiş olurum. Kitap ve sünnet aramızdaki ihtilâfları kaldırıyor" desem, bu sefer bâtil bir iddiada bulunmuş olurum. Çünkü kitap ve sünnet farklı şekillerde yorumlanabilecek mahiyettedirler. Eğer, ihtilaf ediyoruz ve her birimizin savunduğu haktır desem, o zaman kitap ve sünnetin bize bir yararı olmamış olur. Fakat bu kanıt benim lehime ve onun aleyhinedir."

Ebu Abdullah dedi ki: «Sor, o zaman onun ilimle dolu olduğunu anlarsın.»

Şamlı adam şöyle dedi: Ey adam! Kullar hakkında kim daha çok hayır diler, onların Rableri mi, yoksa kendileri mi?

Hişam dedi ki: Kulların Rableri, onların kendilerinden daha çok onlar hakkında hayır dilemektedir.

Bunun üzerine Şamlı adam şöyle dedi:

Peki, Rableri, onları birleştiren, eğri taraflarını doğrultan ve hak olan ile bâtil olanı birbirinden ayırarak onlara anlatan birini tayin etmiş midir?

Hişam dedi ki: Resûlullah zamanını mı, yoksa şimdiki zamanı mı soruyorsun?

Şamlı: Resûlullah zamanında, Resûlullah'ın kendisiydi. Bu gün kimdir?

Hişam dedi ki: Bu gün, şurada oturup da onu görmek için kabilelerin yola çıktığı ve bize göklerin ve yerin haberlerini veren şu adamdır. O, bu yetkiyi miras olarak babasından, o dedesinden devralmıştır.

Şamlı dedi ki: Bunu nasıl bilebilirim?

Hişam dedi ki: Aklına geleni ona sor.

Şamlı dedi ki: Bütün bahanelerimin önünü kestir. Artık ona sormam gerekiyor

Ebu Abdullah (*aleyhisselâm*) dedi ki: «Ey Şamlı! Sana yolculuğunun nasıl geçtiğini ve hangi yolu izlediğini haber vereyim mi? Şöyle şöyle değil miydi?»

Şamlı döndü ve: "Doğru söyledin, ben şimdi Allah'a teslim oldum." dedi.

Ebu Abdullah: «Bilâkis, şimdi Allah'a iman ettin. Çünkü İslâm imandan önce gelir. İnsanlar İslâm'a dayalı olarak birbirlerine mirasçı olur ve birbirleriyle evlenirler, imana dayalı olarak da sevaba nail olurlar.» dedi.

Şamlı dedi ki: Doğru söyledin. Ben şimdi Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Resülü olduğuna ve senin de vasilerden bir vasi olduğuna tanıklık ediyorum.

Sonra, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) Humran'a döndü ve şöyle dedi:

«Sen, sözlerini hadislerin izinde sürdürüyorsun ve gerçeği buluyorsun.»

Hişam b. Sâlim'e döndü ve şöyle dedi:

«Sen de hadisin peşindesin. Fakat onu tanımıyorsun.

Ardından Ahvel'e döndü ve dedi ki: «Sen yaman bir kıyasçısın. Bâtılı bâtılla kırıyorsun; ama senin bâtılın daha belirgindir.»

Sonra Kays el-Masir'e baktı ve şöyle dedi: «Sen kelâm ilmiyle ilgili olarak konuşuyorsun ve sözlerinin Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin hadisine yakını olmasını istediğin her seferinde ondan daha da uzağa düşüyorsun. Hakkı bâtılla karıştırıyorsun. Oysa azıcık bir hak bile çok bâtılla gerek bırakmaz. Sen ve Ahvel, daldan dala uçuyorsunuz ve son derece yeteneklisiniz.»

Yûnus der ki: "Allah'a yemin ederim ki, bu ikisine dediklerine benzer şeyleri Hişam için de söyleyeceğini sandım. Fakat İmam şunları söyledi:

«Ey Hişam! Sen neredeyse ayaklarını hiç yere koymuyorsun (*sana cevap vermek mümkün olmuyor*). Tam ayakların yere basacakken (*sana cevap verilecekken*) bir yolunu bulup tekrar uçuyorsun. Senin gibi birinin insanlara gerçekleri anlatması gerekir. Yanlış yapmaktan kaçın. İnşallah şefaât bunun arkasından gelecektir.»

5-(430) ...Ahvel, şöyle rivayet etmiştir:

Zeyd b. Ali b. Hüseyin gizlendiği sıralarda beni çağırды. Bunun üzerine yanma gittim. Bana dedi ki: "Biz Ehl-i Beyt'ten biri, senden yardım istese, onunla birlikte başkaldırır mısın?"

Dedim ki: Eğer baban ve kardeşin olursa, onlarla birlikte başkaldırımın.

Bana dedi ki: Ben başkaldırmayı ve şu kavim (*Emeviler*)'lesavaşmayı istiyorum. Sen de bana katıl.

Dedim ki: Sana kurban olayım. Bunu yapamam.

Dedi ki: Kendini bana tercih mi ediyorsun?

Dedim ki: Benim bir canım vardır. Eğer yeryüzünde bir hüccet varsa, seninle birlikte hareket etmeyen kurtulur, seninle birlikte hareket edense helak olur. Eğer yeryüzünde Allah'ın bir hücceti yoksa seninle birlikte hareket etmeyenle seninle birlikte hareket eden birdir.

Bana dedi ki: Ey Ebu Cafer, Ben babamla birlikte sofrada otururdum. Babam bana yumuşak etten lokma yapar ve sıcak lokmayı benim için soğuturdu. Bunu bana acıdığı, şefkat duyduğu için yapardı. Beni sıcak lokmanın ateşinden koruyan babam, cehennem ateşinden korumaz mıydı? Sana dini haber verecek de bana haber vermeyecek mi?

Dedim ki: Sana kurban olayım. Cehennem ateşi hususunda sana acıdığı için haber vermemiştir. Senin kabul etmemenden, dolayısıyla ateşe girmenden korkmuştur. Bana ise haber verdi. Kabul etsem kurtulurum, kabul etmesem benim ateşe girmemi önemsemezdi.

Sonra dedim ki: Sana kurban olayım. Siz mi üstünsünüz, nebiler mi?

Dedi ki: Tabi ki nebiler üstündürler.

Dedim ki: Yakub (*aleyhisselâm*) Yûsuf (*aleyhisselâm*)'a diyor ki: "*Oğulcuğum, rüyayı kardeşlerine anlatma. Sonra sana bir tuzak kurarlar.*" (Yûsuf, 5) Yakub (*aleyhisselâm*), Yûsuf (*aleyhisselâm*)'ın kardeşlerine ona tuzak kurmasını diye haber veremez miydi? Fakat görüyoruz ki bunu onlardan saklıyor. Aynı şekilde senin baban da senden gizledi; çünkü senin adına endişeleniyordu.

Bana dedi ki: Bunları söylüyorsun, şunu bil ki senin Medine'deki arkadaşın (*Cafer Sadık*), benim öldürüleceğimi ve Kunase'de asılacağımı bana anlattı ve benim öldürülüp asılacağıma ilişkin bilgileri içeren bir sayfanın yanında olduğunu bildirdi.

Ahvel der ki: Bunun ardından hacca gittim ve Zeyd ile aramızda geçen konuşmayı ve ona söylediklerimi Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a anlattım.

Bana dedi ki: «Onu önünden, arkasından, sağından, solundan, başının üstünden ve ayaklarının altından yakalamışsın, onun için gidecek yol bırakmamışsın.»^{1[1]}

2) NEBİLERİN, RESULLERİN VE İMAMLARIN TABAKALARI BABI

I-(431) ...Hişam b. Salim şöyle rivayet etmiştir: Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Nebi ve Resuller dört tabakaya ayrılırlar.

1)Başkası için değil, sadece kendisi için peygamber olan nebi.

2)Rüyada^{2[2]} gören, sesi işiten ve fakat uyanıkken böyle bir durumla karşılaşmayan ve hiç kimseye gönderilmeyen nebi. Onun da imamı ve yol göstericisi vardır. Örneğin İbrahim (*aleyhisselâm*), Lût (*aleyhisselâm*)'nimamıydı.

1[1]- «Fudayl b. Yesar diyor: Kıyam ettiği günün sabahı Zeyd b. Ali'nin yanına gittim o şöyle diyordu: "Kim Şam halkıyla savaşmada bana yardım etmeye hazır? And olsun Muhammed (s.a.a)'i müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderen Allah'a her kim bana onlarla olan savaşında yardım ederse kıyamet günü Allah'ın izniyle onu kendi ellerimle cennete sokacağım."

Zeyd b. Ali öldürülünce bir merkep kiralarak Medine'ye hareket ettim. Medine'ye vardığımda üzülmeyin diye Zeyd'in öldürülüşünü İmam Sadık (a.s)'a haber vermeme kararı almıştım. İmam Sadık'ın huzuruna çıktığımda İmam bana şöyle dedi: "Amcam Zeyd ne yaptı?" İmam bu soruyu sorunca beni ağlama hali tuttu. İmam: "Onu öldürdüler mi?" buyurdu. Ben: And olsun Allah'a onu öldürdüler. İmam: "Onu darağacına astılar mı?" Ben: Vallahi onu darağacına astılar. İmam bunları duyunca ağlamaya başladı ve gözyaşları inci taneleri gibi sakalına akmaya başladı ve sonra şöyle buyurdu:

"Ey Fudayl! Amcamın Şamlılarla olan savaşında sende var mıydın?" Ben: Evet dedim. İmam: "Onlardan kaç tanesini öldürdün?" Ben: Altı tanesini dedim. İmam: "Onların kanlarının dökülmesi gerektiği konusunda şüphen var mıydı?" Ben: Eğer şüphem olsaydı onları öldürmezdim. Bu esnada İmam'ın şöyle dediğini duydum: "Allah beni dökülen kanların sevabına ortak etsin. And olsun Allah'a amcam Zeyd ve ashabı aynı Ali b. Ebu Talib ve ashabı gibi bu dünyadan şehit olarak göçtüler." ..Allah amcam Zeyd'e rahmet etsin. Çünkü o; halkı Muhammed'in seçkinine davet ediyordu kendisine değil. Eğer zafere ulaşsaydı, halkı davet ettiği şeye sadık kalacaktı. O kıyamı hakkında benimle meşveret etti ve ben ona şöyle dedim: "Ey amca! Eğer katledilip Kunase'de darağacına çekilmeye hazırsan kıyam et." Zeyd ordan ayrıldıktan sonra Cafer b. Muhammed şöyle buyurdu: "Onun feryadını duyduğu halde yardımına koşmayanın vay haline!» [Saduk, Uyun-u Ahbar'ır-Rıza, s.277-278, 274, Ferec yay. Nürnberg/Almanya 2001]

Bu rivayet Zeyd'in İmam Sadık'ın izniyle kıyam ettiğine kanıttır; ancak Zeyd'in çıkışının ihtiyat gereğine uygun yapılması icap ettiğinden ve İmam'ın müdahalesi ve kıyamına onay vermesi düşman tarafından duyulacağından; ne İmam ne de Zeyd, kimsenin bu izin ve onaydan haberdar olmasını istemiyordu. [Mehdi Pişvaî, İmamların Hayatı, s.285, Buyruk Medya, İstanbul]

3) Rüyada gören, sesi işiten ve uyanırken meleşî gören nebi. Az veya çok sayıdaki bir topluluğa da gönderilmiştir. Yunus gibi yüce Allah onun hakkında şöyle buyurmuştur: *"Ve onu yüz bin kişiye, yahut daha da artmakta olan bir topluluğa peygamber olarak gönderdik."* (Saffat, 147) Yûnus (*aleyhisselâm*)'ın gönderildiği kavmin nüfusu yüz binden otuz bin daha fazlaydı. Onunda üzerinde bir imam vardı.

4) Rüyada gören, sesi işiten ve uyanırken karşılaşan peygamber. Ulul'azm peygamberler bu gruba girerler. İbrahim (*aleyhisselâm*) bir süre nebiydi; ama henüz imam değildi. Nihayet Allah ona: *"Ben seni imam yapacağım."* dedi. *"O, Benim soyumdan da."* dedi. Allah: *"Zâlimlere ahdim ermez."* (Bakara, 124) dedi. Putlara, heykellere tapanlar, imam olamazlar.»**3[3]**

2[2]- *Vahiy; Allah'ın kuluyla konuşması, anlamına gelir. Böyle bir durumda hiçbir kanıtla gerek olmaksızın konuşulan vahiy olduğu kesin olarak bilinir. Dolayısıyla, bu bağlamda ilâhî telkinler, apaçık kesin bilgilere benzer. Bunları elde etmek için insanın, kıyas, gibi onaylatıcı bir nedene ihtiyacı yoktur. Uykuya gelince; bununla ilgili rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla, bilinen uykudan farklı bir anlamda kullanılmıştır. Bilinen uyku derken, insanın gece veya gündüz uyumasını kast ediyoruz. Ancak nebilerin vahiy alışı yöntemlerinden biri olan uyku ile bayılma türü bir gelişme kast ediliyor. Bu esnada nebi olan insanın duyuları durur, hareketsiz kalır. Bu sırada, bizim uyanık halindeki görmemize benzer bir görme biçimiyle görmeye başlar. Ardından da yüce Allah, gördüğü şeylerin şeytan menşei olmayıp, Allah tarafından gelen vahiy olduğunu kesin olarak algılaması için onu destekler. [el-Mîzan, 3/330-331]*

3[3]- *"Hani Rabbi bir zaman İbrahim'i... sınamıştı..." Bu ifade, Hz. İbrahim'e imamlık misyonunun verilmesine, bu onurun ona bahşedil işine yönelik bir işarettir. Bu olay, Hz. İbrahim'in ömrünün sonlarında, iyice yaşlandığı sıralarda, İsmail ve İshak'ın dünyaya gelişlerinin ve İsmail ile annesini Mekke'ye yerleştirmesinin ardından gerçekleşmiştir. Bunun kanıtı, Allah'ın kendisine "Ben seni insanlara imam yapacağım" demesinin ardından onun, "soyumdan da" demesidir. Çünkü Hz. İbrahim, meleklerin gelip kendisine İsmail ve İshak adlı oğullarının dünyaya geleceklerini müjdelemelerinden önce, kendisinden sonra bir soyunun olacağını sanmıyordu. Hatta melekler kendisine bu müjdeyi verdiklerinde, o konuya ilişkin karamsarlığını ve ümitsizliğini şu ifadelerle dile getirmişti: "Onlara, İbrahim'in konuklarını haber ver: Onun yanına girmişler, 'Selâm' demişlerdi. İbrahim, 'Biz sizden korkuyoruz.' dedi. 'Korkma, dediler, biz sana bilgin bir çocuğun olacağını müjdeleriz.' 'Bana ihtiyarlık dokunmuşken mi beni müjdelediniz? Ne ile müjdeliyorsunuz beni?' dedi. 'Sana gerçeği müjdeledik, ümit kesenlerden olma!' dediler." (Hicr, 51-55) Yüce Allah'ın bize bildirdiğine göre, onun eşi de, evlât müjdesi karşısında benzeri bir tavır sergilemişti: "İbrahim'in karısı ayakta duruyordu. Bunu duyunca güldü. Biz de ona İshak'ı müjdeledik, İshak'ın ardından da Yakub'u. İbrahim'in karısı, 'Vay, dedi, ben bir koca kan, kocam da bir ihtiyar iken doğuracak mıyım? Bu, cidden şaşılacak bir şey.' Melekler dediler ki: Allah'ın işine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizde ey ev halkı. O, övülmeye lâyıktır, iyiliği boldur." (Hûd,71-73)*

Buna göre ne kendisi, ne de ailesi geride bir soy bırakacaklarını biliyordu. Öyleyse, **"Seni insanlara imam yapacağım"** sözünden sonra, **"Soyumdan da"** şeklinde bir ifadenin dile getirilmiş olması, bunun arkasından soy bırakacağına inanan biri tarafından söylendiğinin kanıtıdır. Konuşma adabından az da olsa haberdar olan biri, özellikle İbrahim gibi Allah'ın halis dostu olan bir insan, hakkında bilgi sahibi olmadığı bir hususta nasıl olur da Rabbinden bir istekte bulunabilir? Eğer böyle bir şey söz konusu olursa, o

zaman ya "Eğer bana evlât bahşedeceksen soyumdan da" demeliydi ya da bu anlama gelen bir başka ifade kullanmalıydı. Şu hâlde bu olay, Hz. İbrahim'in ömrünün son dönemlerinde yaşanmıştır.

Şu kadarı var ki: **"Hani Rabbi bir zaman İbrahim'i birtakım kelimelerle sınımış, o da onları tamamlayınca, 'Ben seni insanlara imam yapacağım.' demişti."** ifadesi, Hz. İbrahim'e bahşedilen imamlık misyonunun, ancak yüce Allah'ın onu birtakım sınavlardan geçirip denemesinden sonra ona verildiğini göstermektedir. Bu da, onun normal hayat sürecinde bazı musibetlere uğratılmasından başka bir şey değildir. Yine Kur'ân'ın belirttiğine göre Hz. İbrahim'in geçtiği en ağır imtihan, İsmail'in kurban edilişi meselesidir. Ulu Allah şöyle buyuruyor: "Yavrum, dedi, ben uykuda görüyorum ki, seni kesiyorum... Gerçekten bu apaçık bir imtihan idi." (Saffat, 102-106) Yüce Allah'ın da belirttiği gibi, bu olayla Hz. İbrahim ömrünün son demlerinde karşılaşmıştı: "İhtiyarlık çağında bana İsmail'i ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir." (İbrahim, 39)

"Kelimeler"ın açıklaması: "Hani Rabbi bir zaman İbrahim'i sınımıştı." "İbtîlâ" ve "belâ" kelimeleri aynı anlamı ifade ederler. Birini imtihandan geçirip denediğin zaman, "ibteleytuhu" veya "belevtuhu" dersin. Bununla onun gizli kalmış psikolojik niteliklerini ortaya çıkarmış olursun. İtaafkârlık, cesaretlilik, cömertlik, iffetlilik, bilgi, sözünde durma gibi. Ya da bunların karşısı sayılabilecek özelliklerini öğrenirsin. Bundan dolayı, sinama ancak amelle, yani pratikte olabilir. Çünkü insanın gizli yönlerini amel ortaya döker, söz değil. Sözün doğru veya yalan olması aynı oranda muhtemeldir. Yüce Allah buyuruyor ki: "Biz bahçe sahiplerini sınıadığımız gibi, onları da, sınavdan geçirdik." (Kalem, 17) Bir ayette de şöyle buyuruyor: "Allah sizi bir ırmakla sınavacaktır." (Bakara, 249)

Ayette, sinama eylemi "kelimeler"le ilgili olarak gündeme getiriliyor. Eğer bu kelimelerden maksat, sözler ise, bu ancak o sözlerin amellerle bağlantılarının olması dolayısıyladır. Bu sözlerin birtakım ahitleri ve emirleri ifade etmeleri dolayısıyladır ve bunların da fiil ile sıkı bağlantıları vardır. Nitekim yüce Allah bir ayette şöyle buyuruyor: "İnsanlara güzel söz söyleyin." (Bakara, 83) Yani onlarla iyi ilişkiler içinde olun. **"birtakım kelimelerle... o da onları tamamlayınca."** İfadenin orijinalinde geçen "kelimat", "kelime"nin çoğuludur. Bu deyim Kur'ân-ı Kerim'de "lafız" ve "söz" dışında nesnelere için de kullanılmıştır, şu ayette olduğu gibi: "...kendisinden bir kelime, adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir." (Âl-i İmrân, 45) Bunun sebebi ise, bütün yaratıkların Allah'ın "ol" sözünün sonucu meydana gelmesidir. Nitekim yüce Allah bir diğer ayette şöyle buyuruyor: "Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona 'Ol' dedi, o da oluverdi." (Âl-i İmrân, 59)

Kur'ân'da, "kelime" sözcüğünün Allah'a izafe edildiği her yerde bununla "söz" kastedilmiştir. Şu ayetlerde olduğu gibi: "Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek kimse yoktur." (En'âm,34) "Allah'ın kelimeleri değişmez." (Yûnus, 64) "Allah kelimeleriyle hakkı gerçekleştirir." (Enfâl, 7) "Üzerlerine Rabbinin kelimesi hak olanlar inanmazlar." (Yûnus, 96) "Ama kâfirlere azap kelimesi hak oldu." (Zümer,71) "Böylece Rabbinin kâfirler hakkındaki, 'Onlar ateş ehlidir.' sözü yerini bulmuş oldu." (Mü'min, 6) "Eğer belli bir süreye kadar Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında hüküm verilirdi." (Şûra, 14) "Yüce olan, yalnız Allah'ın sözüdür." (Tevbe, 40) "Buyurdu ki: Gerçek ve ben gerçeği söylerim." (Sâd, 84) "Biz bir şeyi istediğimiz zaman, söyleyeceğimiz söz, sadece ona 'Ol' dememizdir; derhâl oluverir." (Nahl,40) Bu ve benzeri ayetlerde

"söz" kavramı kastedilmiştir. Söz ise, konuşanın yanında bulunan bir şeyi muhataba bildirmesidir. Haber amaçlı cümlelerde olduğu gibi. Ya da yanındakini muhatabına yüklemesidir. Emir, nehiy sorgulama, dilek gibi inşâ amaçlı cümlelerde olduğu gibi. Bu kavramın Allah'ın sözünde "tamam" sıfatı ile nitelendirilmesi de, bu yüzden olsa gerektir. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Rabbinin sözü hem doğrulukça, hem de adaletçe tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur." (En'âm, 115) "Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz tamamlandı." (A'râf, 137) Âdeta deniliyor ki, kelime söyleyenin ağzından çıktıktan sonra henüz eksiktir, pratiğe dökülmedikçe tamamlanmış ve doğruluğu kanıtlanmış sayılmaz.

Ama bu durum, yüce Allah'ın sözünün aynı zamanda O'nun fiili olması ile çelişmez. Çünkü dış gerçekler bir hükme tabidirler; sözlü, kelâmî amaçlar da bir başka hükme tabidirler. Dolayısıyla yüce Allah'ın bir şeyi gizlilikten sonra bir peygamberine veya onların dışındaki birine göstermesi ya da onu birine yüklemesi, Allah'ın sözü ve kelâmıdır. Çünkü sözün ve kelâmın, haberin, emir veya yasağın hedeflediği hususu içermektedir. Böyle durumlar için söz (kavi) veya kelime sözcüğünün kullanılması son derece yaygındır. Ama bunun için de ifadenin söz (kavi) ve kelime ile kastedilen hedefi gerçekleştirmesi gerekir. Söz gelimi, söylediğin bir sözden, daha önce dile getirdiğin bir kelimedenden dolayı "mutlaka şöyle şöyle yapacağım" dersin. Ama sen bir söz söylememişsin, önceden bir kelime dile getirmemişsin. Sadece bir şeye karar vermişsin, artık o sözünden, herhangi bir aracının girişiminden dolayı vazgeçmezsın ve irade zaafına düşmezsın. Antara'nın şu beyti de buna bir örnektir. "Savaşın korkulu anlarında kendi kendine de ki: Korkup sarsılma; / Çünkü ya öldürüp rahatlarsın ya da ölüp övülürsün."

'Demek'ten maksat, nefesine sarsılmazlığı, kararlılığı ve yerini terk etmeyişi telkin etmektir. Çünkü eğer ölecek olursa, övgü ile ve eğer yenecek olursa rahata kavuşmakla başarı elde etmiş olacaktır.

Bu husus açıklığa kavuştuktan sonra, yüce Allah'ın "kelimeler" ifadesiyle, Hz. İbrahim'i sınavdan geçirdiği birtakım olayları ve uymasını istediği birtakım ahitleri kastettiğini anlarsın. Yıldızlar, putlar, ateşe atılma, hicret ve oğlunu kurban etme gibi sınavlar. Ayette "kelimeler" in neler olduğu belirtilmiyor; çünkü amaç bu değildir. Evet, "Seni insanlara imam yapacağım." ifadesinin "kelimeler"den sonra yer almış olması gösteriyor ki, bununla bazı işler kastedilmiştir ki, İbrahim (a.s) bunların gereklerini eksiksiz yerine getirerek imamlık misyonunu üstlenmeye lâyık olduğunu kanıtlamıştır.

"Kelimeler" in mahiyeti budur. Bunların tamamlanışına gelince, eğer "etemmehunne= tamamlayınca" fiilindeki zamir, Hz. İbrahim'e dönükse, bu, Hz. İbrahim'in, kendisinden istenenleri yerine getirmesinin, emredilenleri eksiksiz uygulamasının kastedildiğini gösterir. Şayet, ifadenin zahirinden de anlaşıldığı gibi, fiildeki zamir yüce Allah'a dönükse, o zaman yüce Allah'ın Hz. İbrahim'i kendisinden istenenleri yerine getirme hususunda başarılı kılması, bu hususta ona yardımcı olması kastedildiği sonucu çıkar. Bazıları, ayet-i kerimede geçen "kelimeler"den maksat, "Yüce Allah'ın, 'Seni insanlara imara yapacağım.' diye başlayan sözleridir." demişlerdir. Böyle bir yaklaşıma itina etmemek gerekir, çünkü Kur'ân-ı Kerim'de "kelimeler" deyiminin, sözel cümleler için kullanıldığına rastlanmaz.

"Seni insanlara imam yapacağım." Yani seni insanların izlediği bir önder yapacağım. Senin sözlerine ve fiillerine uyacaklardır. Çünkü imam, insanların peşinde gittikleri, kendilerine önder kabul ettikleri kimsedir.

Bundan dolayı bazı tefsir bilginleri, önderlikten maksadın "peygamberlik misyonu" olduğunu söylemişlerdir. Çünkü ümmet din hususunda peygamberine uyar. Allah buyuruyor: "**Biz her peygamberi, Allah'ın izniyle kendisine itaat edilmesi için gönderdik.**" (Nisa, 64) Ama bu yaklaşım, yani İbrahim'e bahşedilen önderliğin peygamberlik olarak değerlendirilmesi son derece yanlıştır. Çünkü:

Birincisi: İfadedeki "imamen" kelimesi ikinci mefuldür, etkeni (âmili) de "câiluke" ifadesidir. Oysa ism-i fail mazi anlamım ifade ediyorsa, meful üzerinde etkili olmaz. Ancak şimdiki zaman ya da gelecek zaman anlamını ifade ettiğinde meful üzerinde etkisi söz konusu olabilir. Bu yüzden, "Seni insanlara imam yapacağım." sözünü İbrahim'e (a's) gelecekte imamet vaadi verilmiştir. Bu da, vahiy yoluyla verilen bir vaattir ki, ancak peygamberlik misyonuna sahip kimseler için mümkündür. İbrahim de (a.s) imamlık niteliğini almadan önce peygamber olarak görevlendirilmişti. Şu hâlde ayette sözü edilen "imâmet"ten maksat, bazı tefsir bilginlerinin ileri sürdükleri gibi peygamberlik görevi değildir.

İkincisi: İmamlıkla görevlendirilme olayı İbrahim (a.s)'ın ömrünün son demlerinde, meleklerin gelip ona İsmail ve İshak'ı müjdelemelerinden sonra gerçekleşmişti. Melekler, Lût kavmine uğrayıp onları yeryüzünden silmek üzere yola çıkmışlarken ona uğramış ve ona bu müjdeyi iletmişlerdi. Hz. İbrahim bu sırada ilâhî mesajı insanlara sunmakla görevlendirilmiş bir peygamberdi. Dolayısıyla imam olmadan önce peygamber olmuştu. Yani onun imamlık misyonu, peygamberlik misyonundan farklıydı.

Yukarıda sunduğumuz yorumlama biçiminin kaynağı, Kur'ân'da yer alan kavramların sürekli olarak kullanımından kaynaklanan aşınma ve anlam kaymasıdır. Bu şekilde içerik aşınmasına uğrayan kavramlardan biri de "imamet'tir. Bazıları bu kavramı, peygamberlik, öncülük ve sınırsız itaat edilirlilik olarak yorumlamışlardır. Diğer bazı tefsir bilginleri, imamlık misyonunu, din ve dünya işleri ile ilgili halifelik, vasilik veya başkanlık olarak açıklamışlardır. Ama bunların hiçbirisi olmaz. Çünkü "nübüvvet "in anlamı, Allah katından haber getirmektir. "Risalet'in anlamı ise, tebliğ misyonunu üstlenmektir. Halifelik ise, bir tür naipliştir. Vasilik de öyle. Başkanlık kavramı da itaat edilirliliği ifade eder. Bu da toplumsal yönetimde otorite işlevini görür. Ama bunların hiçbirisi imamlığın anlamını ifade etmez. İmamlık bir insanın başkalarının izlenmesidir, söz ve fiillerinin tıpatıp uygulanmasıdır. Dolayısıyla, itaat edilmesi zorunlu olan bir peygambere, "Seni insanlara imam yapacağım." ya da "Peygamberliğinin gereği sunduğun mesaj noktasında seni itaat edilen biri yapacağım." demenin bir anlamı yoktur. Bir peygambere, "Seni din hususunda emreden, nehyeden bir başkan, bir vasi, insanlar arasında baş gösteren anlaşmazlıkları Allah'ın hükmüne göre çözümlleyen yeryüzü halifesi yapacağım." demenin ne anlamı vardır?

İmamlık kavramı salt sözel olarak az önceki kelimelerle çelişmez ve sırf bu açıdan kendine özgü bağımsız bir kavram olarak ön plâna çıkmaz. Çünkü -peygamber olarak görevlendirildikten sonra itaat edilmesi bu görevinin öngördüğü bir zorunluluk olan- bir peygambere, "Seni itaat edilmesi gereken biri yaptıktan sonra, insanların itaat ettikleri biri yapacağım." demek doğru olmaz. Birtakım ifade-sel değişikliklerle de olsa bu anlama gelebilecek sözler sarf etmek uygun düşmez. Çünkü aynı mahzurla karşılaşılacaktır. Ayrıca ilâhî nimetler, sırf ifadesel anlamlarla sınırlı değildir. Bunların gerisinde yatan başka gerçekler vardır. Dolayısıyla, imamlık kavramı, bunlardan öte başka gerçekleri ifade etmektedir.

İlâhî kelâma baktığımızda görüyoruz ki, imamlık kavramına yer verilen her yerde, açıklayıcı bir unsur olarak da peşinden "hidayet" kavramına yer veriliyor. Yüce Allah Hz. İbrahim'in yaşam öyküsünden kesitler sunduğu ayetlerde şöyle buyuruyor: "Ona İshak'ı hediye ettik, üstelik Yakub'u da. Hepsini de salih insanlar yaptık. Onları, emrimizle doğru yola ileten imamlar yaptık." (Enbiyâ, 72-73) "Onların içinden, emrimizle doğru yola ileten imamlar yaptık." (Secde, 24)

Bu ayetlerde imamlık misyonu, tanımlayıcı bir unsur olarak hidayet, yani doğru yola ileticilik sıfatı ile açıklanıyor. Ayrıca yüce Allah, bu misyonu "emir" ile kayıtlı kılıyor. Bununla demek istiyor ki, imamlık misyonunun hidayet işlevi mutlak değildir. Tersine, bu misyon Allah'ın emriyle gerçekleşen bir misyondur. Emir meselesi de şu ayet-i kerimelerde açıklığa kavuşturuluyor: "Onun emri, bir şeyin olmasını istedi mi ona sadece 'ol' demektir, hemen oluverir. Yücedir O ki, her şeyin melekûtu O'nun elindedir." (Yâsîn, 82-83) "Bizim emrimiz yalnız bir tektir, göz açıp yumma gibidir." (Kamer, 50) Bu iki ayeti açıkladığımızda, ilâhî emrin, bu ayetlerden birinde "melekut" olarak isimlendirildiğini ve bunun yaratılışın bir başka yönü olduğunu vurgulayacağız. Yaratılışın bu yönüyle yaratıklar her türlü zaman ve mekân kaydından temizlenmiş değişim ve başkalaşım unsurlarından soyutlanmış olarak Allah'a yönelirler. "Ol" kelimesi ile kastedilen de budur ve bu, bir şeyin objektif varlığından başka bir şey değildir. Ki bu, şeylerin diğer yönü olan yaratma karşısındadır. Değişkenlik, tedricilik, hareket ve zaman yasalarına uyarlanma da bu yönde (yaratmada) söz konusudur.

Kısacası, imam yol ileticidir, kendisine eşlik eden melekûtî bir emirle doğru yola iletir. Bu bakımdan imamlık misyonu batınî olarak insanların işleri üzerinde bir tür velayet yetkisine sahip olmak demektir. Allah'ın emri ile hidayet etmesi de, insanları istenen hedefe ulaştırmasıdır; salt bir yol gösterme işi değildir. Çünkü yol gösterme, nebi ve resulün görevidir. Her mümin de nasihat ve güzel öğüt aracılığı ile insanlara Allah'ın yolunu gösterebilir. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Biz, her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara açıklasın. Sonra, Allah dilediğini saptırır, dilediğini yola iletir." (İbrahim, 4) Allah, Firavunoğulları arasında yer alan bir müminle ilgili olarak şöyle buyurur: "İnanan adam dedi ki: Ey kavmim, bana uyun, sizi doğru yola götürüyüm." (Mü'min, 38) Bir diğer ayet: "Her topluluktan bir grubun toplanıp dini iyice öğrenmeleri ve kavimleri kendilerine dönüp geldikleri zaman kaçınmaları için onları uyarmaları gerekmez mi?" (Tevbe, 122)

Yüce Allah, söz konusu kullarına imamlık misyonunu bahsedişinin gerekçesini şu şekilde açıklıyor: "Sabrettikleri ve ayetlerimize kesinlikle inandıkları için..." (Secde, 24) Burada, söz konusu misyonu hak edişlerinin geri planındaki sebep, Allah yolunda sabırlı oluşları olarak açıklanıyor. İfadede sabırla ilgili bir kayda yer verilmiyor. Dolayısıyla bu kavram, insanın tâbi tutulduğu her türlü sınavla, kulun kulluğunun sınıandığı her türlü musibetle ilgilidir. Bir de onların kesinlikle inananlar olduğundan söz ediliyor. Yine Hz. İbrahim'in yaşam öyküsü sunulurken şöyle bir ifadeye yer veriliyor: "Böylece biz İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki, kesin inananlardan olsun." (En'âm, 75) Ayetin zahirinden şöyle bir sonuç elde edilebilir: Hz. İbrahim'e melekûtun gösterilmesi, kesin inanca ulaşması için bir mukaddime konumundaydı. Böylece, kesin inancın melekûtü gözlemlenmenin ayrılmaz bir unsuru olduğu açığa çıkıyor. Şu ayetler de bu gerçeği vurgulamaya yöneliktirler: "Hayır, kesin bilgi ile bilseydiniz, elbette cehennemi görürdünüz." (Tekâsur, 5-6) "Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalplerinin üzerine pas olmuştur. Hayır, doğrusu o

gün onlar, Rablerinden perdelenmişlerdir. Sonra onlar elbette cehenneme gireceklerdir...Hayır, iyilerin yazısı İlliyyîn'dedir. İlliyyîn'in ne olduğunu sen nereden bileceksin? Yazılmış bir kitaptır. Yaklaştırılmış olanlar o-nu görürler." (Mutaffifîn, 14-21) Bu ayet-i kerimeler gösteriyor ki, yaklaştırılmış olanlar, kalbi ilgilendiren bir perde sonucu Rablerinden perdelenmeyen kimselerdir. Bu perde günah, cehalet, şek ve şüphedir. Yaklaştırılmışlar kesin inanç sahipleridir ve onlar cehennemi gördükleri gibi İlliyyîn'i de görürler. Kısacası, imam kesin inanca sahip bir insan olmalıdır. Allah'ın kelimeleri aracılığı ile melekût âlemim gözlemleyebilmelidir. Bundan önce "melekût" kavramının "emir" olduğunu, onun da şu âlemin iki yönünden birini oluşturduğunu vurgulamıştık. Çünkü Allah'ın, "emrimizle doğru yola iletirler." ifadesi gösteriyor ki, imam, hidayet kavramı ile ilgili olan her şeyin -kalpler ve amellerin- batınım ve hakikatini bilir. Söz konusu şeyin emirle (melekûtla) ilgili yönü imamın gözü önündedir, ona gizli olamaz. Bilindiği gibi kalpler ve ameller diğer şeyler gibi iki yönlüdürler. Dolayısıyla imam kulların hayır ve şer nitelikli amellerini görür. O her iki yolu da kontrol eder. Yani hem mutluluk, hem de bedbahtlık yolunu... İmam, emirle hidayete erdirdiğine göre- emir kelimesinin orijinalinin başındaki "ba" harfi ya nedensellik veya aletsellik anlamını kazandırır- öncelikle kendisi bu emirle beraberdir, onunla iç içedir. Bu emir ondan insanlara yayılır. İnsanlar kulluk makamlarının farklılığı oranında bunlardan yararlanırlar

O halde imam, içsel (batini) feyizlerin (Allah tarafından) verilip (kullar tarafından) alınması ameliyesinde Allah ile insanlar arasında rabıta görevini icra etmektedir.

Peygamber ise, zahiri feyizlerin (peygambere vahiy yoluyla inen ilahî şeriat, rabbani kanunlar) (Allah tarafından) verilip (kullar tarafından) alınması işleminde rabıta görevini icra etmektedir. Bu ilâhî yasalar peygamberden insanlara yayılır, onlar arasında yaygınlaşır. İmam, ruhları makamlarına ileten bir rehberdir. Peygamber, insanları hak inançlara ve salih amellere ileten bir kılavuzdur. Bazen peygamberlik ve imamlık görevi aynı kişide toplanabilir. İbrahim, İsmail, İshak (a.s)...

Allah bir ayette şöyle buyuruyor: "Her milleti imamıyla çağıracağız gün..." (İsrâ, 71) Burada amel kitabının dışında gerçek imamın kastedildiğini ileride açıklayacağız. Çünkü ayetin zahirinden böyle bir sanıya kapılabilir insan. İmam sırların yoklanıp ortaya döküleceği gün insanları Allah'a doğru yürütür. Tıpkı şu dünya hayatının zahir ve batınî alanlarında onları sevk ettiği gibi. Bu ayet-i kerime bunun yanı sıra, hiçbir zamanın imamsız olmayacağını, her zamanın bir imamı olması gerektiğini ortaya koyuyor. "**Her millet...**" ifadesi bunu gösterir. [Bakınız (562.) hadisin dip notu (İsrâ, 71) tefsiri.] Ancak bu anlam, yani imamlık misyonu, yüceliği ve onurlu bir makam oluşuna göre ancak kendi zatından dolayı mutluluk niteliğine sahip kimse için geçerli olabilir. Çünkü zâtına zulüm ve bedbahtlık unsurlarının bulaşması muhtemel olan birisinin mutluluğu ancak kendisinin dışındaki birinin hidayetine bağlıdır. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: "...Hakka götüren mi uyulmaya daha lâyıktır, yoksa yola götürülmedikçe kendisi doğru yolu bulamayan mı?" (Yûnus, 35) Bu ayette doğru yola ileten ile ancak başkası tarafından iletilebilen kişi arasında bir karşılaştırma yapılıyor. Bu karşılaştırmadan çıkan sonuca göre, doğru yola ileten kimse, kendiliğinden hidayet bulmuş olandır. Başkası tarafından doğru yola iletilen kimse ise, elbette hakka hidayet edici olamaz. **Yaptığımız bu açıklamalardan şu iki sonuç çıkıyor:**

a) İmamın sapıklık ve günaha karşı korunmuş (masum) olması zorunluluğu vardır. Aksi takdirde kendisinden dolayı hidayet edici olamaz. Şu ayette bu hususu vurgulamaya dönüktür: "Onları, emrimizle doğru yola ileten imamlar yaptık ve onlara hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı ve zekât vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden insanlardı." (Enbiyâ, 73) Şu hâlde imamın işleri hayırdır, hayra dönüktür. Bu işleri başkasının yol göstericiliği ile değil, kendi nefsinin ulaşması ve ilâhî destek ve Rabbanî yardım ile gerçekleştirir. Bunun kanıtı da "hayırlı işler yapma" ifadesinin orijinalinde geçen masdarın muzaf oluşu [fi'le'el-hayrati] ve bunun da fiilen gerçekleşmiş bir şeyi göstermesidir. Yani bu ifade, "Onlara hayırlı işler yapın diye vahy ettik" ifadesinden farklı bir yapıdadır. Çünkü bu tarz bir ifade gerçekleşmişliği, yaşanmışlığı anlatmaz. Oysa "Onlara hayırlı işler yapmayı vahyettik." ifadesi, onların işlemiş oldukları hayırlı amellerin batınî bir vahiy ve semavî bir destek ile gerçekleştiğini gösterir.

b) Sapıklık ve günaha karşı korunmuş (masum) olmayan biri elbette gerçeğe iletici imam olamaz. Bu açıklamadan çıkan sonuç şudur: "**İbrahim, 'Soyumdan da.' deyince Allah, 'Benim ahdim zalimlere ermez.' demişti.**" ifadesindeki "zalimler" deyimini kısıtlayan bir kayıt yoktur. Bu yüzden kendisinden şirk ve günah gibi herhangi bir zulüm sadır olan herkes bu deyimden kapsamına girer. Ömrünün belli bir döneminde, böyle bir duruma düşse ve sonra tövbe edip durumunu düzeltse bile.

Üstatlarımızdan birine; bu ayetten hareketle, imamın masumluluğu sonucunun nasıl çıkarıldığı soruldu. O şu cevabı verdi: Akıl bir bölme olarak insanlar dört gruba ayrılırlar, **a)** Bütün ömürleri boyunca zalim olanlar, **b)** Bütün ömürleri boyunca hiç zulüm işlemeyenler, **c)** Ömrünün başlangıcında zalim olup da sonunda bundan vazgeçenler, **d)** Ömrünün başında zulümden kaçınıp da sonunda zulüm işlemeye başlayanlar. İbrahim (a.s), soyundan birinci ve dördüncü kategoriye girenler için imamlık niteliğini istemeyecek kadar büyük bir kişiliktir. Geriye iki kısım kalıyor. Allah bunlardan birini ahdinin kapsamına almayı reddediyor. Bunlar, ömürlerinin başlarında zulüm işleyip de sonunda bundan vazgeçenlerdir. Geriye bir grup insan kalıyor. Bunlar da tüm hayatları boyunca hiç zulüm işlemeyen kimselerdir. **Yaptığımız açıklamaların ışığında şu hususlar aydınlığa kavuşuyor:**

1) İmam Allah'ın belirlemesiyle belirlenir.

2) İmam, ilâhî koruma sonucu masum olmalıdır.

3) Yeryüzü, üzerinde insanlar yaşadıkça gerçek imamdan yoksun kalmaz.

4) İmam Allah tarafından desteklenmelidir.

5) Kulların amelleri imamın bilgisine kapalı değildir

6) İmam insanların dünya ve ahiretle ilgili olarak ihtiyaç duydukları tüm bilgilere sahip olmalıdır

7) İnsanlar arasında kişisel faziletler bakımından imamdan daha üstün birinin bulunması muhaldir. İmamlık, misyonu ile ilgili meselelerin özünü bu yedi husus oluşturmaktadır.

Şayet desen ki: Eğer imamlık, Allah'ın emri ile hidayete iletmeyi ifade ediyorsa ve bu da "hakka götüren mi uyulmaya daha lâyıktır, yoksa yola götürülmedikçe kendisi doğru yolu bulamayan mı?" (Yûnus, 35) ayetinin de vurguladığı gibi, insanın kendiliğinden doğruyu bulması eşliğinde olan hakka iletmek demekse, o zaman bütün peygamberler kesinlikle imamdırlar. Çünkü peygamberin üstlendiği peygamberlik misyonunun, Allah'ın vahiy aracılığı ile sunduğu yol göstericiliği olmadıkça yerine gelmeyeceği açıktır. Yani peygamber bu niteliği kendi çabası ile bir başkasından, öğretim ya da öğüt gibi yöntemlerle edinmez. Bu durumda birine peygamberlik bahsedilmesi, zorunlu olarak imamlık da bahsedilmesini gerektirir. Şu hâlde siz yukarıdaki iddianızla, kendi kendinizi çelişkiye düşürdünüz.

Cevabında şöyle deriz: Ayetten çıkardığımız sonuçlar doğrultusunda yaptığımız açıklamaların ışığında şu husus açıklığa kavuşuyor: Hak ile hidayet edicilik ki bu imamlık demektir, hak ile hidayet bulmuşluğu gerektirir. Ama bunun tersten ifadesi, yani hak ile hidayet bulmuş herkesin hak ile başkasını hidayet etmesi, dolayısıyla her peygamberin kendiliğinden hidayet bulmuş olduğuna göre imamlık misyonuna sahip olması gerektiği henüz tam olarak açıklığa kavuşmuş değildir. Onun için de Allah, bazı ayetlerde hak ile gerçeği bulmaktan söz ediyor; ama bunu başkalarını hakka iletmeye yönelik bir işaret olarak sunmuyor. Nitekim şu ifadede buna yönelik bir vurgulama vardır: "Biz ona İshak'ı ve Yakub'u da hediye ettik; hepsine de doğru yolu gösterdik. Nitekim daha önce Nuh'a ve onun soyundan Davud'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yusuf a, Musa'ya ve Harun'a yol göstermiştik. Biz güzel davrananlara böyle karşılık veririz. Zekeriyya, Yahya, İsa ve İlyas'a da. Hepsi iyilerden idiler. İsmail, Elyesa, Yunus ve Lût'a da. Hepsini âlemlerden üstün kıldık. Babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarını da... Onları seçtik ve onları doğru yola ilettik. İşte bu Allah'ın hidayetidir, kullarından dilediğini buna iletir. Eğer onlar Allah'a ortak koşsalar, kendileri için yaptıkları her şey hiç olur giderdi. İşte onlar, kendilerine kitap, hüküm ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Şimdi şunlar, bunları inkâr ederse, biz, onları inkâr etmeyecek bir toplumu onlara vekil bırakmışızdır. İşte onlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Onların yoluna uy." (En'âm 84-90) Gördüğün gibi, ayetlerin akışının verdiği mesajdan söz konusu hidayetin değişmeyeceği, başkalaşmayacağı sonucu çıkmaktadır. Bu hidayet Resûlullah'ın ardından, ümmetinin özellikle İbrahim'in soyundan gelenlerin üzerinden kaldırılmayacaktır. Şu ayette bu hususa yönelik bir işaret içermektedir:

"Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: 'Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk ederim. Çünkü O, bana doğru yolu gösterecektir.' Allah onu (tevhid kelimesini) soyu arasında devamlı kalacak bir kelime kıldı ki insanlar hakka dönebilsinler." (Zuhruf, 26-28) Bu ayetlerden anlaşıldığı kadarıyla, Hz. İbrahim şu anda, onların kulluk ettikleri düzmece ilâhlardan uzak olduğunu belirtiyor ve gelecekte Allah tarafından hidayet edileceğini onlara haber veriyor. Onun kastettiği, gerçek anlamıyla Allah'ın emri ile hakka iletilmektir. Görüş ve ibret alma sonucu ulaşılan hidayet değil. Çünkü bu ikinci şıktaki hidayet, bu aşamada gerçekleşmiş durumdadır.

Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk sunarım, ifadesi bunun kanıtıdır. Ardından Allah, bu hidayeti, İbrahim'in soyunda kalıcı bir kelime yaptığını bildiriyor. Kur'ân'ın "kelime" kavramını "söz" anlamının dışında olgular için kullandığı yerlerden birisi de budur. Bunun bir örneği şu ayettir: "Onları takva kelimesine bağladı. Zaten onlar buna lâyıktı idiler." (Fetih, 26)

2-(432)...Zeyd eş- Şahham şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Allah Tebareke ve Teâlâ, İbrahim'i nebi yapmadan önce kul edindi, resul yapmadan önce nebi yaptı, onu halil edinmeden önce resul yaptı ve onu imam yapmadan önce halil edindi. Bütün meziyetleri üzerinde toplayınca dedi ki: "**Seni insanlar için imam yapacağım.**" İbrahim bu makamı gözünde büyüttüğü için dedi ki: "**Benim soyumdan da.**" Allah dedi ki: "**Zâlimlere ahdim ermez.**" (Bakara, 124)

"Akılsız, beyinsiz kimse, muttaki insanın imamı olamaz."»4[4]

3-(433)...İbn Ebu Yafur şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Nebilerin ve resullerin efendileri beş kişidir. Bunlar; Ulu'l-azm5[5] resullerdir. Nübüvvet ve risâlet

Sonuç olarak diyoruz ki: İmamlık İbrahim'den sonra, onun evlâtlarına geçmiştir. "Soyumdan da, deyince Allah, 'Benim ahdim zalimlere ermez.' demişti." ifadesi buna işaret etmektedir. Hiç kuşkusuz İbrahim (a.s) imamlığı soyundan gelen bazı kimseler için istemiştir, tüm zürriyeti için değil. Bu misyonun zalimlere verilmeyeceği belirtilerek ona cevap veriliyor. Tüm soyu zalimlerden oluşamayacağına göre, bu isteğin zalimleri kapsamaması, tüm soyunu kapsamaması anlamına gelmez. Bu ayette, İbrahim'in isteğinin kabul gördüğü ve bunun bir ahit olduğu, ayrıca bu ahdin zalimlere ermeyeceği dile getiriliyor. "Benim ahdim zalimlere ermez." ifadesi, zalimlerin ilâhî ahdin kapsamından uzak olduklarına işaret etmektedir. Buna kinaye yoluyla istiare sanatı denir.[el-Mîzan, 1/379-391; (Enbiya, 73)Tefsir]

4[4]- "Ahmak, beyinsiz biri takvalı insanın imamı olamaz." İfadesi şu ayete göndermede bulunmaktadır: "Nefsini ahmaklaştırandan başka, kim İbrahim'in dininden yüz çevirir? Andolsun ki, biz onu dünyada beğenip seçmiştik. Ahirette de o iyilerdendir. (İbrahim'i seçtik) o zaman ki Rabbi ona, 'İslâm ol.' demişti. O da âlemlerin Rabbine teslim oldum.' demişti" (2/130-131) Burada Allah İbrahim'in dininden yüz çevirmeyi -ki bu, bir tür zulümdür- ahmaklık, beyinsizlik olarak nitelendiriyor. Buna karşılık olarak da "seçme"den söz ediyor. Seçmeyi de "teslim olma" olarak açıklıyor. "Rabbi ona 'Teslim ol.' demişti." ifadesi üzerinde iyice düşünüldüğünde, bu hususu kavramak mümkündür.

Bir ayette de İslâm ile takvayı bir sayıyor ya da aynı konuma getiriyor: "Allah'tan, nasıl sakınmak lazımsa, öylece sakının ve ancak Müslüman olarak can verin. " (3/102) [el-Mîzan, 1/394]

5[5]- "el-Azm" kelimesinin anlamı: Azimet, yani hüküm ve şeriat anlamındadır. Bu anlama göre -ki Ehl-i Beyt İmamlarından müsteftiz (çok kanallı); Resûlullah (s.a.a), İmam Bakır (a.s), İmam Sadık (a.s) ve İmam Rıza'dan (a.s) değişik kanallardan gelen rivayetlerin tanıklığıyla doğru anlam budur- bu peygamberler beş tanedir: Nuh (a.s), İbrahim (a.s), Musa (a.s), İsa (a.s) ve Muhammed (s.a.a). Bunun dayanağı da Allah'ın şu sözüdür: "Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı." (Şura, 13). [el-Mîzan, (Ahkaf, 35) Tefsir]

değirmenin çarkı onlarla dönüyor. Bu resuller: Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed'dir. Salât ve selâm onun, Ehl-i Beyt'inin ve bütün nebilerin üzerine olsun.»

4-(434) ...Cabir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Allah, İbrahim'i nebi yapmadan önce kul edindi, resul yapmadan önce nebi yaptı, onu halil (*dost*) edinmeden önce resul yaptı ve onu imam yapmadan önce halil edindi. Bütün meziyetleri üzerinde toplayınca -İmam elini yumdu**6[6]**- Allah, ona dedi ki: "***Ben seni insanlara imam yapacağım.***"

İbrahim, Allah'ın kendisine yönelik bu bağışını gözünde büyüttüğü için dedi ki: "***Ey Rabbim, benim soyumdan da.***"

Allah dedi ki: "***Zâlimlere, ahdim ermez.***" (Bakara, 124)»**7[7]**

6[6]- *Beş parmağını yumarak elini yumak haline getirdi bu beş meziyetin, bir arada oluşunu gösterdi.*

7[7]- *"Allah İbrahim'i nebi yapmadan önce kul yaptı." Bunu Allah'ın şu sözünden de anlamak mümkündür. "Andolsun biz, önceden İbrahim'e de doğru yolu bulma kabiliyetini vermiştik. Zaten biz onu biliyorduk' ...Ben de buna şahitlik edenlerdenim." (Enbiyâ, 51-56) Hz. İbrahim'in yaşam sürecinin ilk aşamasında kul yapıldığının işaretleri bu ayetlerde gözlemlenmektedir.*

Bil ki, yüce Allah'ın herhangi bir insanı kul yapması, o insanın özünde sahip olduğu varoluşsal kulluk niteliğinden farklı bir durumdur. Çünkü kulluk, varoluşun ve yaratılışın bir gereğidir. Anlayış ve bilinç sahibi bir yaratık, bu temel nitelikten soyutlanmış olarak düşünülemez. Bu bakımdan birini kul yapmak veya edinmek söz konusu olamaz. Çünkü insanın varlığı Rabbinin mülküdür, O'nun tarafından yaratılmış, O'nun tarafından biçimlendirilmiştir. İnsanın günlük hayatında, Allah'ın mülkü olmanın gereklerini yerine getirmesi, yüce Rabbinin rablik makamına teslim olması veya bunun tam tersi bir tutum sergilemesi, onun bu varoluşsal niteliğinde bir değişikliğe yol açmaz.

Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Göklerde ve yerde bulunan herkes Rahman'a kul olarak gelecektir."(Meryem,93) Ancak bir insan günlük hayatında, yeryüzünde büyüklenecek, haddini aşarak kul olmanın gereklerini yerine getirmezse, kulluğun kurallarına uymazsa, kulluğun amaçları bakımından onun "kul" olarak isimlendirilmemesi gerekir. Çünkü kul, Rabbine, yani sahibine teslim olan, kendi yönetimini onun iradesine bağlayan kimseye denir. Dolayısıyla hem kişilik bakımından ve hem de amelde kulluğun

3)RESUL, NEBİ VE MUHADDES ARASINDAKİ FARK BABI

I-(435) ...Zurare şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'aAllah azze ve celle'nin "*O bir resul, nebi idi.*" (Meryem, 54) âyetiyle ilgili olarak bir soru yönelttim ve dedim ki: "Resul nedir, nebi nedir?"

gereğini yerine getirenden başkası kul olarak anılmamalıdır. Çünkü ancak böyle birisi gerçek kuldur. Allah şöyle buyuruyor: "Rahman'ın kulları yeryüzünde tevazu ile yürürler." (Furkan, 63)

Şu hâlde yüce Allah'ın bir insanı kul edinmesi (yani kul olarak kabul etmesi ve rububiyet sıfatıyla ona yönelmesi), onun velayetini (veliliğini), yönetimini üstlenmesi demektir. Tıpkı efendinin kölesinin yaşamını yönlendirmesi gibi, O da kulunun hayatını yönlendirir, biçimlendirir. Kulluk, velayetin anahtarıdır. Şu ayet de bunu pekiştirir niteliktedir: Benim velim, kitabı indiren Allah'tır. O iyilerin velisidir." (A'râf, 196) Yani Allah, velayete lâıyk olanların velisidir. Ayrıca Allah kitabında yer alan bazı ayetlerde Hz. Peygamberi kul olarak nitelendirmiştir. Allah buyuruyor ki: "O ki, kuluna kitabı indirdi." (Kehf, 1) "Kuluna açık açık ayetler indiren O'dur." (Hadîd, 9) "Allah'ın kulu kalkıp ona dua edince..." (Cinn, 19) Böylece anlaşılıyor ki, birini kul edinmek, onu velayeti altına almaktır.

"Resul yapmadan önce nebi yaptı." Ehl-i Beyt İmamlarına dayandırılan rivayetlerde, nebi ile resul arasındaki fark şu şekilde dile getirilir: Nebi, kendisine vahyedilen mesajı, rüyasında görüp algılayan kimsedir. Resul ise, vahiy getiren meleği gören ve onunla konuşan kimsedir. Hz. İbrahim'in yaşam öyküsünü konu edinen ayetler incelendiğinde böyle bir süreci fark etmek mümkündür. Ulu Allah buyuruyor ki: "Kitapta İbrahim'i de an; o çok doğru bir peygamberdi. Babasına demişti ki: Babacığım, işitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir şey kazandırmayacak olan şeylere niçin tapıyorsun?" (Meryem, 41-42) Ayette açıkça dile getiriliyor ki, İbrahim (a.s) babasına bu sözleri söylediği sırada doğru sözlü bir peygamberdi. Bu açıklama, Hz. İbrahim'in kavminin yanına ilk kez gelip, "Ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk sunarım. O bana doğru yolu gösterecektir." (Zuhruf, 26-27) şeklindeki sözlerini doğrulayıcı bir işlev görüyor. Bir ayette de şöyle buyuruyor yüce Allah: "Elçilerimiz, İbrahim'e müjde getirdikleri zaman, 'Selâm' dediler. O da, 'Selâm' dedi. " (Hûd, 69) Bu ayette işaret edilen olay -ki burada melekleri görüp onlarla konuşma söz konusudur-İbrahim'in (a.s) babasını ve kavmini terk edişinin ardından, ömrünün son dönemlerinde yaşanmıştır.

"Allah onu halil (dost) yapmadan önce resul yaptı." şeklindeki söz, şu ayetten çıkarılan bir sonuçtur: İbrahim'in hanif dinine tâbi olan kimseden din bakımından daha güzel kim vardır? Allah, İbrahim'i dost edinmiştir." (Nisa, 125) Ayetten anlaşıldığı kadarıyla Allah İbrahim'i bu hanif (Allah'ın birliği esasına dayanan) dininden dolayı dost edinmiştir ki O, bu dini Rabbinin emri doğrultusunda sistemleştirmiştir. Şu hâlde, burada Hz. İbrahim'in hanif dininin yüksek onurunu vurgulama amacı güdülmektedir ki Hz. İbrahim de bu din sayesinde dostluk onuruna erişmiştir. Dost arkadaştan daha özel bir konuma sahiptir. Çünkü iki kişi ilişkileri ve karşılıklı sevgilerinde içten davrandıklarında arkadaş olurlar. Bu arkadaşlık, ihtiyaçlarını yalnızca ona açma derecesine varırsa, o zaman dost (halîl) olunur. Çünkü "halîf'in kökü olan "hillet" yoksulluk ve ihtiyaç anlamını verir. [el-Mîzan, c.1, s.393-394]

Buyurdu ki: «Nebi, rüyasında gören, sesi duyan ve melekle bizzat karşılaşmayan kimseye denir. Resul ise sesi işiten, rüyasında gören ve bizzat melekle karşılaşan kimseye denir.»**8[8]**

8[8]- Bu demek değildir ki, Resul kendisine vahiy meleği gönderilen peygamberdir. Tam tersine burada şu husus kastediliyor: Nübüvvet ve risalet peygamberlik misyonu kapsamında iki makamdır. Birinin özelliği "rüya" değerinin özelliği de "vahiy meleğini görmedir." Bazen bu iki makam bir kişide toplanabilir. O zaman iki özellikte onda toplanmış demektir. Bazen nebilik olur da resûlluk olmaz. Bu durumda resûlluk kavram olarak değil; ama somutlaşma bakımından nebilikten daha özel bir nitelik olur.

Rivayetler arasında, peygamberlerin sayısına ilişkin en meşhur olanı Ebu Zer'in Resûlullah'a dayandırdığı şu hadistir: "Yüz yirmi dört bin peygamber gönderilmiştir. Bunların üç yüz on üç tanesi resuldür. "Buradan hareketle anlıyoruz ki, her resul nebidir; ama her nebi resul değildir. Bununla bazılarının "Ancak o, Allah'ın Resulü ve nebilerin sonuncusudur." (Ahzab, 40) ayetini ileri sürerek, bu ve benzeri rivayetleri kanıt göstererek, "sona eren nebiliktir, resûlluk devam ediyor." şeklindeki iddialarına ilişkin cevap da belirginleşiyor. Cevap şudur: Nebilik [kavranımsal anlamı ve nesnel karşılığı itibarıyla] resûlluktan daha geneldir. Genel nitelikli bir şeyin kaldırılışı, onun kapsamındaki özel nitelikli bir şeyin de kaldırılışını kaçınılmaz kılar. Elimizdeki rivayetlerde her birisinin bir bakımdan genel olmasına ilişkin bir kanıt söz konusu değildir. Tersine rivayetler sadece "nebiliğin" genel olmasına işaret etmektedir,

Kur'ân İşığında Peygamberlik

Yüce Allah yol göstericilik misyonunu üstlenen kişilikleri iki değişik kavramla ifade etmiştir. Bu değişik tanımlama, bir bakıma onların iki kısımda değerlendirilmelerini öngören bir taksim veya taksim benzeri niteliğindedir. Bu kavramlardan biri "Resul" biri de "Nebi"dir. Allah bir ayette: "Nebiler ve şahitler getirildi." (Zümer, 69) "Allah, Resulleri toplayacağı gün, 'size verilen cevap nedir?' diyecektir." (Mâide, 109) buyuruyor. "Resûl"ün anlamı; mesaj taşıyıcıdır. "Nebi" ise, haber taşıyan demektir. Buna göre, Resul, yüce Allah ile kullan arasında aracı olma onuruna sahiptir. Nebi de, Allah'ı ve katında olanları bilme onurunu taşımaktır.

"Biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermiş olmayalım ki..." (Hac, 52) Bu ayette, resul ve nebi nitelikleri birlikte zikredilmiş ayrıca her iki niteliğe birlikte sahip olanlar "gönderilmiş"ler olarak sunulmuştur. Ne var ki: "Orta yere kitap kondu; nebiler ve şahitler getirildi." (Zümer, 69) "O, Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur." (Ahzab, 40) ayetleri ve "Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak nebiler gönderdi." (Bakara, 213) ifadesi ve benzerleri, açıkça Allah tarafından gönderilen her peygamberin "nebi" olduğunu dile getirmektedir. Bununca "Bir resul, bir nebiydi" ifadesine ters düşen bir yanı yoktur. Çünkü bu ifadede, her iki lafızla orijinal anlamları kastedilmiştir. Yani kavramlarda bir anlam kayması söz konusu değildir. Bu durumda söz konusu ifadeyi şu şekilde açıklayabiliriz: O, Allah'ın ayetlerinden ve Allah katındaki bilgilerden haberdar olan bir resuldür.

Dedim ki: Peki, imamın bu bağlamdaki mertebesi nedir?

Buyurdu ki: «İmam ses işitir; ama rüyasında görmez ve melekle bizzat karşılaşmaz.» Sonra şu âyeti okudu: «"Senden önce hiçbir resul, nebi (ve muhaddes) göndermedik ki." (Hac, 52)»

2-(436) ...İsmail b. Merrar şöyle rivayet etmiştir:

Hasan b. Abbas el-Marufî İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'a şöyle yazdı: "Sana kurban olayım! Bana resul, nebi ve imam arasındaki farkı haber ver." (*Kavi der ki*) İmam şöyle yazdı veya söyledi: «Resul, nebi ve imam arasındaki farka gelince: Resul: kendisine Cebrail adlı melek inen kimsedir. O, Cebrail'i görür, sözlerini işitir. Cebrail ona vahiy indirir. Bazen onu rüyasında da görür. İbrahim (*aleyhisselâm*)'ingördüğü rüya gibi.

Nebi ise ses işitir (*meleğin şahsını görmez*). Bazen de meleğin şahsını görür; fakat sesini işitmez. İmam ise sözleri işitir; ama meleğin şahsını görmez.»

3-(437) ...Ahvel şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a Resul, Nebi ve muhaddes'in mahiyetini sordum.

Buyurdu ki: «Resul, Cebrail adlı meleğin önden gelip görüldüğü, kendisiyle konuştuğu kimseye denir. Böyle kimseler, resul olarak isimlendirilirler.

Nebi ise İbrahim (*aleyhisselâm*)'ingördüğü rüyaya benzer rüyalar gören ve Resûlullah'ın vahiy almadan önce, Cebrail kendisine gelinceye kadar rüyasında gördüğü peygamberlik alametlerini gören kimseye denir. Nihayet Cebrail ona Rabbi katından ilâhî risâleti getirmişti.

Ayrıca: "Biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermiş olmayalım ki..." ayetini şu şekilde değerlendirebiliriz. Nebi de, resul de insanlara peygamber olarak gönderilmiş kişilerdir. Ancak, nebi, Allah katında olan şeylerden haberdar biri olduğu için edindiği bu haberi insanlara duyurmak üzere görevlendirilmiştir. Resul ise, peygamberliğinin temel misyonu olan haber vermeye ek olarak özel bir mesaj sunmak üzere görevlendirilmiş kimsedir. Bu nüansı bazı ayetlerden algılamak mümkündür: "Her ümmetin bir resülü vardır. Onlara resulleri geldiği zaman, aralarında adalet ile hüküm verirler." (Yûnus, 47) "Biz bir resul gönderinceye kadar azap edecek değiliz." (İsrâ, 15)

Buna göre nebi, Allah'ın inayeti ve insanlığı mutluluğa erdirmesine ilişkin hükmü uyarınca insanlara dünya ve ahiret hayatlarını İslah edecek dinin temel ve ayrıntı niteliğindeki prensiplerini açıklayan peygamberdir. Resul ise, hüccetin bütünüyle gerçekleşmesini kapsayan özel bir mesaj taşıyan peygamberdir. Onun taşıdığı mesaj ve hüccete aykırı davrananları bir yıkım yada azap kuşatır. Şu ayet de bu açıdan ele alınabilir: "Öyle ki resullerden sonra insanların Allah 'a karşı delilleri olmasın." (Nisa, 165) İlâhî kelâmdan, resul ve nebi arasındaki farkı belirleyici nitelikte, iki kavramın orijinal anlamları dışında herhangi bir sonuç algılanmamaktadır. [el-Mîzan, c.2 s.218, 210-212]

Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yenübüvvet verilip Allah katından risâlet de gönderilince, artık Cebrail ona geliyor ve bizzat karşısına çıkıp onunla konuşuyordu.

Bazı Nebiler nübüvvetin özelliklerini üzerlerinde toplamış, peygamberlik alâmetlerini rüyalarında görmüş, sonra "Ruh" onlara gelmiş, konuşmuş ve kelâm etmiştir. Ama meleği uyanırken görmemişlerdir. Muhaddes^{9[9]} ise kendisiyle konuşulan, sesi işiten, meleği bizzat görmediği gibi rüyasında da görmeyendir.»

9[9]- Muhaddeslik meleğin sesini duymadır. Ancak bu duyuş, kalp aracılığıyladır, normal duyu organı olan kulak aracılığıyla değil. Aynı şekilde, zihinsel bir duyumsama da değildir. Çünkü böyle bir durumda, buna ancak, uzak mecaz türü sanatıyla "ses duyma" denilir. (Yoksa zihinsel duyumsamalar özü itibarıyla "ses duyma" anlamım ifade etmezler.) Bu yüzden konuyla ilgili rivayetlerde, sesin duyulması ile kalbe damlama olgusu birlikte zikrediliyor ve buna rağmen de bu olaya "konuşma" ismi veriliyor. Dolayısıyla muhaddes, meleğin konuşma sesini duyar, sözlerini kulağıyla algılar. Tıpkı bizim normal sesleri duymamız gibi. O da normal sözleri ve maddi alemde işitilen şeyleri duyar, fakat onun duyduğu melek sözünü başkası duymaz. Bu nedenle kalbi bir olgu olarak nitelendirilir.

Muhaddesin duyduğu sözlerin, şeytanın telkinleri olmayıp melek sözü olduğunu bilmesi, yüce Allah'ın kendisini desteklemesi ve yöneltmesi ile olur. Nitekim, Muhammed b. Müslim'in aktardığı rivayette bu hususa şöyle işaret edilmiştir: "Yüce Allah, ona bir iç huzuru ve güven duygusu verir ki, bu sayede onun melek olduğunu anlar." Çünkü şeytani telkinler, mü'min insanın yanında batıl surette beliren batıl şeylerdirler. Dolayısıyla, onların Allah'a isyan etmeleri mümkün olmayan meleklerin sözleri olmadığı kolayca anlaşılır. Ya da hak suretiyle sunulan batıl şeylerdir. Ki bunların sonuçları ve etkileri de batıl olur. Çünkü mü'min insanla beraber olan ilâhî nur, onun gerçek mahiyetinin ortaya çıkmasını sağlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ölü iken kendisini dirilttiğimiz ve insanlar içinde yürümesi için kendisine bir nur verdiğimiz kimse." (En'âm, 122)

Ayrıca şeytanî telkin ve vesveseler, insanın ruhunda sıkıntı, kalbinde sarsılma meydana getirirler, insanı huzursuz ederler. Buna karşın Allah'ın zikri ve sözü insana vakar verir, iç dolgunluk bahşeder. Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyuruyor: "İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur." (3/175) "İyi bilin ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Râ'd, 28) "Korkanlar, kendilerine şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda hatırlayıp hemen (gerçeği) görürler." (A'râf,201)

Şu halde insan içine bir söz veya bir düşünce damladığı zaman, bundan dolayı iç huzuru, sükûnet ve güven duygusu hissediyorsa, bu durum o söz ve o düşüncenin Rahman menşeli olduğunu gösterir. İç sıkıntısı ve huzursuzluk da sözün veya hatıra gelen şeyin şeytan menşeli olduğunun kanıtıdır. Bunun tipik sonuçları acelecilik, panik, hafifçilik ve benzeri davranışlardır.

Rivayetlerde muhaddesin, sesini işitmesine rağmen meleği bizzat görmediği yolundaki ifadeler, konunun sadece bir yönünü açıklamaya yöneliktir; bu iki mânanın (yâni görmenin ve duymanın) bir a-rada gerçekleşmesinin imkânsız olduğuna değil. Şöyle ki: İnsanın muhaddes olmasındaki ölçü, sadece meleğin sesini duymaktır; sesin sahibini görmek bir zorunluluk değildir. Eğer bir kimse, sesi duyar ve bu esnada

4-(438) ...Bureyd, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır*) ve Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan "Senden önce hiç bir resul, nebi (ve muhaddes...)10[10]göndermedik ki: ..." (Hac, 52) âyetiyle ilgili bir soru sordum ve dedim ki: "Sana kurban olayım! Biz âyeti bu şekilde okumuyoruz. Resul, nebi ve muhaddes ne demektir?"

Buyurdu ki: «Resul, meleğin açıkça görüldüğü ve onunla konuştuğu kimsedir. Nebi ise meleği rüyasında gören kimseye denir. Bazen bir kişi hem resul hem de nebi olabilir. Muhaddes ise meleğin sesini işitir; ama şahsını görmez.»

Dedim ki: Allah, seni salih kılsın! Rüyada görülenin hak olduğu ve meleğin görüldüğü nasıl bilinir?

Buyurdu ki: «Bunu anlaması için gerekli yardım sağlanır. Şunu bilin ki yüce Allah, sizin kitabınızla kitapları ve sizin Nebinizle, nebilerin gelişini bitirmiştir.»

4) ALLAH'IN KULLARI ÜZERİNDEKİ HÜCCETİ ANCAK İMAM İLE GERÇEKLEŞMİŞ OLUR BABI

I-(439) ...Davud er-Rakkî, Salih Kul (*Musa b. Cafer aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Allah'ın kulları üzerindeki hücceti (*kanıtı*) ancak imamın varlığı ve tanınması ile gerçekleşmiş olur.»

meleği de görürse, bu, onun muhaddes olduğundan dolayı meleği görmüştür anlamına gelmez. Çünkü ayetlerde, bazı muhaddeslerin, konuşma esnasında meleği gördüklerine dair işaret ediliyor. Allah'ın Meryem'le ilgili şu sözü bunun bir kanıtıdır: "Böylece biz ona Ruhumuzu göndermiştik, o da, düzgün bir beşer kılığında görünmüştü. Demişti ki: "Gerçekten ben, senden Rahman olan Allah'a sığınırım. Eğer takva sahibiyse bana yaklaşma." Demişti ki: "Ben, yalnızca Rabbimden gelen bir elçiyim; sana tertemiz bir erkek çocuk armağan etmek için buradayım." (Meryem, 17-19) İbrahim (a.s)'ın müjdeleme kıssasındaki durumuyla ilgili ayet de buna yönelik bir kanıttır: "Andolsun, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldikleri zaman "selam" dediler... Karısı ayakta idi, bunun üzerine güldü. Biz ona İshak'ı, İshak'm arkasından Yakub'u müjdeledik. "Vay bana" dedi kadın. "Ben kocamış bir kadın iken ve kocam da bir ihtiyar iken doğuracak mıyım? Gerçekten bu, şaşırtıcı bir şey!..." Dediler ki: "Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerindedir, ey ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye layık olandır, Meciddir." (Hûd, 69-73)

Burada bir ihtimal daha var. Şöyle ki: Hadiste nefyedilen görme, muhaddesin meleği gerçek şekliyle görmesidir, başka kılığa girmiş olarak görmesi değil. Çünkü ayetlerde, görülen meleğin kılık değiştirerek onlara görünmesinden öte bir bilgi verilmiyor. [el-Mîzan, c.3, s.331-333]

10[10]- "Muhaddes" kelimesinin âyetin orijinalinde yer almadığını, İmam'ın tefsiri olduğunu belirtmiştik.

2-(440) ...Hasan b. Ali el-Veşşa şöyle rivayet etmiştir:

İmam Rıza (*aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) şöyle derdi:

«Allah Azze ve Celle'nin kulları üzerindeki hücceti (*kanıtı*) ancak imamın varlığı ve tanınması ile gerçekleşmiş olur.»

3-(441) ...Muhammed b. Umare, Ebül-Hasan er-Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Allah'ın kulları üzerindeki hücceti ancak imamın varlığı ve tanınması ile gerçekleşmiş olur.»

4-(442) ...Eban b. Tağlib şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Yaratılıştan önce, yaratılışla birlikte ve yaratılıştan sonra mutlaka hüccet (*peygamber veya imam*) vardı.»

5)YERYÜZÜ HÜCCETTEN YOKSUN OLMAZ BABI

1-(443) ...Hüseyn b. Ebul-Âlâ şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a dedim ki: Yeryüzünde imamın olmadığı bir zaman dilimi olur mu?

-«Hayır.» dedi.

Dedim ki: İki imam birden olur mu?

-«Hayır.» dedi. «Olursa mutlaka biri susar.»**11[11]**

2-(444) ...İshak b. Ammar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Yeryüzünde mutlaka bir imam olur, imamdan yoksun olmaz. Öyle ki mü'minler, dinin aslında olmayan bir şeyi dine eklemledikleri zaman, bu fazlalığı geri çevirsin ve bir şeyi eksilttikleri zaman, bunu tamamlasın.»

3-(445)...Abdullah b. Süleyman el-Amirî, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

11[11]- Hüseyin (a.s), Hasan (a.s) zamanında imamlık görevlerini ifa etmeden beklemiştir.

«Yeryüzünde her zaman Allah'ın bir hücceti olur; insanlara helâli ve haramı öğretir, insanları Allah'ın yoluna davet eder.»

4-(446) ...Hüseyin b. Ebu'l-Alâ, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

İmam'a dedim ki: Yeryüzü imamsız kalır mı?

- «Hayır.» dedi.

5-(447) ...Ebu Basir, İmam Muhammed Bakır ve İmam Cafer Sadık (*aleyhisselâm*)'ın birinden şöyle rivayet etmiştir:

«Allah, yeryüzünü hiç bir zaman âlimsiz bırakmaz. Öyle olmazsa hak ile bâtil birbirinden ayırt edilmez.»

6-(448) ...Ebu Basir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Allah, yeryüzünü âdil bir imamdan yoksun bırakmayacak kadar uludur, yücedir.»

7-(449) ...Ebu İshak, Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'ın şâhibından güvenilir birinden, Emir'ül-Mü'minin'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

«Allah'ım, sen yeryüzünü senin adına kullarına kanıtlık işlevini gören hüccetten yoksun bırakmazsın.»

8-(450) ...Ebu Hamza, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Allah'a yemin ederim ki, Âdem'in ölümünden bu yana dünyamız hiç bir zaman bir imamdan yoksun bırakılmamıştır. Bu imam aracılığıyla insanlar, Allah'a yönelmişlerdir. O, Allah'ın kulları üzerindeki hüccetidir.

Yeryüzü, Allah'ın kulları üzerindeki hücceti olan imamdan yoksun kalmaz, yoksun kaldığı zaman varlığını sürdüremez.»

9-(451) ...Ebu Ali b. Raşid şöyle rivayet etmiştir:

Ebu'l-Hasan (*Ali b. Musa aleyhisselâm*) buyurdu ki:

«Yeryüzü hüccetsiz olmaz; Allah'a yemin ederim ki, o hüccet benim.»

10-(452) ...Ebu Hamza şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a dedim ki: Yeryüzü imamsız olur mu?

Buyurdu ki: «Eğer yeryüzü imamsız kalırsa, batar.»^{12[12]}

11-(453) ...Muhammed b. Fudayl, Ebu'l-Hasan er-Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselam*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

İmam'a dedim ki: Yeryüzü imamsız kalır mı?

- «Hayır.» dedi.

Dedim ki: Biz Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan, «Yeryüzü imamsız kalmaz; ancak Allah'ın yer yüzü ehline veya kullara gazab etmiş olması başka.» şeklinde bir hadis rivayet ediyoruz."

Buyurdu ki: «Hayır, yeryüzü imamsız kalmaz, kalırsa batar.»

12-(454) ...Ebu Herase, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Eğer imamın varlığı ortadan kaldırılrsa, yeryüzü bir saat geçmez denizin içindikilerini dalgaya tuttuğu gibi üstündekilerini dalga dalga sarsar.»

13-(455) ...el-Veşşa şöyle rivayet etmiştir:

Ebu'l-Hasan er-Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'a sordum: "Yeryüzü imamsız kalır mı?"

- «Hayır.» dedi.

Dedim ki: «Biz, Allah'ın yeryüzündeki kullarına gazab etmesi halinden başka yeryüzü imamsız kalmaz.» şeklinde bir hadis rivayet ediyoruz.

Buyurdu ki: «Yeryüzü imamsız kalmaz, aksi takdirde batar.»

6) YERYÜZÜNDE İKİ ADAMDAN BAŞKA KİMSE KALMAZSA BİRİ DİĞERİ İÇİN HÜCCET OLUR BABI

1-(456) ...İbn Tayyar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Şayet yeryüzünde iki kişiden başka kimse kalmazsa, biri diğeri için hüccet olur.»

2-(457) ...Hamza b. Tayyar, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Geride sadece iki insan kalsa, biri arkadaşı için hüccet olur.»

Muhammed b. Hasan, Sehl b. Ziyad'dan, o Muhammed b. İsa'dan benzeri bir hadis rivayet etmiştir.

3-(458) ...Kerram şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki:

«Eğer bütün insanlardan geriye iki kişi kalırsa, bunlardan biri mutlaka imam olur.» - Buyurdu ki- «En son imam ölür. Ki hiç kimsenin kendisini huccetsiz bıraktı diye Allah Azze ve Celle'ye karşı ileri sürebileceği bir bahanesi bulunmasın.»

4-(459) ...Hamza b. Tayyar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Yeryüzünde sadece iki kişi kalsa, bunlardan biri mutlaka hüccet olur. Veya ikincisi hüccet olur.» Tereddüt ravilerden Ahmed b. Muhammed'den kaynaklanıyor.

5-(460) ...Yûnus b. Yakub, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Eğer yeryüzünde iki kişiden başka kimse kalmasa, bunlardan biri mutlaka hüccet olur.»

7) İMAMI TANIMA VE ONA BAŞVURMA BABI

1-(461) ...Ebu Hamza şöyle aktardı:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) bana dedi ki: «Allah'ı tanıyan, O'na ibadet eder. Allah'ı tanımayan ise, O'na halkın geneli gibi yoldan çıkmış bir şekilde ibadet etmiş olur.»

Dedim ki: Sana kurban olayım! Allah'ı tanımak nasıl olur?

Buyurdu ki: «Allah Azze ve Celle'yi tasdik etmek, Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yitasdik etmek, Ali'nin velayetini kabul edip onun ve diğer hidâyet önderlerinin imamlıklarına tabi olmak, onların düşmanlarından uzaklaşarak, kendini sıyrarak Allah Azze ve Celle'ye yönelmek şeklinde olur. Allah Azze ve Celle bu şekilde tanınır.»

2-(462) ...İbn Uzeyne şöyle rivayet etmiştir:

Bize birden çok kişi İmam Muhammed Bakır veya İmam Cafer Sadık (*aleyhisselâm*)'dan birinin şöyle dediğini anlattılar: «Kişi (kul) Allah'ı, Resulünü, bütün imamları ve zamanının imamını tanımadan, meselelerini zamanın imamına götürmeden ve verdiği karara teslim olmadan gerçek mü'min olamaz.» Ardından İmam şöyle buyurdu: «Bir insan ilk imamı tanımadan son imamı tanıyabilir mi?»

3-(463) ...Zurare şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'adedim ki: Siz Ehl-i Beyt'ten olan imamı tanımının bütün kullara vacip olup olmadığını, bana haber ver.

Buyurdu ki: «Allah Azze ve Celle, Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yibütün insanlara Resul ve yeryüzündeki bütün kullara bir hüccet olarak göndermiştir. Allah'a ve Allah'ın Resulü Muhammed'e iman eden, ona tabi olan ve onu tasdik edenlerin, biz Ehl-i Beyt imamlarını tanıması da zorunludur. Allah'a ve Resulüne inanmayan, Resule tabi olmayan, onu tasdik etmeyen, Allah ve Resulünün haklarını bilmeyen bir kimseye, imamı tanımak nasıl zorunlu olabilir ki? Her şeyden önce Allah'ı ve Resulünü tanımıyor, onların üzerindeki haklarını bilmiyor.»

Dedim ki: Allah'a ve Resulüne inanan, Resule inen bütün vahiyleri tasdik eden kimsenin siz Ehl-i Beyt imamlarını tanıması zorunlu mudur?

- «Evet.» dedi. «Acaba işte şunlar, falanı ve falanı (*meşru*) tanımıyorlar mı?»

- "Evet" dedim, "tanıyorlar."

Dedi ki: «Sence onları tanıma duygusunu içlerine Allah mı ilham etti? Hayır, Allah'a yemin ederim ki şeytandan başkası bu duyguyu onların yüreklerine ilham etmedi. Hayır, Allah'a yemin ederim ki, biz Ehl-i Beyt'in hakkını Allah'tan başkası, mü'minlerin kalplerine ilham etmez.»

4-(464) ...Cabir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ınşöyle dediğini duydum: «Allah Azze ve Celle'yi bilen ve biz Ehl-i Beyt'ten olan imamını tanıyan kimse gerçek anlamda Allah-ı tanıyıp kulluk sunar.

Allah-ı ve biz Ehl-i Beyt'ten olan imamı bilmeyen kimse, Allah'tan başkasını tanımış, ona ibadet etmiş, vallahi işte böylece sapıklığa düşmüş olur.»

5-(465) ...Zerih şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'aNe bimiz (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'den sonraki imamları sordum.

Buyurdu ki: «Önce Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib*) imamdı, sonra Hasan imam oldu, sonra Hüseyin imam oldu, sonra Ali b. Hüseyin imam oldu. Sonra Muhammed b. Ali (*aleyhimusselâm*) imam oldu. Kim inkâr ederse Allah Tebareke ve Teâlâ'yı ve Resulü (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yitanımayı inkâr etmiş gibi olur.»

Dedim ki: Sonra sen mi imam oldun? Sana kurban olayım.

Bu soruyu üç kere yönelttikten sonra İmam bana şu karşılığı verdi: «Allah, Tebareke ve Teâlâ'nın yeryüzündeki şahitlerinden biri olası diye sana anlattım.»

6-(466) ...Muhammed b. Abdurrahman b. Ebu Leylâ babasından, o da Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Sizler bilmeden sâlih olamazsınız, tasdik etmeden bilemezsiniz, dört kapıyı teslim etmedikçe de tasdik edemezsiniz. Bu dört kapının ilki ancak sonuyla gerçekleşebilir. Sadece bunların üçünü alanlar koyu bir sapıklığa dalıp gittiler.

Allah Tebareke ve Teâlâ, sadece sâlih ameli kabul eder. Allah ancak verilen sözleri, yapılan antlaşmaların şartlarına uymayı kabul eder. Kim Allah Azze ve Celle'nin verdiği sözün tüm şartlarını yerine getirirse, verdiği sözde tanımladığı şeylere uygun bir hareket tarzı gerçekleştirirse, Allah katındaki nimetlere kavuşur ve Allah da ona vaat ettiği ödülleri eksiksiz olarak verir.

Allah Tebareke ve Teâlâ kullarına hidâyet yollarını haber vermiş ve o yollarda kulları için aydınlatıcı meşaleler yakmıştır. Bu yollarda nasıl yürüyeceklerini ayrıntılı bir şekilde bildirmiş ve buyurmuştur ki: *"Ben, tevbe edip iman eden ve sâlih amel işleyen, sonra hidâyete eren kimseyi bağışlarım."* (Tâ-Ha, 82)

Ardından buyurmuştur ki: *"Allah, ancak müttakilerin amellerini kabul eder."* (Mâide, 27) Kim Allah'ın emirleri hususunda Allah'tan sakınırsa, Allah'a, Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ningetirdiği dine iman eden bir mü'min olarak kavuşur. Heyhat!...Heyhat!... Bir topluluk bu fırsatı kaçırdı. Hidâyete eremeden ölüp gittiler. Hem de Allah'a iman ettiklerini sanarak. Ne yazık ki bilmeden şirk koşmuşlardı. Kuşkusuz evlere kapısından giren kimse doğru yol üzeredir; ama evlere kapısından değil de başka bir yerden girmeye çalışan kimse iğrenç bir davranış içine girmiş, alçakça bir yol izlemiştir. Allah, mü'minlerin üzerine velî olarak tayin ettiği kimseye itaati, Resulüne itaatle bağlantılı kılmıştır.**13[13]** Kim Allah'ın tayin ettiği emir sahiplerine itaat etmezse, Allah'a ve Resulüne itaat etmiş olmaz. Allah'ın tayin ettiği "Ulu'l-Emr"lere itaat etmek, Allah'ın katından indirdiği dini ikrar etmenin gereğidir. Allah, bir âyette şöyle buyurmuştur: *"Her mescidin yanında ziyetlerinizi takın."* (A'raf, 31) Allah'ın yüceltilmesine ve adının zikredilmesine izin verdiği evleri arayın. Allah size onların özelliklerini şöyle açıklamıştır: *"Onlar öyle kimselerdirler ki ne ticaret ve ne de alış veriş, onları Allah 'ı zikretmekten, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Kalplerin ve gözlerin ters döndüğü bir günden korkarlar."* (Nûr, 37)

Sonra yüce Allah, emirlerim duyurmak için resuller seçmiştir. Sonra onların dile getirdikleri uyarıları doğrulayan bağlılar seçmiş ve buyurmuştur ki: *"Hiçbir ümmet yoktur ki içlerinden bir uyarıcı çıkmassın."* (Fatır, 24) Bilmeyen, yolunu yitirmiş, görüp akıl eden de hidâyete ermiştir. Allah Azze ve Celle şöyle buyuruyor: *"Gerçekten de gözler kör olmaz; ama gönüllerdeki can gözleri körleşir."* (Hac, 46) Göremeyen nasıl doğru yolu görsün? Düşünmeyen nasıl görebilsin? Allah'ın Resûlü'ne ve Ehl-i Beyt'ine tabi olun. Allah katından indirilen dini tasdik edin, onaylayın. Hidâyete erdirici haberlere uyarak hareket edin. Çünkü bu haberler

13[13]- *"Allah'a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin."* (Nisa, 59)

güvenilirlik ve takvanın alâmetleridir. Biliniz ki bir kimse, Meryem oğlu İsa (*aleyhisselâm*)'ın peygamberliğini inkâr etse, onun dışındaki peygamberleri tasdik etse de iman etmiş olmaz. Yolu, aydınlatıcı meşalelerle arayıp bulun. Örtülü eserleri arayıp bulun ki, dininizi tamamlamış olasınız, Rabbiniz olan Allah'a manasınız.»

7-(467)...Rib'î b. Abdullah, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Allah, her şeyin ancak sebepleri aracılığıyla gerçekleşmesini öngörmüştür. Her şey için bir sebep var etmiştir. Her sebep için de bir açıklama ve her açıklama için bir bilgi ve her bilgi için konuşan bir kapı var etmiştir. Kapıyı bilen bilgiye ulaşır, bilmeyen bilgiden yoksun kalır. Bu kapı Resûlullah ve biz (*Ehli Beyt*)'iz.»

8-(468) ...Muhammed b. Müslim şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Allah tarafından tayin edilen bir imamı olmaksızın sırf kendini yoran bir ibadetle Allah'a kulluk sunan bir kimsenin çabası kabul görmeyecektir. O, sapkın ve şaşkındır. Allah, onun amellerini çirkin sayıp öfke duyar. Onun örneği bir koyunun örneğidir ki, çobanından ve sürüsünden ayrılıp kaybolur. Bütün gününü şaşkın şaşkın gidip gelmelerle bitirir. Gece olunca başında çobanı bulunan bir sürü görür, o sürüye katılır ve gecesini bu sürünün ağılında geçirir. Çoban sürüsünü meraya salmak istediği zaman, bu yitik koyun çobanını ve sürüsünü tanımaz olur. Tekrar çobanını ve sürüsünü bulmak için şaşkın bir halde sağa sola gidip gelir. Derken başında çobanı bulunan bir sürü görür, bu sürüye sığırır, onlara katılır. Çoban ona seslenir: "Gel, çobanına ve sürüne katıl. Sen kaybolmuşsun, şaşırılmışsın. Çobanından ve süründen uzaklaşmışsın." Ama o şaşkın, yolunu yitirmiş olarak sağa sola koşuşmaya başlar. Çobanı, yol göstereni, güdücüsü olmaksızın, önünü kesip doğru yola yöneltecek bakıcısı olmadan gezinip durur.

Derken kurt, bu koyunun kayboluşunu fırsat bilir ve koyunu yer. Aynı şekilde, Allah'a yemin ederim ki, ey Muhammed! Şu ümmetten kim Allah Azze ve Celle'nin tayin ettiği özellikleri belli ve âdil bir imamı olmazsa kaybolur, yolunu şaşırır. Eğer bu şekilde ölürse küfür ve nifak üzere ölmüş olur.

Bil ki, ey Muhammed! Zorba imamlar ve onların tabileri Allah'ın dininden soyutlanmışlardır. Hem kendileri sapmışlar hem de başkalarını saptırmışlardır.

"Rablerine kâfir olanların örneği, bir küle benzer, kasırga estiği bir günde bu kül, yelle savrulur gider. Kazançlarından hiçbir şey elde edemezler, işte budur doğru yoldan çok uzak bir sapıklık." (İbrahim, 18)»

9-(469) ...Mukarrin şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«İbn Kevva, Emir'ül-Mü'minin (Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm)'ın yanına geldi ve şöyle dedi: "Ey Emir'ül-Mü'minin! "A'raf üzerinde herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır." (A'raf, 46) âyetinin anlamı nedir?"

Buyurdu ki: «Biz A'raf üzerinde dururuz ve bize yardım edenleri simalarından tanırız. Biz A'rafız ki, Allah Azze ve Celle ancak bizim aracılığımızla bilinir.

Biz A'rafız ki, Allah Azze ve Celle kıyamet günü sırat üzerinde bizi tanıtır. Cennete ancak bizi tanıyan ve bizim tanıdığımız kimseler girerler. Cehenneme de ancak bizi tanımayan ve bizim tanımadığımız kimseler girerler.

Allah Tebareke ve Teâlâ dileyeydi, kendisini kullarına doğrudan tanıtır. Fakat bizi, kendisini bilmenin kapıları, yolu, aracısı ve izlenen yönü olarak belirledi. Kim bizim velayetimizden ayrılrsa veya başkasını bize tercih ederse, kuşkusuz onlar, doğru yoldan ters yüz döndürülmüşlerdir. İnsanların sığınıp doğruyu bulmalarına vesile olan gerçek imamlarla, kendileri korunmaya ve yol göstericiye muhtaç olan kimseler bir olur mu? Bizden başkasının peşine düşenler, sularını birbirinden alan ve küçük bir su sızıntısı akıtan çeşmelere gidip susuzluklarını gidermeye çalışan kimselere benzerler. Ama bizim peşimizden gelenler, Rabbinin izniyle berrak ve gür sularını akıtan, tükenmeyen ve kurumayan pınarlara giden kimselere benzerler.»**14[14]**

14[14]- "İki taraf arasında bir perde (set) ve A'raf ta (setin tepelerinde) herkesi simasından tanıyan adamlar vardır." (A'raf, 46) Ayette geçen "hicab" kelimesi, iki şey arasında girerek bu iki şeyi birbirinden saklayan perde anlamına gelir. "A'raf kelimesi ise perdenin üst kısımları ve kum yığınının tepeleri demektir. Bu kelimenin tekili olan "urf" kelimesi, horozibiği ve at yelesi ve her şeyin üst kısmı anlamına gelir. Hangi anlamda kullanılırsa kullanılsın, kelime yükseklik anlamı taşır.

Ayette hicab kelimesi, A'raf kelimesinden önce zikrediliyor. Arkasından A'raf ta bulunanların bu tün insanlara yukarıdan baktıkları ve cennetlikler ile cehennemliklere birlikte seslendikleri belirtiliyor. Bütün bunlar, A'raf kelimesi ile cennet ve cehennem arasında yer alan perdenin üst kısımlarının kastedildiğini doğruluyor. Burası, hem cennetliklere, hem cehennemliklere yukarıdan bakan yüksek bir yerdir.

Ragıp İsfahani'nin açıklamasına göre ayetteki "sima" kelimesi, alâmet ve belirti demektir. Şair şöyle der: "Onun bir belirtisi var ki, (görmek için) gözü meşakkete sokmaz." Kur'ân'da da şöyle bir ifade geçer: "**Belirtileri yüzlerindedir.**" Ayrıca Araplar, bir şeye alâmet koyup belirtili hâlde getirdiklerinde "sevemtuhu" derler. "Musevimîn" ifadesi de, alâmetle belirtilmiş olanlar demektir. [Müfredat]

Bu ve bunu izleyen ayetler dikkatle irdelendiğinde yüce Allah'ın sözünü ettiği perdenin cennetlikler ile cehennemlikleri birbirinden ayıran bir set, bir sur olduğu sonucuna varılır. Çünkü "iki taraf arasında" ifadesindeki zamirin mercii bu ikisidir. Nitekim yüce Allah, kıyamet günü münafıklar ile müminler arasındaki konuşmayı nakleden şu ayette bize bu ayetin mesajına benzer bir mesaj iletiyor:

"O erkek ve kadın münafıklar müminlere, 'Bize doğru bakın da nurunuzdan ışık alalını.' derler. Onlara, 'Geriye dönüp nuru orada arayın.' denir. Bu sırada aralarına kapısı olan bir sur çekilir. Bu surun iç tarafında rahmet ve dış tarafında azap vardır." (Hadîd, 13)

Bu setin bir perde olarak adlandırılmasının sebebi, bu iki kesimin arasına girerek onları birbirinden ayırmasıdır, yoksa o engelin cennet ile cehennem arasında gerilen, bir kumaş perde şeklinde olması söz konusu değildir. Arkasından bu setin tepelerinde birtakım adamlar bulunduğu bildiriliyor. Bu a-damlar buldukları yerin yüksekliği sayesinde her iki kesime tepeden bakıyorlar ve hem cennetlikleri, hem de cehennemlikleri simalarından, kendilerine mahsus belirtilerinden tanıyorlar.

Hiç şüphesiz ayetin akışı, bu adamların bu iki kesimden ayrı ve onlara göre ayrıcalıklı olduklarını ifade ediyor. Acaba bu farklılık, o adamların insan olmamalarından, meselâ melek veya cin olmalarından mı ileri geliyor? Yoksa bu adamlar sorgu ve hesaba çekilme gibi o iki kesimle ilgili işlemlerin dışında kaldıkları için mi bu topluluktan farklılardı? Ki bu takdirde mahşer toplantısında bir araya gelenler; cennetlikler, cehennemlikler ve A'raf takiler diye üç kısma ayrılmış olur. Tıpkı dünyada mümin, kâfir ve mustazaf diye üç kısma ayrıldıkları gibi. Bu üç kısmın üçüncüsü olan mustazaflar, haklarında kesin hüküm verilmeyen, yükümlü olma yeterliliğine kavuşmamış, aklî yeterliliğe sahip olmayan kadınlar, bulûğ çağa ermemiş çocuklar, ileri derecede yaşlılar, deliler, aptallar gibi kimselerdir. Yoksa bu adamlar, konumlan itibarıyla cennetliklerden ve cehennemliklerden üstün kimseler midir?

Hiç şüphesiz ayette geçen "rical (adamlar, erkekler)" kelimesi, melekleri kapsamaz. Çünkü melekler... erkeklik ve dişilikle nitelenemezler. Gerçi onların erkek kılığında görünebildiği söylenebilir; ama bu durum, onların erkek olarak nitelendirilip öyle adlandırılmalarını doğru göstermez. Üstelik bunu kanıtlayacak bir delil de yoktur. Sonra "Herkesi simasından tanıyan adamlar" ifadesi, özellikle "adamlar" kelimesinin nekire (belirsiz) olarak kullanıldığı da göz önüne alındığı takdirde, Arapça'nın geleneğinde bu sözcükle kastedilenlerin konumunun oldukça önemli olduğunu ifade eder. Çünkü adam ve erkek kelimesi, normalde akıl ve irade bakımından güçlü bir insan anlamına gelir.

Kur'ân'da da bu kelimenin bu anlama geldiğini görüyoruz. Şu ayetlerde buyrulduğu gibi: "Ticaretin, alışverişin kendilerini Allah'ı zikretmekten alıkoymadığı adamlar." (Nûr, 37), "Orada tertemiz olmayı seven adamlar vardır." (Tevbe, 108), "Allah'a verdikleri sözü yerine getiren adamlar." (Ahzâb, 23) "Senden önce de sadece kendilerine vahiy indirdiğimiz erkekleri peygamber olarak gönderdik." (Yûsuf, 109), "Niçin kötü saydığımız birtakım adamları görmüyoruz?" (Sad, 62), "İnsanlardan bazı adamlar, cinlerden bazı adamlara sığınıyorlardı." (Cin, 6) Buna göre ayette geçen "rical" kelimesi ile insanlık bakımından eksiksiz bazı fertlerin kastedildiği şüphesizdir. Gerçi tağlib (çoğunluğa dayanma) kuralı uyarınca aralarında bazı kadınların olduğu farz edilebilir.

Mustazaflara gelince; onlar zayıf insan fertleridir, kendilerine önem atfedilmesini gerektirecek bir ayrıcalıkları yoktur. Kadınlar, çocuklar, hatta ceninler bu gruba dâhildirler. Bunların birbirlerine karşı veya erkeklerinin öbürlerine karşı bir üstünlüğü yoktur ki, tağlib kuralı uyarınca hepsinden rical kelimesi ile söz edilmiş olsun. Eğer "**Herkesi simasından tanıyan adamlar**" ifadesi ile bunlar kastedilseydi, Kur'ân'ın

bildiğimiz üslubu uyarınca onlardan "taniyan kavim", "taniyan kimseler" veya "taniyan zümre" diye söz edilmesi yerinde olurdu. Şu ayetlerde buyrulduğu gibi: "Allah'ın yok edeceği veya azaba çarptıracağı bir kavme niye öğüt veriyorsunuz?" (7/164) "Onlar, temizlenen kimselerdir." (7/82), "Bunun üzerine İsrailoğulları'dan bir zümre iman etti ve bir zümre inkâr etti." (Saff, 14)

Üstelik bir sonraki ayette bu adamlarla ilgili olarak sözü edilen nitelikler ve özellikler, onların sıradan insanlar ve mustazaf olmaları bir yana, mutlaka yüksek dereceli ve Allah'a yakın kimseler olmalarını gerektirir.

Bu özelliklerden birincisi şudur: Bu adamlar, A'raf denen yere yerleştirilmiş ve bütün mahşer halkım tepeden gözetledikleri ve cennetlikler ile cehennemliklere karşı üstün konumda oldukları şeklinde nitelenmişler. Bunlar, cennetlikler ile cehennemliklerin her ferdini kendine mahsus belirtileri ile tanıyorlar. Onların bütün kişisel özelliklerini ve amellerinin ayrıntılarını biliyorlar. Hiç şüphesiz bu durum, insanlar arasında onlara mahsus olan yüksek bir derecedir. Bütün insanları, özellikle cennete ve cehenneme girildikten sonra gözetim altında bulundurmamak herkese açık, genel bir imkân değildir.

Nitekim Kur'ân'da cehennemliklerin şu sözleri naklediliyor: "Niçin kötü saydığımız birtakım adamları görmüyoruz?" (Sâd, 62), "Rabbimiz, cinlerden ve insanlardan bizi yoldan çıkarırlarını göster de onları ayaklarımızın altına alalım da alçaklardan olsunlar." (Fussilet, 29), "O gün onların her birinin kendine yetecek kadar işi vardır." (Abese, 37)

Ayette sözü edilen sima (belirti), gören herkesin karşısındaki cennetlik mi, yoksa cehennemlik mi olduğunu anlamasını sağlayacak yüz beyazlığı veya yüz karalığı gibi genel bir belirti anlamında değildir. Çünkü bir sonraki, "A'raf takiler, simalarından tanıdıkları bazı adamlara şöyle seslenirler: 'Ne kalabalıklığınız ve ne büyüklük taslamanıza yol açan güçleriniz size yarar sağlamadı.' 'Allah onları hiçbir rahmete erdirmez.' diye haklarında yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı?!" ayeti onların insanların davranış ve durum özelliklerini belirtilerinden ayırt ettiklerini, meselâ kalabalık bir toplulukları olan kibirli kimseler olduklarını, şu şu şekilde yeminleri olduğunu bildiklerini ifade ediyor ki, bu bilgiler genel anlamdaki kâfirliğin ve müminliğin ötesindeki nitelikleri içerirler.

Bu özelliklerin ikincisine gelince: Bu tepelerdekiler, her iki grupta konuşuyorlar. Cennetlikler ile konuşup onları cennet selâmlaması ile selâmlıyorlar. Küfrün ve sapıklığın önderleri olan zorba cehennemlikler ile de konuşup onları tutumları ve sözleri sebebi ile azarlıyorlar ve hiç kimsenin engellemesi ile karşılaşmadan bu tutumlarını devam ettiriyorlar. Oysa "Allah'ın kendisine izin verdiği ve doğruyu söyleyen kimselerden başka hiç kimse konuşamaz." (Nebe, 38) ayetinde belirtildiği gibi, o gün sadece Allah'ın doğru sözlü ve seçkin kullan dışında hiç kimseye konuşma izni verilmez.

Bu özelliklerin üçüncüsü: Bu A'raf tepelerindekiler, bir sonraki ayette görüldüğü üzere verdikleri selâmla cennetliklere güven aşılardır ve verdikleri mutlak emirle onlara cennete girmelerini söylerler

Dördüncü özelliklerine gelince: Ayetlerde onların yüksek konumu, cennetlikler ve cehennemlik şımarık zorbalar ile yaptıkları konuşmalar sırasında hiçbir kaygı belirtisi ve konuşmalarında herhangi bir sıkıntı

alâmeti görülmüyor. Mahşerde sorguya çekildikleri ve diğer kimselerin yaşadıkları yürek hoplatıcı dehşet dolu sahneleri yaşadıkları söylenmiyor. Allah, "Onlar hesap yerine getirilecekler. Yalnız Allah'ın seçkin kulları hariç" (Sâffât, 128) buyurarak bunu seçkin kulların ayrıcalıklarından sayıyor ve arkasından onları kıyamet günü için hazırlanan bütün dehşetli sahnelerden müstesna tutuyor.

Arkasından onların, "**Onların gözleri cehennemliklere doğru döndürülünce, 'Rabbimiz, bizi zalimler topluluğu ile birlikte kılma.' derler.**" şeklindeki duaları naklediliyor ve bu duanın reddedildiği söylenmiyor. Bu da, onların istedikleri sözü söyleyebildiklerini ve dualarının kabul edildiğini gösteriyor. Eğer böyle olmasaydı, bu duanın reddedildiği bildirilirdi. Nitekim mahşer topluluğunun dualarının, cehennemliklerin bazı isteklerinin ve başkalarının diğer dualarının reddedildiği bildirilmektedir.

Bu ayetlerin dikkatle irdelenmesi sonucunda teker teker ortaya çıkan bu özellikler ve bunlarla bağlantılı diğer nitelikler şüpheye yer bırakmayacak bir kesinlikle şunu ortaya koyuyor: Ayette "**A'raf'ta herkesi tanıyan adamlar vardır.**" ifadesi ile varlıkları bildirilen bu kimseler, Allah'ın seçkin kullarından bir grupturlar, melek kökenli değildirler, geride kalan mahşer kalabalığından daha yüksek konumlu, daha yüksek derecelidirler. Cennetlikler ile cehennemliklerin hepsini tanıyorlar. Kıyamet günü konuşmaya, şahitlik etmeye, şefaathetmeye, emir ve hüküm vermeye yetkilidirler.

Bunlar insan mıdır, cin midirler, yoksa insan-cin karışımı mıdır? Ayetin sözlerinden bu konuda bir bilgiye varmak mümkün değildir. Yalnız şunu biliyoruz: Kur'an'da cinlerin kıyamet günü ile ilgili gelişmelerde herhangi bir rol oynamadıkları, şahitlik ve şefaathet gibi insanla ilgili kesin hükme yol açacak herhangi bir aracılık yaptıkları yolunda bir delil yoktur.

Bu A'raf tepelerindekilerin şimdiye kadar saydığımız nitelikleri ve ayrıcalıkları, "O gün kimsenin kimseye yardım edemeyeceği bir gündür. O gün yetki Allah'a aittir." (İnfîtâr, 19) gibi ayetlerle çelişmez. Çünkü bu ayet, başka ayetlerle tefsir edilmekte ve karşımıza şu anlam çıkmaktadır: Kıyamet günü yüce Allah'ın her şeyin maliki olduğu, her şeyi kuşattığı ortaya çıkacaktır. Yoksa yüce Allah'ın mutlak egemenliği o gün başlayacaktır diye bir durum söz konusu değildir. Çünkü O'nun egemenliği herhangi bir zaman dilimi ile sınırlı değildir; hiç kimsenin başka bir kimseye bir şey yapmaya yetkili olmadığı kuralı sadece ahirette değil, her zaman için geçerlidir.

Ama o gün melekler aracılık görevlerine devam ederler; şahitler şahitliklerini, şefaathet edebilecek olanlar şefaathetlerini yaparlar. Yüce Allah bunları açıkça şöyle bildiriyor: "Melekler onları, 'Bugün size vaktiyle vaat edilen gündür.' diye karşılırlar." (Enbiyâ, 103), "Şahitlerin şahitlik edecekleri gün..." (Mü'min, 51), "Allah dışında yaptıkları sözde ilâhlar o gün şefaathet etme yetkisine sahip değildirler. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler şefaathet edebilirler." (Zuhrâf, 86) Kısacası; o gün egemenlik ve emir yetkisi, Allah'a aittir. O'nun dışındakilerin yetkisi, O'nun vereceği izin ile sınırlıdır. Tıpkı dünyada olduğu gibi. Yalnız kıyamet gününün özelliği bu gerçeklerin, hiçbir gizliliği kabul etmeyecek, hiçbir gaflet, cehalet, yanılğı gölgesi altında kalmaksızın apaçık biçimde ortaya çıkmalarıdır.

10-(470) ...Ebu Hamza şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) buyurdu ki:

«Ey Ebu Hamza! Sizden biriniz, bir kaç fersahlık bir yola çıktığı zaman, kendisi için mutlaka bir yol kılavuzu bulur. Göklerin yollarını bilmeyişin, yeryüzündeki yolları bilmeyişinden daha kesindir. Şu halde göklerin yollarını bilen bir rehber edin»

11-(471) ...Ebu Basir, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan Allah Azze ve Celle'nin "*Kime hikmet verilmişse, kuşkusuz ona çok hayır verilmiştir.*" (Bakara, 269) âyeti hakkında şöyle rivayet etmiştir:

«Burada kastedilen, Allah'a itaat ve imamı tanımaktır.»**15[15]**

12-(472) ...Ebu Basir şöyle rivayet etmiştir:

Daha iyi anlaşılabilmesi için [A'raftakilerin] makamı padişahların çevresinde oluşan hiyerarşinin ışığında değerlendirebiliriz. Bilindiği gibi dünya hükümdarlarının çevresinde onların nimetleri ile nimetlenen, merhametlerinin kapsamına giren, canlarının istediği gibi mutlu hayat süren mutlu bir kesimin yanı sıra zindanlarda ceza çeken, acı içinde kıvranan bahtsız bir kesim vardır. Bunlar, mutlu ve bedbaht kimselerdir. Bunların arasında birbirlerine karışmalarını önleyen bir üçüncü kesim vardır. Bu üçüncü kesim, bu iki kesime hükmeder, onların işlerini düzenler. Bu kesimin bir bölümünü, hizmet elemanları oluşturur. Bunlar, mutlu kesime nimet sunarak ve bedbahtlara azap ileterek hükümdara hizmet ederler. Kendileri de mutlu kesimdenirler. Bu kesimin diğer bir bölümü, hizmet elemanlarının ötesindedir. Bunlar, bütün bu kesimlerin işlerini düzenlerler ve hükümdara en yakın araçlardır. Onlar da mutlu kesimdenirler. Çünkü mutluluğun mutlaktık ve kayıtlılık bakımından değişen, farklı dereceleri vardır.

Hesaplaşma günününün hükümdarı olan Allah için de böyle bir uygulama sistemi imkânsız değildir. O, insanların bir kesimini rahmetinin kapsamına alarak iyilikleri sayesinde onları cennete koyabilir ve bereketlerini onlara bol bol ihsan edebilir. Çünkü O, büyük lütuף sahibi ve günahların affedicisidir. Buna karşılık, insanların bir başka kesimini de işledikleri kötülükler yüzünden cehenneme koyabilir. Çünkü O, üstün iradeli, intikam alıcı, şiddetli azabı olan ve günahkârları yakalayandır. Bunların yanı sıra bir üçüncü kesim insanlara da kendisi ile sözü edilen iki kesim arasında aracılık etme izni verebilir. Bu kimseler, O'nun bu iki kesim hakkındaki emirlerini ve hükümlerini yürütürler veya O'nun kimin mutlu ve kimin bedbaht olduğu ile ilgili hükmünü insanlara bildirirler. Çünkü O, kahredici birdir, her şeyi dilediği gibi kahreder. İstedliğini aracı, istediğini mutlu ve dilediğini bedbaht yapar. "Bugün mülk kimindir? Bir ve kahredici olan Allah'ındır." (Mü'min, 16) ayetinde buyrulduğu gibi.[el-Mîzan, 8/168-183]

15[15]- *Bu anlamda başka rivayetler de vardır. Bunlar genel anlamın nesnel karşılıklarını saymak türündendir. [el-Mîzan, c.4, s.601]*

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) bana dedi ki: «İmamını tanıdın mı?»

- "Evet, Allah'a yemin ederim, Kûfe'den çıkmadan önce onu tanıdım" dedim.

Bana dedi ki: «Bu, sana yeter.»

13-(473) ...Bureyd şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ın, Allah Tebareke ve Teâlâ'nın "*Ölü iken dirilttiğimiz ve insanlar arasında onunla yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimse...*" (En'am, 122) ayeti hakkında şöyle dediğini duydum:

«Ölü iken den maksat hiçbir şey bilmemektir.

İnsanlar arasında yürüyeceği nurdan maksat da, uyulan imamdır. :

"*Karanlıklar içinde olup oradan çıkamayan kimse gibi olur mu?*" (En'am, 122) ayetiyle ilgili: «Karanlıklar içinde kalan kimseden maksat da imamı tanımayan kimsedir.» buyurmuştur.**16[16]**

16[16]- *Bu rivayet bir tür uyarılma ve genel bir tanımlamayı özel bir olguyla örtüştürme mahiyetindedir. Çünkü ayetin akışı, hayatın iman ve nur olmasını öngörmektedir. Bu da hak söze ve salih amele yöneltilme anlamında ilâhî hidayet demektir. [el-Mizan, c.7, s.504] Bu tür rivayetler, ayetin anlamını değil, mısdağını, somut örneğini belirlemeyle ilgilidir. Bu Ehl-i Beyt İmamlarının dilinde "cery" (genel bir mefhumu, somut mısdaklarına, örneklerine tatbik etmek) kavramı ile ifade edilmiştir.*

Örneğin, Tefsir-ul-Ayyâşî'de Fuzayl b. Yesar'ın şöyle dediği rivayet edilir: "İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) 'Kur'ân'da bulunan her ayetin bir zahiri, bir de batını vardır. Kur'ân'daki tüm harflerin bir sınırı vardır, her sınırın da bir çıkış noktası vardır.' şeklindeki rivayette yer alan 'zahir ve batın' kavramlarının ne anlama geldiğini sordum, bana şu cevabı verdi: Ayetin zahiri, vahyedilen orijinal metnidir; batını ise, bu metnin te'vilidir. Bu te'villerin bir kısmı geçmiştir, bir kısmı da henüz gerçekleşmemiştir. Ayetler güneş ve ay gibi akıp giderler, tevillerinden birinin zamanı gelince, gerçekleşir." [c.I, s.I 1, h:5]

Bu anlamı destekler mahiyette birçok rivayet vardır. Bu, Ehl-i Beyt İmamlarının izledikleri bir yöntemdir. Onlar, Kur'ân-ı Kerim'de yer alan bir ayeti, o hususta inmemiş olsa bile, tatbik edilebilecek bir somut örneğe tatbik ederlerdi. Bu yöntemi, akıl da desteklemektedir. Çünkü Kur'ân âlemlere yol gösterici olarak inmiştir. İnsanlara gerekli olan inancı, zorunlu olan ahlâkı ve yerine getirilmesi kaçınılmaz olan ameli öğretir. Kur'ân'm ortaya koyduğu teorik bilgiler, gerçeği ifade ederler ve sadece bir zamana ve bir duruma özgü kılınarak değerlendirilemezler. Kur'ân'in dile getirdiği üstün nitelikler veya aşağılık huylar ya da pratik bir duruma ilişkin hükümler, sadece bir fertle veya bir dönemle sınırlandırılmazlar. Çünkü Kur'ân'ın öngördüğü yasal sistem, tüm zamanları kuşatıcı evrensel niteliktedir.

Ayetlerin inişiyile bağlantılı olgulara (bir kişi veya bir olayla ilgili olarak bir veya birkaç ayetin inişini ardından getiren durum veya olay) gelince; bir hükmü belli bir olayla sınırlandırmak, olayın ortadan

14-(474) ...Abdurrahman b. Kesir, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer dedi ki: «Ebu Abdullah el-Cedelî Emir'ül-Mü'mi'nin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'ın yanına girdiği bir sırada İmam Ali, ona dedi ki:

«Ey Ebu Abdullah, sana: "*Kim iyilikle gelirse, ona daha iyisi verilir. Ve onlar o gün korkudan emin kalırlar. Kötülükle gelen kimseler ise yüzükoyun cehenneme atılırlar. Ancak yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz!*" (Neml, 89-90) âyetlerinin ne anlama geldiğini sana anlatayım mı?»

- "Evet, ey Emir'ül-Mü'minin" dedim. "Sana kurban olayım."

Emir'ül-Mü'minin buyurdu ki: «Âyette geçen iyilikten maksat, velayeti tanımak, biz Ehl-i Beyt'i sevmektir. Kötülükten maksat da velayeti inkâr etmek ve biz Ehl-i Beyt'e buğzetmektir.» Sonra Ali (*aleyhisselâm*), adama bu âyeti okudu.

8) İMAMLARA İTAATİN FARZ OLUŞU BABI

1-(475) ...Zurare Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«İşin zirvesi, tepesi, anahtarı ve her şeyin kapısı Rahman olan Allah Tebareke ve Teâlâ'nın rızası ve tanıdıktan sonra imama itaat etmektir. Allah Tebareke ve Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*Kim Resûl'e itaat ederse, Allah 'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, şunu bilsin ki, biz seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik.*" (Nisa, 80)»

2-(476) ...Ebu Sabbah şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aley-hisselâm/m*) şöyle dediğini duyduğuma şahitlik ederim:

«Şahitlik ederim ki Ali, Allah'ın itaat edilmesini farz kıldığı imamdır. Hasan, Allah'ın itaat edilmesini farz kıldığı imamdır. Hüseyin, Allah'ın itaat edilmesini farz kıldığı imamdır. Ali b.

kalkmasıyla hükmün yürürlükten kalktığına ya da şahsın ölümüyle birlikte ona ilişkin hükmün de geçersiz olduğuna inanmak doğru bir tutum değildir. Çünkü açıklama geneldir ve ardındaki gerekçe de mutlaktır. Dolayısıyla mümin fertlerden bazıları hakkında inen övgülerin ve başkaları hakkında inen yergilerin gerekçesi, onların sahip buldukları niteliklerdir. Böyle nitelikler daha sonra başka insanlar için de söz konusu olabileceği hâlde, bu yergi ve övgüleri indikleri dönemlerdeki kişilere özgü kılmak tutarlı bir davranış değildir. Kur'ân bu noktaya da dikkat çekmektedir: "Allah onunla, rızasına uyanları esenlik yollarına iletir." (Mâide, 16) "O, öyle bir kitaptır ki, ne önünden, ne de ardından ona batıl gelmez." (Fussilet, 41-42) "O zikri biz indirdik ve onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr, 9)

Kur'ân ayetlerinin Ehl-i Beyt İmamlarına (a.s) ya da düşmanlarına tatbiki ile ilgili "cery" rivayetlerinin sayısı yüzleri bulmaktadır. [el-Mîzan, c. 1, s.65-66]

Hüseyin, Allah'ın itaat edilmesini farz kıldığı imamdır. Muhammed b. Ali (*aleyhimusselâm*), Allah'ın itaat edilmesini farz kıldığı imamdır.»

3-(477) ...Beşir el-Attar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Biz (*Ehl-i Beyt*) öyle bir topluluğuz ki, Allah, insanlara bize itaat etmelerini farz kılmıştır. Siz, insanların bilmeleri durumunda mazur sayılmayacakları birine itaat ediyorsunuz.»**17[17]**

4-(478) ...Hüseyin b. Muhtar, ashabımızın bazısından, onlar da Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan, Allah Azze ve Celle'nin "*Onlara büyük bir mülk verdik...*" (Nisa, 54) ayeti hakkında şöyle rivayet etmiştir:

«İmamlara insanların itaat etmelerinin farz kılınması kastedilmiştir.»

5-(479) ...Ebu'l-Hasan el-Attar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Vasiler ve peygamberler, insanların itaat etmeleri hususunda birbirlerine ortak kılındılar.»

6-(480) ...Ebu Sabbah el-Kinanî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki:

«Biz Ehl-i Beyt, öyle bir topluluğuz ki, Allah Azze ve Celle, insanlara bize itaat etmelerini farz kılmıştır. Bize ganimetten pay verilir. Malın en seçkini bize verilir. Biz, ilimde rasihun (*derinleşen*) kimseleriz. Bizler kıskanılan kimseleriz ki, bizim hakkımızda şöyle buyrulmuştur: "*Yoksa Allah lütfundan onlara verdi diye insanlar onları kıskanıyorlar mı?*" (Nisa, 54)»

7-(481) ...Hüseyin b. Ebu'l-A'lâ şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'abizim, "vasilere itaat etmek farz kılınmıştır." şeklindeki görüşümüze hatırlattım.

Buyurdu ki: «Evet, vasilere itaat etmek farzdır. Allah Azze ve Celle, onlar hakkında şöyle buyurmuştur: "*Allah'a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin.*" (Nisa, 59) Onlar Allah Azze ve Celle'nin şu ifadelerle işaret ettiği kimselerdir: "*Sizin velîiniz ancak Allah, Resulü ve iman edenlerdir...*" (Mâide, 55)»**18[18]**

17[17]- *Ehl-i Beyt İmamların bilmeyenler, eğer bilme imkânına sahip olmayan müstaz'af kimseler değilseler, bu bilmeyişlerinden dolayı Allah katında mazur kabul edilmeyecekler; çünkü Ehl-i Beyt İmamlarının imamlıklarının kanıtları apaçık ortadadır.*

18[18]- "*Ey inananlar! Allah'a itaat edin. Resule ve sizden olan ululemre de itaat edin.*" (Nisa, 59)

Şüphede bulunmak gerekir ki, **"Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ululeme de itaat edin."** cümlesinin içeriği, bütün ilâhî kanunların ve hükümlerin esas olmanın yanı sıra, anlaşmazlık konularını Allah'a ve Peygambere götürme emrine hazırlık ve geçiş niteliğindedir. Çünkü bu gerçek, bu ifadenin ayrıntılandırması olan **"Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah 'a ve Resûl'e götürün."** cümlesinden, sonra da, **"Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi?... "** ve **"Biz her peygamberi, Allah 'in izni ile, kendisine itaat edilmesi için gönderdik."** ve **"Hayır, Rabbinde andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem kılıp ... "** ayetleri ile üst üste bu ilkeye vurgu yapılmış olmasından açıkça anlaşılmalıdır.

Yine şüphede bulunmak gerekir ki, yüce Allah'ın bizden kendisine istediği itaat, Peygamberi yolu ile bize vahyettiği bilgilere ve kanunlara itaat etmemizdir.

Peygambere gelince, onun iki fonksiyonu vardır. Biri Allah'ın ona Kur'an dışında vahyettiği mesajlara dayalı teşri=kanun koyma fonksiyonudur. Bu mesajlar ana ilkelerini Kur'an'm koyduğu ve Kur'an ile ilgili vebağlantılı olan ayrıntılarda Peygamberin insanlara yaptığı açıklamalardır. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "insanlara, kendilerine indirileni açıklaman için... sana da bu Kur'an'ı indirdik" (Nahl, 44) İkinci fonksiyonu ise, doğru bildiği görüşü açıklamasıdır. Bu da onun hüküm (= yargı) ve hükümet hususundaki velayeti (yetkili olması) ile bağlantılıdır. Nitekim Allah bununla ilgili olarak şöyle buyuruyor: "Allah 'in sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye..." (Nisa, 105) Bu, Peygamberimizin yargı kanunlarının zahirine göre insanlar arasında hükmederken ortaya koyduğu ve önemli konularda karar verirken dayandığı görüştür. İşte bu alandadır ki Allah, ona müşavere ile görüş edinmesini emrediyor. Nitekim bir ayette şöyle buyuruyor: "İş hakkında onlara danış; fakat karar verdiğin zaman artık Allah'a dayan." (Âl-i İmrân, 159) Görüldüğü gibi Allah bu ayette sahabeleri, istişarede Peygamberimize ortak ediyor; ama karar verme de yetkiyi sadece Peygambere veriyor.

Bu gerçek öğrenilince anlaşılır ki, Peygambere itaat etmeyi yasalaştıran bizzat Allah olduğu için, her ne kadar Peygambere itaat etmek demek aslında Allah'a itaat etmek demekse de -nitekim yüce Allah bu ayetlerin devamında, "Biz, her peygamberi, Allah'ın izni ile, kendisine itaat edilmesi için gönderdik." (Nisa, 64) buyurmaktadır- Peygamberimize itaat etmek ile Allah'a itaat etmenin farklı anlamları vardır. Buna göre insanlar hem vahye ilişkin açıklamalarında, hem de ortaya koyduğu görüşlerde Peygambere itaat etmekle yükümlüdürler.

"Allah 'a itaat edin. Peygambere... de itaat edin. " ifadesinde "itaat edin" emrinin tekrarlanması gerektiren sebep -gerçi Allah doğrusunu herkesten daha iyi bilir- budur. Yoksa bazı tefsircilerin dedikleri gibi bu tekrarın sebebi anlamı pekiştirmek (tekit) değildir. Çünkü eğer maksat anlamı pekiştirmek olsaydı, tekrara yer vermeden "Allah'a ve Peygambere itaat edin." demek, tekidi daha fazla ifade eder, anlamı daha çok güçlendirirdi. Çünkü o zaman bu ifade, Allah'a itaat etmenin Peygamberimize itaat etmekle aynı şey olduğu ve bu iki itaatın bir olduğu anlamına gelirdi. Bilindiği gibi tekrar etmek her zaman tekidi ifade etmez, anlamı güçlendirici bir sonuç vermez.

Ululemre(=emir sahibi yetkililere) gelince, bunların -kimler oldukları bir yana- vahiyden nasipleri yoktur. Onların fonksiyonu doğru gördükleri görüşlerini açıklamaktan ibarettir. Peygamberin görüşlerine ve sözlerine itaat etmek nasıl zorunlu ise, aynı şekilde ululemrin de görüşlerine ve sözlerine itaat etmek müminler için zorunludur. Bundan dolayı yüce Allah anlaşmazlık doğması hâlinde başvurulacak merciler arasında ululemri saymayarak bu konuda sadece Allah'ı ve Peygamberi adres göstermiş ve "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahret gününe inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e götürün. " buyurmuştur.

Çünkü bu havale emrinin (anlaşmazlığı Allah'a ve Resûl'e götürmenin) muhatapları bu ayetin başında kendilerine "Ey inananlar!" diye seslenilen kimselerdir. Bu nedenle sözü edilen anlaşmazlık, şüphesiz onların kendi arasında çıkan anlaşmazlıktır. [Yoksa ululemr ile müminlerin arasında çıkabilecek anlaşmazlık söz konusu değildir. Çünkü] hem ululemre itaat etmenin zorunlu olduğunu söylemek, hem de söz konusu anlaşmazlığın müminler ile ululemr arasında olduğunu farz etmek doğru değildir. Buna göre bu anlaşmazlık müminlerin kendileri arasında çıkabilecek bir anlaşmazlıktır; ululemrin belirttiği görüşle ilgili değildir. Tersine bu anlaşmazlık, ihtilaf konusu olan meseleye ilişkin ilâhî hükmün ne olduğu hakkındadır. Bunun böyle olduğunu, arkadan gelen ayetlerde Allah'ın ve Peygamberin hakemliğini bir yana bırakarak tağutun hakemliğine başvuranların kınanmasının verdiği ipucundan anlıyoruz.

Anlaşmazlığa düşülen hususu Allah'a ve Resûl'e götürmenin gerekliliği ise, gerçekte o konuda Kur'an ve sünnette açıklanmış din hükümlerine başvurmaktan ibarettir. Kur'an ve sünnet, bunlardan hüküm çıkarma yeteneğine sahip kimseler için iki kesin delil olduğu gibi, ululemrin "Kur'an'ın ve sünnetin hükmü şudur." şeklindeki sözü de kesin delildir. Çünkü okuduğumuz ayet hiçbir kayda ve şarta bağlı olmayan bir itaat zorunluluğu getiriyor. Bunlar tümü ile sonuçta Kur'an'a ve sünnete dayalıdır.

Bundan ortaya çıkıyor ki, sözü edilen ululemrin -kim olurlarsa olsunlar- yeni bir hüküm ortaya koymaya yahut Kur'an'la veya sünnetle sabit olan bir hükmü neshetmeye yetkili değildirler. Aksi hâlde, "Allah ve Resulü bir işte hüküm verdiği zaman, artık mümin bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah ve Resulü 'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur." (Ahzâb, 36) ayetinin delâlet ettiği üzere anlaşmazlık konularının çözümünde Kur'an'a ve sünnete başvurmanın, anlaşmazlığı Allah'a ve Peygambere havale etmenin anlamı kalmaz. Çünkü Allah'm hükmü, kanun koymak Peygamberin hükmü ise ya kanun koymak veya bundan daha geniş kapsamlı bir tasarruftur. Ululemre tanınan yetki ise velayet=yönetim alanına giren konularda görüşlerini ortaya koymak, genel konularda ve meselelerde Allah'ın ve Peygamberin hükmünü ortaya çıkarmaktır.

Kısacası, ululemrin teşri=yasama ve kanun koyma yetkileri olmadığından, yanlarında sadece Allah ve Resûl'ün hükmü yani, Kur'an ve sünnette açıklanan hükümler olduğundan dolayı yüce Allah, "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah 'a ve Resûl'e götürün, "ayetinde onları ikinci kez söz konusu etmedi. Dolayısıyla yüce Allah için bir itaat, Peygamber ve ululemr için de bir itaat söz konusudur. Bu yüzden ayette, "Allah 'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ulul-emre de itaat edin." diye buyruldu [ve Peygamberle ululemrin itaati bir olarak sayıldı].

[Resûlullah (s.a.a) İle Ululemrin Masum Olması Üzerine]

Şüphe edilmemesi gereken bir diğer husus da şudur: "Allah 'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin." ayetinde emredilen itaat mutlak olup; hiçbir şarta bağlı olmamış, hiçbir kayıtla da sınırlandırılmamıştır. Bu da Peygamberimizin gerçekte Allah'ın hükmüne ters düşen hiçbir şeyi emredip yasaklamayacağı gerçeğine delildir. Aksi hâlde yüce Allah'm ona itaat etmeyi zorunlu kılması çelişki olurdu. Peygamberin hükmü ile Allah'ın hükmü arasındaki uyum ise, ancak Peygamberin masumiyet (=korunmuşluk) [Masumluk, insanı yanılma ve günahlara karşı koruyan bir özellik ve güçtür. Dolayısıyla masum olan insan ne yanılır, ne günah işler ve ne de hataya düşer. Peygamberlerin sahip olduğu masumluk niteliği ise üç kısma ayrılır: **a)** Vahyi alırken yanılmama, **b)** Tebliğ ve elçilik görevini yerine getirirken yanlış yapmama, **c)** Günah işlememe.] sıfatı sayesinde gerçekleşebilir.

Bu söz ululemr hakkında da aynen geçerlidir. Yalnız şu var: Resûlullah'ta masumiyet gücünün var olduğunu kanıtlayan bu ayetin dışında birçok akli ve nakli deliller vardır; fakat ululemr hakkında zahiren böyle bir vurgulama yoktur. Bu nedenle de bazıları buna bakarak ayette zikredilen ululemrin masum olmasının gerekmediğini ve bu ayetin anlamının, ululemrin masum olmaması hâlinde de doğru olacağını sanabilirler.

Bu görüşü şöyle açıklayabiliriz: "Bu ayetin belirlediği hüküm, ümmetin yararı için konmuştur. Bu hüküm, Müslümanlar toplumunu ihtilaftan, çatışmadan ve parçalanmadan koruyarak ayakta tutmayı amaçlar. Bunun da diğer milletlerde ve toplumlarda görülen yönetim mekanizmalarından farklı ve fazla bir fonksiyonu yoktur. Çünkü o toplumlarda toplumun fertleri, hükmünde kanunlara ters düşebileceğini, yanılabilirliğini bildikleri hâlde yine de içlerinden birisini yetkili kılarak ona itaat etme ve sözünü dinleme zorunluluğu tanırırlar. Fakat hükümlerinde kanunlara ters düştüğü bilindiğinde kendisine itaat edilmez; ancak yanıldığında uyarılır. Hükmünde yanılığa düşmüş olabileceği durumlarda da gerçekten yanılmış olsa bile hükmü yürütülür, yaptığı yanlışlık umursanmaz. Çünkü toplumun birliğini korumada ve her kafadan ayrı bir sesin çıkmasını önlemede yatan fayda, bu tür yanılırları ve hataları telafi edecek bir faydadır."

"İşte bu ayette itaat edilmesinin zorunlu olduğu bildirilen ululemrin durumu budur. Allah onlara itaat etmeyi müminlere zorunlu kılmıştır. Eğer Kur'an'a ve sünnete ters bir şey emrederse, müminlerin onlara itaat etmesi caiz olmaz ve verdikleri hüküm yürürlüğe konmaz. Çünkü Resûlullah şöyle buyurmuştur: 'Yaratıcıya isyan konusunda yaratılmışa itaat edilmez.' Bu ilke hem Sünnî, hem de Şîî kaynaklarından rivayet edilmiştir ve bununla ayetin ululemre itaat etme hakkındaki mutlak içeriği kayıtlandırılır."

"Ululemr konumundaki kişinin yanlış hüküm verdiği kesin olarak bilinirse, hakka yani Kur'an ve sünnetin hükmüne döndürülür. Ama eğer yanlışlık kesin değil de sadece muhtemel ise, hükmünün yanlış olmadığı bilindiği durumlarda olduğu gibi hükmü geçerli sayılır. Böyle durumlarda yanışı kabul edip ona zorunlu olarak itaat etme gereği ile de karşılaşılabilir. Ama olsun, bunun zararı yoktur. Çünkü ümmetin birliğinin korunması, şeref ve itibarının devam ettirilmesi, böylesine muhtemel yanlışlıkların zararını telafi eder. Dolayısıyla bunun konumu, fıkıh usûlünde açıklanan [ve haber-i vâhid gibi delil olması çoğu fakihlerce

kabul edilen] kuralın konumu gibi olur. O kural ise şundan ibarettir: Gerçek hükümler yerinde kalmakla birlikte zahirî yolların delil olmaları geçerlidir. Zahirî yolların sonuçları gerçekle, ters düşünce meydana gelen zarar, bu zahirî yolun izlenilmesinde yatan maslahat ile telafi edilir."

"Kısacası, masum olmasalar bile ululemre itaat etmek zorunludur, farzdır. Bu kimselerin fasık olmaları ve hüküm vermede yanılmaları mümkündür. Eğer fasıklık yaparlarsa onlara itaat edilmez. Eğer yanlışlık yaparlarsa ve bu yanlışlıkları kesin olarak bilinirse, Kur'an'a ve sünnete döndürülürler. Eğer hata yaptıkları kesin olarak bilinmez ve sadece ihtimal verilirse, verdikleri hüküm yürütülür. Görünüşte Allah'ın hükmüne uyduğu hâlde aslında Allah'ın hükmüne ters düşen hükümlerinin uygulanması ise sakıncasızdır. Bundaki maksat İslâm'ın ve Müslümanların yararını gözetmek, toplumda sözbirliğini korumaktır."

Ancak okuyucu eğer bu ayetle ilgili yukarıdaki açıklamamız üzerinde iyi düşünürse, bu şüphenin ve bu vehmin kökten asılsız olduğunu kolayca anlar. Şöyle ki, fasıklık durumunda bu ayetin mutlaklığını Peygamberimizin (s.a.a), "Yaratıcıya isyan durumunda yaratılmışa itaat edilmez." şeklindeki buyruğu ile ve "Allah kötülüğü emretmez. " (A'râf, 28) ayeti ve bu anlama gelen diğer ayetler ile kayıtlandırmak için, bu yaklaşımı dayanak olarak almak mümkündür.

Bunun gibi bazı durumlarda bu tür zahirî delillerin şer'î bir kural hâline gelmeleri de mümkün, hatta gerçekleşmiş bir uygulamadır. Peygamberimizin (s.a.a) tayin ettiği müfreze komutanlarına, Mekke ve Yemen gibi beldelere tayin ettiği genel valilere, sefere çıktığında Medine'de yerine bıraktığı vekillere itaat etmenin farz olması ve müçtehidin sözünün taklit edenleri için delil niteliği taşıması gibi. Bu konuda başka örnekler de sayılabilir. Fakat bunlar, bu ayetin kayıtlandırılmasını gerektirmez. Çünkü bir meselenin özünde doğru olması başka bir şeydir ve bir ayetin zahiri anlamı ile o meseleye delil sayılması daha başka bir şeydir.

Bu ayet, sözü edilen ululemre itaat etmeyi zorunlu kılmış ve bu itaati hiçbir kayda ve şarta bağlamamıştır. Kur'an ayetlerinde bu ayetin içeriğini kayıtlandıran (sınırlayan) ve "Peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin. " ifadesinin anlamını, "Ululemrin günah niteliğini taşımayan ve yanlış olduğunu tespit etmediğiniz emirlerine itaat edin. Eğer onlar size günah nitelikli bir emir verirlerse onlara itaat etmeniz Söz konusu değildir. Eğer yanlışlıklarını tespit ederseniz onları Kur'an'a ve sünnete döndürün!" şekline çeviren hiçbir kayıt yoktur. **"Peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin."** ifadesinin anlamı kesinlikle bu değildir.

Üstelik Allah söz konusu kayıttan daha belirgin olduğu hâlde, bu farz itaatten daha az önemli bir konuda sınırlama getirerek şöyle buyurdu: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. " (Ankebut, 8) Durum böyleyken yüce Allah nasıl olur da dinin temel taşı içerdiği ve insan mutluluğunun ana damarının kaynağı olan bu ayette söz konusu kayıtları açıkça belirtmez?

Ayrıca bu ayette Peygambere ve ululemre itaat etmek birleştirilerek ve ikisi için bir tek itaatten söz edilerek şöyle buyrulmuştur: **"Peygambere ve ululemre de itaat edin."** Resûlullah'ın (s.a.a) günah nitelikli

bir emir vermesi veya hükmünde yanılığa düşmesi düşünülemez. Eğer ululemr hakkında bu ihtimaller caiz görülse, o zaman onlara itaat etmenin kayıtları ve şartları mutlaka söylenirdi. O hâlde bu ayetin kayıtsız-şartsız, mutlak bir hüküm getirdiğini kabul etmek kaçınılmazdır. Bunun gerektirdiği kesin sonuç da Peygamberimiz (s.a.a) hakkında geçerli olan masumluk sıfatının aynısının ululemr hakkında da fark gözetilmeden geçerli sayılmasıdır.

Sonra, "ululemr" terimindeki "emr" kelimesinden maksat, bu direktifin muhatabı olan müminlerin dinleri veya dünyaları ile ilgili bir iş, bir gelişmedir. Nitekim şu ayet bu anlamı teyit ediyor: "Emr yani İş hakkında onlara danış. " (Âl-i İmrân, 159) Takva sahiplerini öven şu ayet de aynı niteliktedir: "Onların emri yani işi, aralarında danışmaktır." (Şûra, 38) Gerçi başka bir açıdan yorumlayarak bu kelimenin yasağın karşıtı olan 'emir' anlamına geldiğini düşünmek de caizdir; ama bu uzak bir ihtimaldir.

Bu ayette ululemr terimi "minkum=sizden" kaydı ile kayıtlanmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla bu kelime, zarf-ı mustakardır ve "sizlerin içinden olan ululemr" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu ayet, Peygamberle ilgili şu ayetin bir benzeridir: "Ümmilere içlerinden, kendilerine... bir peygamber gönderen Odur." (Cum'a, 2) Yine Allah'ın Hz. İbrahim'in duası olarak aktardığı, "Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden... bir peygamber gönder. " (Bakara, 129) Ve Âdemoğullarına hitap ettiği "Size kendi içiniz den ayetlerimi anlatacak peygamberler gelir." (A'râf, 35) ayetler de aynı anlamı taşıyorlar. Böylece bu açıklamamızla, bazı müfessirlerin ayetle ilgili görüşünün asılsızlığı ortaya çıkıyor. Sözü nü ettiğimiz tefsirciye göre ululemrin "minkum=sizden" kelimesi ile kayıtlanmasının anlamı şudur: "Bu ululemrin her ferdi, bizim gibi sıradan bir insandır. O, biz müminlerden biridir. İlâhî masumiyet ayrıcalığı ile donatılmış değildir. [Dolayısıyla biz normal insanlar gibi ululemr de günah işleyebilir ve yanılabilir...]"

[Ululemrin Kimler Olduğu Üzerine]

Bunda şüphe yoktur ki, ululemr kelimesi, ism-i cem yani çoğul ifade eden isimdir ve bu nedenle "ululemr" diye adlandırılan bu kişilerin sayısının çokluğuna delâlet eder. Fakat bu çoğul ismin ilk bakıştaki anlamı [bu insanların topluluk hâlinde yükümlülük kabul etmeleri ve itaatin bunların topluluk hâline farz olması değil;] bu seçkin kişilerin teker teker yalnızlık hâlinde sorumluluk yüklenmeleri ve birbiri arkasından kendilerine itaat etmenin farz olmasıdır. Dolayısıyla itaat etme zorunluluğu, bu kelimenin (ululemrin) lafzı itibarı ile bunların [fert ferdine değil de] tümüne birden yöneltilmişse de, çoğul içerikli niteliği göz önünde bulundurulmuştur. [Nitekim bu tür kullanımlar, biz insanların sözleri arasında da yer almaktadır. Meselâ birine:] "Farz namazlarım kıl, büyüklerine ve kavminin önderlerine itaat et." denmesi gibi.

Bu konudaki şaşırtıcı sözlerden biri Fahr-i Razî'nin şu sözüdür. Diyor ki: "Bu anlam, çoğul bir kelimedenden tekil bir kelimenin anlamının çıkarılmasını [yani çoğul bir kelimenin müfret=tekil anlamda kullanılmasını] gerektirir ki, bu ifadeden anlaşılana ters düşer." (Tefsir-ul Kebir, c. 10, s. 146)

Fahr-i Razî böyle demekle dilde bu kullanımın yaygın olduğunu göz ardı ediyor. Kaldı ki, Kur'an böyle örneklerle doludur. Şu ayetlerde olduğu gibi: "Artık yalanlayanlara itaat etme." (Kalem, 8) "Artık kâfirlere itaat etme." (Furkan, 52) "Biz reislerimize ve büyüklerimize itaat ettik." (Ahzâb, 67) "Aşırı gidenlerin

emrine uymayın." (Şuarâ, 151) "Namazlara... devam et." (Bakara, 238) "Müminlere karşı mütevazı ol. " (Hicr, 88)

Üstelik çoğul bir kelimededen tekil anlamı kastetmenin zahire ters düşen türü, çoğul bir kelime söyleyip kelimenin içerdiği teklerden yalnız birini kastetmektir. Yoksa teklerin çoğalması ile hükümlerin çoğalmasına yol açacak şekilde çoğula hükmü yaygınlaştırmak, anlam olarak kelimenin zahirine ters düşmez. Meselâ, "Beldenin ilim adamlarına iyi davran." demek, "Bu ilim adamına ve şu ilim adamına iyi davran." demektir.

Kendilerine itaat edilmesi farz olan bu ululemrden, çok sayıda kişiden oluşan bir bütünün kastedilmiş olması da muhtemeldir. Yani ululemr kavramım, her biri bu kavramın kapsamına giren çok sayıda kişinin bir araya gelmesinden oluşan durum şeklinde yorumlamak da ihtimâl dâhilindedir. Bu yoruma göre ululemr, halk arasında nüfuz sahibi olup sözü geçen ve onlarla ilgili işlerde etkili olan kişilerden oluşur. Ordu ve müfreze komutanları, ilim adamları, devlet büyükleri ve kavmin ileri gelenleri gibi.

Hatta el-Menar tefsirinin sahibine göre ululemr, halkın güvenini kazanmış ilim adamları, ordu komutanları, ticaret, sanayi ve ziraat gibi kamu alanlarının önderleri, bunların yanı sıra sendika başkanları, parti liderleri, yüksek tirajlı gazetelerin yazı işleri müdürleri ve başyazarları gibi şahsiyetlerden oluşan hal ve akd ehlidir! Ayetteki ululemrin hal ve akd ehli olmasının anlamı işte budur. Çünkü bunlar ümmetin ileri gelenlerinden oluşmuş bir sosyal heyettir. (Tefsir-ul Menar, c.5, s. 181)

Fakat bu ayetin tamamının içeriği bu ihtimal ile bağdaşır mı? Mesele buradadır. Daha önce belirttiğimiz gibi bu ayet ululemrin masum kişilerden oluşmasına delâlet ediyor. Az önceki yorumu savunan tefsirciler de bunu kabul etmek zorunda kalmışlardır.

[Şimdi biz burada ululemrin anlamım yukarıdaki şekilde (hal ve akd ehli diye) yorumlayan mü-fessirlere bazı soruları sormak zorundayız.] Acaba masumluk sıfatı ile vasıflandırdığınız insanlardan maksat, bu heyetin üyeleri midir? Ki o takdirde teker teker her biri ve sonuçta hepsi birden masum olur. Çünkü heyetin bütünü, fertlerden başka bir şey değildir. Fakat apaçık bir gerçektir ki, bu ümmetin tarihinde hiçbir gün masum fertlerden meydana gelmiş bir hal ve akd heyeti ümmetle ilgili önemli bir meseleyi yürürlüğe koymak için bir araya gelmiş değildir. Böyle bir şey vuku bulmadığına göre de, yüce Allah'ın pratikte uygulaması olmayan bir şeyi emretmiş olması muhaldir.

Yoksa gerçek bir sıfat olan bu masumluk, nitelik ve nitelenende olduğu gibi sadece bu heyetle mi özdeştir de bu heyetin üyeleri masum değil midir? Hatta bu heyetin üyelerinin toplumun diğer fertleri gibi müşrik ve günahkâr olmaları caiz midir? O zaman bu fertlerin görüşü yanlış, günaha ve sapıklığa sürükleyici olabilir, ama o görüş heyet tarafından benimsenince heyetin masumluğu gerekçesi ile doğru mu olur? Fakat bu da imkânsızdır. Çünkü itibarî=sanal bir kurumun gerçek bir sıfatı taşıdığı yani, toplu heyetin masumluk sıfatını taşıdığı nasıl tasavvur edilebilir?

Veya şöyle mi düşünülüyor: Masumluk ne bu heyetin üyelerinin ve ne heyetin kendisinin sıfatıdır. Yalnız Allah bu heyeti günahı emretmekten veya yanlış bir görüş ortaya koymaktan koruyor. Tıpkı mütevatir

haberinin yalandan korunmuş olması gibi. Oysa yalandan korunmuş olmak, mütevatir haberinin rivayet zincirinde yer alan her habercinin ve bütünü ile söz konusu toplu heyetin sıfatı değildir. Yalnız alışlagelmiş sonuca göre bu haberinin yalan olması imkânsız olmaktadır.

Başka bir deyişle, yüce Allah bu tür haberi yanlışlıktan, içine yalanın karışmasından korumaktadır. [İşte ululemrin de konumu aynen böyledir. Yani] ululemrin fertlerinin ve heyetinin normal insanlarda bulunmayan ek bir sıfat taşımaları gerekmeseyse bile bunların açıkladığı görüşte kesinlikle hata bulunmaz. Şöyle ki, onların görüşü tıpkı mütevatir haber gibi yalan ve yanlış olmaktan korunmuştur. İşte ululemrin de masumluğunun anlamı böyle olmalıdır. Çünkü bu ayet de ululemrin görüşünün yanlış olmadığını; tersine Kur'an'a ve sünnete uygun ve isabetli olacağını ötesinde bir şeye delâlet etmiyordu. Bu ise Allah'ın bu ümmete yönelik bir inayetidir. Nitekim Peygamberimizin (s.a.a), "Benim ümmetim yanlışta birleşmez." dediği rivayet edilmiştir. (Sünen-i İbn-i Mâce, c.2, s.1303, h:3950)

[Fakat bu görüş de doğru değildir.] Bir defa bu rivayet konumuza yabancıdır. Çünkü bu rivayet -eğer doğru ise- ümmetin tümünün yanlışta birleşmeyeceğini belirtiyor. Yoksa bu ümmetin bir parçası olan hal ve akd ehlinin yanlışta birleşmeyeceğini ifade etmiyor. Ümmet kavramı ile hal ve akd ehli kavramının anlamları birbirinden farklıdır; ümmetin bir manası var, hal ve akd ehlinin de bir başka manası var. Bu kelimelerin ilkinin söyleyip de ikincisinin anlamını kastetmenin delili, gerekçesi yoktur. Ayrıca bu hadis bu ümmet topluluğunun yanlış yapmayacağını değil, yanlışta birleşmeyeceğini bildiriyor ki, bu ikisi birbirinden farklı şeylerdir.

Bu durumda yukarıdaki hadisin anlamı şöyle olur: Herhangi bir mesele ile ilgili yanlışlık, ümmetin bütününe kapsamaz. Tersine ümmet içinde her zaman doğru düşünenler olur. Bu doğru düşünenler ya ümmetin tümü veya bir bölümü ya da içlerinde bulunan bir tek masum kişi olabilir. Bu anlam, birçok ayetin ve hadisin delâlet ettiği İslâm dininin ve hak inancının yeryüzünden kalkmayacağı, kıyamet gününe kadar varlığını sürdüreceği gerçeği ile uyumludur.

Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Eğer onlar bunları inkâr ederlerse zaten biz, inkâr etmeyen bir topluluğu onların yerine geçmeye memur etmişizdir. " (En'âm, 89) "Bu sözü ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı." (Zuhruf, 28) "Şüphesiz ki, Kur'an 'ı biz indirdik ve şüphesiz ki, onu mutlaka biz koruyacağız." (Hicr, 9) "O eşsiz ve üstün bir kitaptır. Ona önünden de, ardından da batıl gelemesin." (Fussilet, 41 -42) Kur'an'da bu anlamda daha birçok ayet vardır.

Bu durum, [yani ümmetin çoğunun veya bir bölümünün hataya düşmesi ve yanlış yola sapması gerçeği,] sadece Hz. Muhammed'in (s.a.a) ümmeti için geçerli değildir. Sahih rivayetler bunun tersini kanıtlıyor. Çeşitli kanallardan gelen bu rivayetlere göre Peygamberimiz (s.a.a) Yahudilerin yetmiş bit, Hıristiyanların yetmiş iki ve Müslümanların yetmiş üç fırkaya ayrıldığını, bu fırkaların birer tanesi dışında hepsinin helake uğrayacağını bildirmişti. Biz, Âl-i İmrân suresinin "Ve topluca Allah'ın ipine sınıksız sarılın. " (Âl-i İmrân, 103) ayetinin hadislerle açıklaması bölümünde bu rivayete yer vermiştik.

Kısacası, bu rivayetin -eğer isnat zinciri doğru ise- metni hakkında söylenecek bir sözümüz yoktur. Fakat o bizim konumuza yabancısıdır. Çünkü biz bu ümmetin içinden çıkan hal ve akd ehlinin masumluğunun anlamı üzerinde konuşuyoruz. Tabii ki, eğer "**sizden olan ulul-emre...**" ifadesinde kastedilen ululemr bunlar ise.

[Şimdi ise gelelim asıl konumuza, yani hal ve akd ehlinin masum niteliğine. Bu hususla ilgili ilk olarak şunu bilmeliyiz: Acaba] Müslümanlar arasından bu hal ve akd ehlinin kendi görüşünde masum sayılmasını gerektiren faktör nedir? Bu bir gerçektir ki, sosyal meseleleri çözme ve bağlama konumunda olan bu heyet sadece İslâm ümmetine mahsus değildir. Her büyük milletin, hatta küçük milletlerin, hatta ve hatta kabilelerle aşiretlerin içinde toplumda itibarı olan, güçlü ve kamu işlerinde etkili olan belirli sayıda fertler vardır. Eğer sen milletlerin ve nesillerin tarihlerindeki ve zamanımızdaki gelişmeleri incersen, hal ve akd heyetlerinin toplumların önemli meseleleri ile ilgili çeşitli görüşleri benimseyip sonra uygulamaya koyduklarını görürsün. Bu heyetler görüşlerinde kimi zaman isabetli olmuşlar, kimi zaman da yanılmışlardır. Gerçi ferdî görüşlerde yanılma ihtimali heyetlerin görüşlerindeki yanılma ihtimalinden daha büyüktür; ama bu gerçek, heyet görüşlerinde asla yanılma olmayacağı anlamına gelmez. İşte tarih ve günümüzde görülen olaylar, bu tür yanılığın pek çok sayıdaki örneğine şahittirler.

Eğer İslâm'da hal ve akd heyetinin sosyal görüşleri [diğer toplumlardaki heyetlerin görüşlerinden farklı bir konumda bulunursa ve] yanlışlıktan korunmuş olursa, bu korunmuşluk ancak normal bir faktörün sayesinde değil, olağandışı ve mucizevî bir faktör sayesinde olabilirdi. O zaman bu korunmuşluk, artık sadece bu ümmete mahsus göz kamaştırıcı bir keramet olur ve onların başını hep dik tutar, kutsal değerlerini korur, onları, toplumlarına ve birliklerine sızan her türlü kötülükten muhafaza eder, sonuçta Kur'an'ı izleyen ve Kur'an gibi ilâhî bir mucize olur ve Kur'an yaşadıkça bu da yaşar. Bu ise bunun İslâm ümmetinin pratik hayatına olan konumunun, Kur'an'ın onların ilmî hayatına olan konumuna benzemesi demektir.

Böyle olunca da Kur'an'ın bu faktörün sınırlarını ve alanını belirtmesi, Allah'ın Kur'an ve Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.a) ile insanlara minnet bırakması gibi bununla da minnet bırakması, Peygamberimizin görevini açıkladığı gibi bu heyetin de içtimaî görevlerini açıklaması ve Peygamberin onu ümmetine özellikle de kendisinden sonra hal ve akd heyetini oluşturacak ve ümmetin yönetme görevini üstlenecek olan değerli ashabına tavsiye etmesi gerekirdi. Ayrıca Kur'an'ın "ululemr" diye adlandırılan bu heyetin mahiyetinin ne olduğunu, sınırlarının ve yetki alanlarının nerelere kadar vardığını, bütün İslâm ümmetinin kamusal problemlerini çözecek bir tek heyetin mi kurulacağını, yoksa her İslâm toplumunun oluşturacağı ayrı bir ululemr heyeti aracılığı ile kendi insanların canlarını, ırzlarını ve mallarını koruyup yöneteceğini de anlatması gerekirdi.

Bunların yanı sıra Müslümanların, özellikle de sahabilerin bu meseleye önem vererek bu konuda Peygamberimize soru sormaları, onu irdelemeleri gerekirdi. Bilindiği gibi sahabiler o kadar önemli olmayan konularda Peygamberimize sorular sormuşlardı. Nitekim Resûlullah'a hilâl aşamasındaki aylar, neler infak edecekleri, savaş ganimetleri hakkında sorular sormuşlar ve Allah bunları söz konusu ederek şöyle buyurmuştur: "Sana hilâlleri (hilâl şeklinde yeni doğan ayları) sorarlar." (Bakara, 189) "Sana neyi infak edeceklerini sorarlar. " (Bakara, 215) "Sana savaş ganimetlerimin hükmünü sorarlar. " (Enfâl, 1) Peki,

sahabiler bu konuda niye soru sormadılar? Yoksa sordular da kirli ellerin marifeti ile bu soruların bilgisi bize gizli mi kaldı? Bu mesele bu yolda yürüyen Müslüman ümmetin çoğunluğunun arzusuna ters düşen bir mesele değildi ki, buna yüz çevrilsin ve unutulmaya terk edilmiş olsun.

Ayrıca Peygamberimizin ölümünü izleyen çatışmalar ve fitneler sırasında zaman zaman bu meselenin delil gösterilmesi gerekirdi. Öyleyse nasıl olur da sahabelerin münazara ve tartışmalarında bu gerçeğin kendisine, hatta izine bile rastlanılmıyor? Oysa hadis ravileri bu tartışmaları cümle cümle, kelime kelime kaydetmişlerdir [ve bizlere aktarmışlardır]. Niçin bu konu hiçbir kitapta ve hiçbir konuşmada yer almadı? Sahabelerden ve tabiiinden oluşan eski tefsirciler neden bu meseleyi gündeme almadılar da sadece Fahr-i Razî ile ondan sonra gelen birkaç son dönem tefsircisi bu görüşü ortaya koydu?

Hatta Fahr-i Razî'nin kendisi bile ortaya koyduğu bu görüşün, şimdiye kadar belirtilen görüşlerin dışında bulunduğundan dolayı kabul edilmediğine ittifak olduğunu (yani icma-ı mürekkebe aykırı olduğunu) belirttikten sonra, görüşündeki tutarsızlığın nedeni hakkında şöyle demiştir: "Çünkü ululemrin anlamı hakkında sadece dört görüş vardır: **1-** Hulefa-i râşidin. **2-** Müfreze komutanları. **3-** İlim adamları. **4-** Masum imamlar. Beşinci bir görüş ise [benim kendimin ortaya koyduğum görüş gibi,] icmayı çiğnemek demektir." [Tefsir-ul Kebir, 10/144-150] Sonra kendi kendine cevap vererek ortaya koyduğu görüşün gerçekte üçüncü görüşün kapsamına girdiğini öne sürüyor. Böylece işi düzeltmişken tekrar bozuyor.

İşte bu söylediklerimizin hepsi meselenin bu görüşteki gibi olmadığı ve masumluğun, İslâm'ın mucizelerinden ve Müslümanlar arasından çıkan hal ve akd ehli için olağanüstü kerametlerinden değerli bir lütuf ve üstün bir bağış olarak algılanmadığını gerektirir.

Burada bir başka görüşün de ortaya çıkması muhtemeldir; o da şu ki: Söz konusu masumluk olağandışı bir faktöre dayanmaz. Tersine İslâm, genel terbiyesini (eğiticiğini) bu sonucu doğuran bir ince usûle dayandırmıştır. Bu ince ilkeye göre, bu ümmetin içinden çıkan hal ve akd ehli, ortak kararlarında yanılmazlar; görüşlerinde yanılığa düşmezler.

Fakat bu ihtimal de genel kanuna aykırı olma sebebi ile geçersizdir. Söz konusu genel kanuna göre bir heyetin idraki o heyeti oluşturan fertlerin idraklerinin toplamıdır. Eğer teker teker fertlerin yanlış yapabilecekleri kabul ediliyorsa, heyetin de yanlış yapabileceği kabul ediliyor demektir. Ayrıca bu görüşün başka bir tutarsızlığı da vardır; o ise şundan ibarettir: Eğer hal ve akd anlamındaki ululemrin görüşü, doğruluğunda ve masumluğunda böylesine yenilmez bir faktöre dayansaydı, sonuçlarını göstermekten geri kalmazdı [ve Müslüman toplulukları içinde bu kadar yanlış düşüncelerin ortaya çıkması görülmezdi].

O zaman İslâm âlemini kaplayan bu batıllar ve fesatlar nereden kaynaklanıyor?

Peygamberimizin (s.a.a) vefatından sonra Müslümanlar arasından çıkan birçok hal ve akd heyetleri nice istişare toplantıları düzenlediler ve ortak görüşleri doğrultusunda çeşitli uygulamalara giriştiler; fakat Müslümanlara dalâletten, sapıklıktan başka bir şey kazandırmadılar. Müslümanlara mutluluk getirme girişimleri de onların sadece bedbahtlığına yol açtı. Öyle ki Peygamberimizden (s.a.a) sonra, dine dayalı toplum düzeni çok geçmeden zalim ve zorba bir imparatorluğa dönüştü. Bunun içindir ki dikkatli

araştırmacıların, Peygamberimizin vefatından sonra meydana gelen fitneleri, bu fitnelerin arkasından dökülen kanlan, çığnenen ırzları, yağma edilen mallan, yürürlükten kaldırılan hükümleri ve iptal edilen had cezalarını incelemeleri; ardından da bu faciaların kaynağını, köklerini ve ana damarlarını araştırmaları gerekir. Çünkü bu incelemeler sonucu, bu faciaların sebeplerinin tek dayanağının Müslümanlar arasından çıkmış hal ve akd heyetlerinin görüşleri ve bu görüşlerini insanların omuzlarına yüklemeleri olduğunu göreceklerdir.

İşte bu dinin binasının dayanağı olan temel direğin yani, hal ve akd heyetinin görüşünün durumu budur. Tabi eğer görüşlerinde yanılmazlık ayrıcalığı ile donatılmış ululemr kavramından maksat bu ise. Dolayısıyla ululemrden maksat hal ve akd ehlidir, dediğimiz zaman şunları da demek zorunda kalırız: Bu heyet yanılabilir. Bu heyeti oluşturanlar, sıradan insanlarla aynı düzeydedirler; görüşleri doğru da olabilir, yanlış da olabilir. Yalnız bu kimseler erdemli, tecrübeli, görmüş-geçirmiş, uzman bir heyet oldukları için çok az yanlış yaparlar. Yanılabilir ve hata edebilir olmalarına rağmen onlara itaat edilmesi gereğinin emredilmesi, yanlışlıklara müsamaha ile bakma, yanlışları hoş görü ile karşılama anlamı taşır.

Bu hoşgörünün gerekçesi, onların olaylara müdahale etmelerinin genelde sağlayacağı maslahattır. Eğer bu heyet, dinin hükümlerinden birini o güne kadar bilinenden farklı bir şekilde yorumlayarak veya günün şartlarına yahut ümmetin eğilimine ya da mevcut dünyanın durumuna ayak uydurmak gerekçesi ile değiştirerek Kur'an'a ve sünnete ters düşen, fakat belirlediği genel maslahata uyan bir hüküm verirse, bu heyetin görüşüne uyulacaktır. Dinin onayladığı tutum da zaten budur. Çünkü İslâm'ın tek istediği, toplumun mutluluğu ve sosyal gelişmesidir.

Nitekim bu tutum, İslâm'ın ilk dönemindeki ve sonradan gelen hükümetlerin politikalarında görülen bir ilkedir. Bu hükümetler Peygamberimiz (s.a.a) döneminde yürürlükte olan bir hükmü uygulamadan kaldırdıkları; onun siret ve sünnetlerinden (politikalarından) biri üzere hüküm vermedikleri zaman, bunu, önceki hükmün ümmetin haklarına ters düştüğü gerekçesi ile gerekçelendirdiler ve ümmetin menfaatinin, şartlarına uygun yeni bir hükmün uygulanmasında olduğunu ve dünya mutluluğu özlere ile bağdaşan yeni bir kanunun yürürlüğe geçmesinde olduğunu savundular. Nasıl ki son asır araştırmacı-yazarlardan bazısı, ümmetin çıkarını korumak için halifenin İslâm'a açıkça ters olan bir politikayı izleyebileceğini ileri sürmüştür. [Fecr-ül İslâm dergisinin sahibi.]

Böyle olunca da artık İslâm ümmetinin durumu diğeri gelişmiş uygar toplumların durumu gibi olur. Şu bakımdan ki, o toplumlarda seçilmiş bir heyet bulunuyor ve bu heyet toplumun şartlarına ve zamanın gereksinimlerine uygun gördüğü şekilde kanunları uyguluyor.

Bu ihtimal veya görüş -gördüğünüz gibi- dinin, din kalıbına dökülmüş ve bu şekilde ortaya çıkmış bir sosyal sistem (geleneğ) olduğunu düşünenlerin görüşü ile tıpatıp aynıdır. Bu görüşe göre din, toplumların yapılarına egemen olan şartlara uymaya mahkûmdur. Sürekli gelişme evrelerine ayak uydurmak zorundadır. Bunların yanı sıra o sadece Peygamberimizin zamanındaki veya ona yakın dönemlerdeki hayat tarzına uyan üstün ve ideâl bir numunedir.

Bu din, insan toplumu denen zincirin modası geçmiş bir halkasıdır. Bugün o, ancak jeoloji bilginlerinin yer altı kazılarında ortaya çıkardıkları fosilleri araştırdıklarına benzer bir bakış açısı ile incelenebilir.

*Bu görüşü savunanlarla "**Allah 'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin ...**" ayeti hakkında konuşacağımız hiçbir söz yoktur. Çünkü bu görüş, dinin bütün ilkelerini; köklü bilgilerden, ahlâk kurallarından ve fer'î hükümlerden oluşan din kaynaklı bütün kanunları ve gelenekleri etkileyen bir temele dayanır. Eğer Peygamberimiz (s.a.a) zamanında ve ölümü ile sonuçlanan hastalığı esnasında sahabelerin yaptıkları bazı hareketleri, sonra aralarında çıkan ihtilafları ve çatışmaları, İslâm'ın bazı hükümlerine ve Peygamberimizin bir kısım uygulamalarına yönelik halifelerin kimi tasarruflarını, arkasından Muaviye ile ondan sonra gelen Emevî hükümdarlarının, arkasından Abbasî hükümdarlarının, bunlardan sonra gelen hükümdarların icraatlarını -ki hepsi birbirinin benzeridir- bu görüşe ham-letsek, son derece şaşırtıcı bir sonuçla karşılaşırız.*

*Bu ayet hakkında söylenen sözlerin en şaşırtıcı olanlarından biri de bir yazarın şu sözüdür. Söz konusu yazar şöyle diyor: "**Allah 'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ululemre de itaat edin.**" Ayeti, hep birbirinden farklı görüşler ileri sürmelerine rağmen, tefsircilerin söz konusu ettikleri anlamların hiçbirine delâlet etmez."*

"Bunun birinci gerekçesi şudur ki: Kim olurlarsa olsunlar ululemre itaat edilmesinin zorunlu kılınması, asla onların diğer insanlardan üstün ve ayrıcalıklı olduklarını göstermez. Nitekim bizim zorunlu durumlarda zorbalara ve zalimlere itaat etmemiz gereklidir. Bu gerekliliğin sebebi onların şerlerinden korunmaktır. Ama o zorbalara, biz kendilerine itaat etmek zorunda kalıyoruz diye asla yüce Allah katında bizden üstün olamazlar."

"İkinci gerekçeye gelince, bu ayette ifade edilen hükmün niteliği, uygulanmaları konularının gerçekleşmesine bağlı olan diğer hükümlerden farklı değildir. Fakirlere yardım etmenin gerekliliği ve zalime destek olmanın yasak oluşu gibi. Bu hükümler vardır diye bizim köşe bucak koşuşturup yardım edecek bir fakir aramamız ve yardımcı olmayacağımız bir zalim bulmak için uğraşmamız gerekmez."

Bu yazarın gündeme getirdiği gerekçelerin her ikisinin saçmalığı açıktır. Üstelik bu yazar ayetteki ululemreden hükümdarların ve padişahların kastedildiğini farz ediyor ki, önceki açıklamalarımız sayesinde bu ihtimalin asılsızlığı belli oldu.

İlk gerekçe bunun için yanlıştır ki, bu yazar Kur'an'ın zalimlere, haddi aşanlara ve kâfirlere itaat etmeye ilişkin yasaklamalarla dolu olduğunu göz ardı ediyor. Hâlbuki durum böyle olduktan sonra artık Allah'ın onlara itaat etmeyi emretmesi, sonra da daha ileri giderek onlara itaat etmeyi kendisine ve Peygamberine itaat etmekle eşleştirmesi imkânsızdır. Öte taraftan eğer bu itaatin, takıyye ve kötülüklerden korunma amaçlı bir itaat olduğu farz edilse, o zaman Allah onu izin vermek gibi göz yumma nitelikli ifadelerle geçiştirdi. Tıpkı, "Ancak onlardan (kâfirlere) korunma gayesi ile sakınmanız başka. " (Al-i İmrân, 28) ayetinde buyurduğu gibi. Yoksa bunca feci sakıncayla karşılaşmayı göze alarak onlara itaat etmeyi açık bir dille emretmezdi.

İkinci gerekçeye gelince, bu gerekçe ayetin anlamı ile ilgili ilk gerekçeye dayanır. Ama eğer ululemre itaatın zorunlu oluşu, bu heyetin dinde itibarlı bir konumu olan kişilerden oluşmasından ileri geldiği farz edilirse, o zaman -daha önce ayrıntılı şekilde anlatıldığı üzere- bu kimselerin masum olması gerekir ve dinî maslahatların ana temelini içeren ve İslâm toplumunun varlığını sürdürmesine dayanak olan bir hükmün ifade edildiği bu tür ayette yüce Allah'ın somut olarak var olmayan veya somut varlıkları tesadüfe bağlı olan kimselere itaat edilmesini farz kılması imkânsızdır. Böyle bir şey düşünülemez. Okuyucularımız iyi biliyorlar ki, ululemre olan ihtiyaç tıpkı Peygambere olan ihtiyaç gibidir. Bu ihtiyaç, ümmetin yönetilmeye olan ihtiyacıdır. Biz, muhkem ve müteşabih ayetler konusunu işlerken bu meseleye değinmiştik, [c.3, Âl-i İmrân suresi, ayet:7]

*Şimdi bu ayet hakkındaki sözlerimizin başına dönelim. Yukardan beri yaptığımız açıklamalardan ortaya çıktı ki, "**sizden olan ululemre**" ifadesini hal ve akd ehlinden oluşmuş bir heyete hamletmenin anlamı yoktur. Çünkü ne şekilde yorumlarsak yorumlayalım, sonuçta bu heyet bir sosyal kuruluştur. Ululemrden maksat, ancak ümmetin içinden olan belirli bireyler ve kişilerdir. Bu kimseler sözlerinde masumdurlar ve itaat edilmeleri zorunludur. Onların kimler olduklarının bilinebilmesi için de Allah tarafından Allah'ın kendi sözü ile veya Peygamberinin dili ile net bir şekilde belirtmelerine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla ululemr kavramı, Ehl-i Beyt İmamları kanalı ile nakledilen ve ululemrden maksat kendilerinin olduğunu açıklayan rivayetlere uyarlanır.*

*Ululemrden maksat, hülefa-i râşidin (râşid halifeler) yahut müfreze komutanları ya da sözlerine ve görüşlerine uyulan alimler olduğunu savunan görüşlere gelince, bu görüşlere iki cevap verilebilir: **Birincisi**, bu ayet ululemrin masumluk sıfatı taşıdığına delâlet ediyor. Oysa sayılan zümrelerin hiçbirinin masum olmadığı tartışmasızdır. Sadece Müslümanların bir bölümü dört halifenin içinden Hz. Ali'nin (a. s) masum olduğuna inanmaktadır. **İkincisi**, bu üç görüşün her üçü de hiçbir delile dayanmıyor.*

[Ululemrin, Ehl-i Beyt İmamları Olması Yolundaki Tefsire Yapılan İtirazlar]

Birinci itiraz: Ehl-i Beyt'in ululemr demek olduğu, Allah ve Peygamber tarafından açıkça belirtilmeye muhtaçtır. Tabi ki böyle bir açıklama yapılmış olsaydı, Resûlullah'ın (s.a.a) vefatından sonra bu konuda görüş ayrılığına düşecek iki kişi bile bulunmazdı.

Bu itiraza verilecek cevap şudur: Ehl-i Beyt'in ululemr olduğu Kur'an'da ve sünnette belirtilmiştir. Velayet ayeti (Mâide, 55), Tathir ayeti (Ahzâb, 33) ve diğer bazı ayetler bunun Kur'an kaynaklı delilleridir. Peygamberimizden nakledilen "Sefine (gemi)" ve "Sakaleyn" hadisleri de bu meselenin hadis kaynaklı delilleridir. Sefine hadisi şudur: "Benim Ehl-i Beytim'in konumu, Nuh'un gemisinin konumundadır; ona binen kurtulur, binmeyen ise boğulur." Sakaleyn hadisi şöyledir: "Ben sizin aranızda iki değerli şey bırakıyorum. Biri Allah'ın kitabı ve öbürü benim soyum olan Ehl-i Beyt'imdir. Bunlara sarıldığınız sürece benden sonra asla yoldan çıkmazsınız."

İkinci itiraz: Ululemre itaat etme emri, onların kimler olduğunun bilinmesi, tanınması şartına bağlıdır. Çünkü kim oldukları bilinmeden onlara itaat etme emri, mükellefin güç yetiremeyeceği bir yükümlülük olur.

Eğer bu emir onları tanıma şartına bağlı ise bu durum ayetle bağdaşmaz. Çünkü ayet mutlak, yani kayıtsız-şartsızdır.

Bu itiraza cevab: Bu sakınca itirazı yapan kimsenin kendisi için de geçerlidir. Çünkü itaatin ululemrin kim olduğu şartına bağlı olması mutlakdır. [Dolayısıyla hal ve akd ehline itaat etmek de onların tanınmasına bağlıdır.] Bizim ile bu itirazı yapan kimse arasında bu noktadaki fark şudur: Onun dediğine göre hal ve akd ehlinin kimlerden oluştuğu Allah'ın ve Peygamberin açıklamasına gerek olmaksızın bizim tarafımızdan bilinmektedir; fakat bize göre masum imam Allah ve Peygamber tarafından tanıtılması gerekir. Buna göre ayete aykırı olmaları bakımından bu iki şartın birbirinden farkı yoktur. [Çünkü kimler olurlarsa olsunlar ululemre itaat etmek, ancak onları tanımak suretiyle mümkündür.]

Şu da var ki, ululemrin kim olduğunu bilmek her ne kadar şart sayılıyorsa da bu şart diğer normal şartlar gibi değildir. Çünkü bu şart (tanımak) yükümlülüğün kişiye ulaşmasına, fiilen omuzlarına binmesine dönüktür. Çünkü, kendisini, konusunu ve taalluk ettiği şeyi bilmeden yükümlülük fiilen yoktur. Yoksa bu şart, yükümlülüğün kendisine ve konusuna yönelik değildir. Eğer ululemrin kim olduğunu bilmek, hacda malî ve bedenî yeterliliğin ve abdestte suyun bulunmasının şart olması gibi normal bir şart kabilinden olursa, mutlak yükümlülük diye bir yükümlülük türü hiç olmazdı, Çünkü bir insanı bilip bilmediğine bakmaksızın bir görevle yükümlü tutmak anlamsız olur.

Üçüncü itiraz: Bizler, içinde yaşadığımız şu zaman diliminde masum imama ulaşma, ondan dm ve ilim öğrenme imkânından mahrumuz. Buna göre Allah'ın bu ümmete itaat edilmesini farz kıldığı merci, masum imam olamaz. Çünkü ümmetin ona ulaşması imkânsızdır.

Bu itiraza verilecek cevap şudur: Bunun böyle olmasının sebebi Allah ve Peygamber değil, ümmetin kötü hareketleri ve kendine hıyanet etmiş olmasıdır. Dolayısıyla yükümlülük kaldırılmış değildir. Bu durum, önce peygamberini öldüren ve sonra ona itaat etme imkânına sahip olmadığı söyleyen bir ümmetin mazeretine benzer. Üstelik bu sakınca, itirazı yapan kişinin kendisi için de geçerlidir. Çünkü biz Müslümanlar bugün bir tek ümmet teşkil etme imkânına sahip değiliz ki, bu ümmetin içinden çıkan hal ve akd ehli kabul ettiği bir görüşü yürürlüğe koyabilsin.

Dördüncü itiraz: Yüce Allah, "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah'a ve Resûl'e götürün." buyuruyor. Eğer ululem'r'den maksat masum imam olsaydı, "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu imama götürün." buyurması gerekirdi.

Bu itirazın cevabı şudur: Bunun cevabı daha önceki açıklamalarda verilmişti. Bu götürmekten (havale etmekten) maksat, anlaşmazlığa düşülen hususu imama götürmektir, havale etmektir.

Beşinci itiraz: Masum imamın varlığına inanan kimseler, ona uymanın faydasının ümmeti ihtilaf karanlığından, çatışmanın ve bölünmenin zararından korumak olduğunu söylemektedirler. Oysa bu ayetin zahirinden, ululemrin varlığına ve ümmetin ona itaat etmesine rağmen anlaşmazlığın mevcut olacağı anlaşılıyor. Meselâ, ululemrin kendisinin bazı olaylar ve gelişmelerin hükmü hakkında ihtilafa düşmesi gibi. Hâlbuki masum imamın var olması ile birlikte ihtilafın ve anlaşmazlığın meydana gelmesi bu inançta olan kimselere göre caiz değildir. Çünkü onlara göre masum imam, Peygamber (s.a.a) gibidir. O hâlde onların

bu inancına göre ayetteki ayrıntılandırmanın [yani, "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz..." ifadesinin] hiçbir faydası yoktur.

Bu itiraza şu cevabı veririz: Bu itirazın cevabı da geçmişteki açıklamalardan anlaşılmalıdır. Çünkü bu ayette sözü edilen anlaşmazlıktan maksat, müminlerin Kur'an'ın ve sünnetin hükümleri hakkındaki anlaşmazlığıdır; yoksa velayet hükümlerinde yani, imamın bir yönetici olarak olaylar ve gelişmelerle ilgili verdiği hükümler hakkındaki bir anlaşmazlık değildir. Daha önce belirtildiği gibi hüküm koyma yetkisi sadece Allah'a ve Resûlü'ne aittir. Eğer anlaşmazlığa düşen taraflar Kur'an'ı ve sünneti anlayabiliyorlarsa, tartışma konusuna ilişkin hükmü bu iki kaynaktan çıkarırlar veya çözümünü, yorumunda masumluk ayrıcalığı ile donatılmış olan imamdan sorarlar. Yok eğer bunlar Kur'an-ı ve sünneti anlayamıyorlarsa, tartışma konusu meselelerin çözümünü imamdan sormakla yükümlüdürler. Tıpkı Resûlullah'ın çağdaşları gibi. Onlar anlayabildikleri meselelerde ya kendileri bilgi elde ederler veya hükmü Peygamberden sorarlardı. Fakat anlayıp hüküm çıkaramadıkları meseleleri mutlaka Peygambere sorarlardı.

Bu ayetin delâlet ettiği üzere, ululemre itaat etmenin hükmü tıpkı Peygambere itaat etmenin hükmü gibidir. Anlaşmazlıkla ilgili hüküm de bu ayette anlatılan hükümdür. [Yani, anlaşmazlığa düşülen hususun Allah'a ve Resûl'e götürülmesi gerekir.] Peygamberimizin hayatta olması ile vefat etmiş olmasının bu bakımdan farkı yoktur. Peygamberimizin hayatta olması durumundaki hükmü, bir sonraki ayetler açıklarken, onun yokluğu hâlindeki hükmü de okuduğumuz ayetin mutlak oluşu açıklıyor.

Ayette sözü edilen çözümünü Allah'a ve Peygambere götürme işlemi ise, müminler arasında baş gösteren anlaşmazlıklara mahsustur. Nitekim ayetteki "**Eğer anlaşmazlığa düşerseniz...**" ifadesinden bunu anlıyoruz. Dikkat edilirse, "Eğer ululemre arasında anlaşmazlık çıkarsa" veya "Eğer onlar anlaşmazlığa düşerlerse" denmemiştir. Peygamberin sağlığında ihtilafı konuyu Allah'a ve Resûl'e götürmek demek ya meseleyi Peygambere sormak veya hüküm çıkarma yeterliliğine sahip olanların Kur'an'dan ya da sünnetten hüküm çıkarmalarıdır. Peygamberimizin yokluğunda yapılacak olan iş ise, daha önce dediğimiz gibi ya meseleyi imama sormak veya Kur'an'dan ve sünnetten hüküm çıkarmaktır. Buna göre, "Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz..." direktifi, bu itirazı ortaya atanın ileri sürdüğü gibi hiçbir faydası olmayan, fazladan bir ifade değildir.

Bütün bu açıklamalardan ortaya çıkan sonuç şudur: Bu ayette sözü edilen ululemreden maksat, bu ümmetten olan öyle kimselerdir ki, her birinin masumluk ve itaat zorunluluğu bakımından hükmü, tıpkı Peygamberimiz için bu konulardaki hüküm gibidir. Burada lügat anlamı ile genel bir kavram olan ululemre teriminden tek kişinin kastedilmiş olması da bir çelişki değildir. Çünkü bir kelimenin kavramlarından birini kastetmekle bu kavramla örtüşen bir örneği murad etmek birbirinden farklı şeylerdir. Meselâ, bu ayette geçen "resûl=elçi, peygamber" terimi de genel ve küllî bir kavramdır. Kelimeden bu ayette murad edilen anlam da budur. Fakat kastedilen örnek Peygamberimiz Hz.Muhammed'dir (s.a.a).

"Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah'a ve Resûl'e götürün..." Bu ifade ayetlerin akışından elde edilen sınırlamanın bir uzantısı, bir sonucu ve ayrıntılandırmasıdır. Çünkü "**Allah'a itaat edin...**" direktifi Allah'a ve Peygambere itaati gerekli ilan etti. Bu itaat, düşünülebilecek bütün anlaşmazlıkları gidermeyi garanti eden ve var olabilecek bütün ihtiyaçları karşılayan dinî konular üzerinde odaklandığından dolayı Allah ve Peygamber dışında başka bir mercie başvurmaya gerek bırakmamaktadır.

8-(482) ...Muammer b. Hallad şöyle rivayet etmiştir:

Farisî bir adam Ebu' Hasan (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'a sordu: "Sana itaat etmek farz mıdır?"

Buna göre yukarıdaki direktifin anlamı şöyledir: "Allah'a itaat edin, tağuta itaat etmeyin." İşte sözünü ettiğimiz sınırlamanın anlamı budur.

*Bu ayette hitabın müminlere yöneltilmesi, sözü geçen anlaşmazlıktan maksadın müminler arasındaki anlaşmazlık olduğunu, yoksa müminler ile ululemr arasında doğabilecek veya ululemr olan kimselerin kendi arasında baş gösterebilecek bir anlaşmazlığın kastedilmediğini ortaya koyuyor. Çünkü müminler ile ululemr arasında anlaşmazlık çıkması, müminlerin ululemre itaat etmelerinin farz olması ilkesi ile bağdaşmaz. Ululemrin kendi içinde anlaşmazlığa düşeceği faraziyesi de bu ilke ile bağdaşmaz. Çünkü zorunlu itaat ile taraflarından biri batılda olan bir anlaşmazlığı bir arada düşünmek mümkün değildir. Üstelik eğer ululemrin kendi içindeki bir anlaşmazlığının kastedildiğini düşünürsek, bu durum "**Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz... onu Allah'a ve Resül'e götürün.**" ifadesinde hitabın müminlere yönelmiş olması ile uyuşmaz.*

*Ayetin orijinalinde geçen ve "husus" olarak anlamlandırdığımız "şey" kelimesine gelince, bu kelime gerçi Allah'tan, Peygamberden ve ululemrdan gelen her emri, her hükmü kapsar, niteliği ne olursa olsun; fakat bu kelimenin arkasından gelen "**onu Allah'a ve Resül'e götürün.**" ifadesi şuna delâlet eder: Burada söylenilen anlaşmazlık, ulul-emr'in yegane yetkilisi olduğu konularla yani seferberlik, savaş ve barış gibi tamamen onların yönetim alanları hakkındaki emirleri ile ilgili bir anlaşmazlık değildir. Çünkü bu konularda ululemre itaat etmek zorunlu olduğuna göre anlaşmazlığı Allah'a ve Peygambere havale etmeyi emretmek anlamsız olur.*

Buna göre bu ayet, Allah'tan ve Peygamberden başka hiç kimsenin yürürlüğe koymaya veya nesh-etmeye yetkili olmadığı dinî konulardaki anlaşmazlıkların çözümünün Allah'a ve Peygambere havale edilmelerinin gerekliliğine delâlet eder. Ayet Allah'ın ve Peygamberin koyduğu dinî hükümler hakkında hiç kimsenin tasarrufta bulunmaya yetkili olmadığını açıkçaya yakın bir dille ifade ediyor. Bu konuda ululemr ile onların dışındakiler arasında fark yoktur.

*Ayetteki "**Allah'a... inanıyorsanız**" ifadesi, sözü edilen hükme dönük bir pekiştirme ve bu hükme ters düşmenin iman aşamasındaki bir bozukluktan kaynaklandığına yönelik bir işarettir. Buna göre bu hüküm ile iman arasında sıkı bir ilişki vardır ve bu hükmü çiğnemek, Allah'a ve Peygambere iman etmiş görünmeyi ve kalpte küfrü saklı tutmayı ortaya çıkarır ki, gelecek ayetlerin delâlet ettikleri gibi, bu tutum münafıklıktır.*

*"**Bu daha hayırlı ve yorum bakımından daha güzeldir.**" Yani görüş ayrılığı belirlediğinde meseleyi Allah'a ve Resül'e götürmek ya da Allah'a, Peygambere ve ululemre itaat etmek sizin için daha hayırlı ve... Ayette geçen "te'vil=yorum" kelimesi, hükme kaynaklık eden ve arkasından uygulamayı düzenleyen gerçek maslahat demektir. [el-Mîzan, c.4, s.597-603, 564-587]*

- «Evet.» dedi.
- "Ali b. Ebu Tâlib (*aleyhisselâm*)'a itaat etmek gibi mi?" dedi.
- «Evet.» dedi.

9-(483) ...Ebu Basir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a sordum ki: "İmamlar, emir verme ve itaat edilme hususunda aynı düzeyde ve bir kişi konumunda mıdır?"

-«Evet.» dedi.

10-(484) ...Muhammed b. Zeyd et-Taberî şöyle rivayet etmiştir:

Horasan'da İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'ın başına dikilmişim. Yanında Haşim oğulları kabilesinden kimseler vardı. Bunlar arasında İshak b. Musa b. İsa el-Abbasî de yer alıyordu.

İmam Rıza buyurdu ki: «Ey İshak! Duyduğuma göre halk: "İnsanlar bizim kölelerimizdir." iddiasında bulunduğumuzu söylüyorlarmış.

Hayır, Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ye olan akrabalığımıza yemin ederim ki, böyle bir şey söylemedim. Atalarımın böyle bir söz duymadım. Hiç kimseden de atalarımın böyle bir söz söylediklerini duymadım. Fakat şunu söylüyorum:

"İnsanlar itaat hususunda bizim kölelerimiz, dinde bizim mevâlîmiz konumundadırlar." Burada bulunanlar, bulunmayanlara bu sözümü aktarsın.»

11-(485) ...Ebu Seleme şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Biz, Allah'ın itaatimizi farz kıldığı kimseleriz. İnsanların bizi tanımaktan başka çareleri yoktur. İnsanlar bizi tanımamış olmakla mazur kabul edilmezler. Bizi tanıyan mü'mindir, bizi inkâr eden kâfirdir. Bizi bilmeyen ve inkâr etmeyen kimse, Allah'ın vacip kıldığı itaatimize dönünceye kadar sapıktır. Eğer bu sapıklığı üzere ölürse, Allah onun hakkında dilediği gibi hareket eder.»**19[19]**

12-(486) ...Muhammed b. Fudayl şöyle rivayet etmiştir:

19[19]- İmamları tanımayan ve inkâr da etmeyen kimselerden maksat, imamlık makamını ve Kur'ân'daki kanıtlarını kavrayacak kapasiteye sahip olmayan müstaz'aflardır. Mezhebin ilmi muhitinden uzak oldukları için bu bilgilere sahip olmayan kimselerin, Allah tarafından affedilmeleri ümit edilir.

İmam (*aleyhisselâm*)'a, insanı en çok Allah'a yaklaştıran en üstün ibadetin ne olduğunu sordum.

Buyurdu ki: «İnsanı en çok Allah'a yaklaştıran en üstün ibadet, Allah'a, Resulüne ve Emir sahipleri (*imamlara*)'ne itaat etmektir.»

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) dedi ki: «Bizi sevmek iman; bizden nefret etmekse küfürdür.»

13-(487) ...İsmail b. Cabir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a dedim ki:

"Allah'a ibadet etmede esas aldığım dinimi sana arz etmek istiyorum."

- «Anlat.» dedi.

Dedim ki: "Allah'tan başka ilâh olmadığına, Allah'ın tek ve ortaksız olduğuna ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna şahitlik ederim. O'nun Allah katından getirdiği dini tasdik ederim. Yine şahitlik ederim ki Ali, itaat edilmesi Allah tarafından farz kılınmış bir imamdır. Ondan sonra Allah, imam olarak Hasan'a itaat edilmesini farz kıldı. Ondan sonra Allah, imam olarak Hüseyin'e itaat edilmesini farz kıldı. Sonra Allah, imam olarak Ali b. Hüseyin'e itaat edilmesini farz kıldı."

Bu şekilde sıra Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a gelinceye kadar saydım. Sonra dedim ki: "Şimdi de sen imamsın. Allah sana rahmet etsin."

Buyurdu ki: «İşte bu, Allah'ın ve meleklerin dinidir.»

14-(488) ...Ebu İshak, Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'in ashâbı (*arkadaşları*)'nın bazısından şöyle rivayet etmiştir:

Emir'ül-Mü'minin buyurdu ki: «Biliniz ki, âlimin sohbeti, onun beraberliği, ona itaat etmek, dindir. Bununla Allah'a kulluk sunulur. Âlime itaat etmek iyilikleri kazandırıcı ve kötülükleri giderici bir araçtır. Mü'minler için bir hayırlar hazinesidir. Dünya hayatında onları yüceltir, öldükten sonra onlar için kalıcı bir güzelliştir.»

15-(489) ...Mansur b. Hazim şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a dedim ki: "Allah, yarattıkları aracılığıyla bilinmeyecek kadar yüce ve uludur. Bilakis yarattıkları O'nun aracılığıyla bilinirler."

-«Doğru söyledin.» dedi.

Dedim ki: Rabbinin bir olduğunu bilen kimsenin, bu Rabbin rızasının ve öfkesinin de olduğunu, neye razı olduğunu ve neden öfkelendiğinin ancak vahiy ve resul aracılığıyla bileneceğini bilmesi gerekir. Bir kimse vahiy almıyorsa, Allah'ın elçilerini arayıp bulmakla yükümlüdür. Onlarla karşılaştığı zaman hüccet olduklarını, onlara itaat etmenin farz olduğunu bilir.

İnsanlara dedim ki: Siz Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin Allah tarafından kullarına gönderilen bir hüccet olduğunu biliyor musunuz?

- "Evet, biliyoruz." dediler.

Dedim ki: Resûlullah vefat ettikten sonra Allah'ın kulları arasındaki hücceti kim oldu.

- Kur'ân dediler.

Kur'ân'a baktım. Mürcieciiler, Kaderiyyeciler ve hatta ona temelden inanmayan zındıklar, onunla ilgili olarak tartışıp duruyorlar. Karşı tarafa üstünlük sağlamak için onu kullanıyorlar. O zaman anladım ki, Kur'ân'ın hüccet olması, ancak bir kayyım ile mümkündür. Bu kayyımın Kur'ân ile ilgili olarak söylediği her şey hak olmalıdır.

İnsanlara dedim ki: "Kur'ân'ın kayyımı (*denetçisi*) kimdir?"

Dediler ki: İbn Mesud Kur'ân-ı biliyor, Ömer biliyor ve Huzeyfe biliyor.

Dedim ki: Tümünü mü biliyorlar?

Dediler ki: Hayır.

Ali (*aleyhisselâm*) dışında, "şu adam Kur'ân'ın tümünü biliyor." diye birini gösterdiklerine tanık olmadım. Nitekim halk arasında bir mesele baş gösterdiğinde, şu: "bilmiyorum." beriki: "bilmiyorum." öbürü: "bilmiyorum." derken, bu: "biliyorum." diyor. Ben de şahitlik ederim ki Ali

(*aleyhisselâm*), Kur'ân'ın kayyimiydi. Bu yüzden ona itaat etmek farzdı. Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'den sonra insanlar arasındaki hüccet oydu. Onun Kur'ân ile ilgili olarak söyledikleri haktır.

İmam dedi ki: «Allah sana rahmet etsin.»

Dedim ki: "Ali, tıpkı Resûlullah'ın kendisinden sonra bir hüccet bıraktığı gibi arkasından bir hüccet bırakmadan bu dünyadan göçmemiştir. Ali'den sonraki hüccet, Hasan b. Ali'dir. Şahitlik ederim ki Hasan, tıpkı babasının ve dedesinin kendilerinden sonra hüccet bıraktıkları gibi bir hüccet bırakmadan bu dünyadan göçmemiştir. Hasan'dan sonraki hüccet, Hüseyin'dir (*aleyhimusselâm*). Ona itaat etmek farzdı.

İmam buyurdu ki: «Allah sana rahmet etsin.»

İmam'ın başını öptüm ve dedim ki: Şahitlik ederim ki, Hüseyin, kendisinden sonra Ali b. Hüseyin (*Zeyn'ül-Âbidin aleyhisselâm*)'ı hüccet olarak bıraktıktan sonra bu dünyadan göçmüştür. Ona itaat etmek farzdı.

İmam buyurdu ki: «Allah sana rahmet etsin.»

İmam'ın başını öptüm ve dedim ki: Ali b. Hüseyin (*aleyhisselâm*)'inkendisinden sonraki hüccet olarak Ebu Cafer Muhammed b. Ali (*aleyhisselâm*)'ı tayin etmeden bu dünyadan göç etmediğine şahitlik ederim. Ebu Cafer'e itaat etmek farzdı.

İmam buyurdu ki: «Allah sana rahmet etsin.»

Dedim ki: "Başını uzat öpeyim" İmam güldü.

Dedim ki: Allah seni salih kılsın. Biliyorum ki senin baban, tıpkı babası gibi kendisinden sonra bir hüccet bırakmadan bu dünyadan göçmemiştir. Şahitlik ederim ki sen, hüccetsin ve sana itaat etmek farzdır.

Buyurdu ki: «Yeter, Allah sana rahmet etsin.»

Dedim ki: "Başım uzat öpeyim." Başını öptüm.

İmam güldü ve dedi ki: «Bana istediğini sor. Bu günden sonra ebediyen seni tanımazlık etmeyeceğim.»

16-(490) ...Hüseyin b. Ebu'l-A'lâ şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a dedim ki: "Vasilere itaat etmek farz mıdır?"

-«Evet.» dedi. «Onlar Allah Azze ve Celle'nin şu ifadelerine mazhar olmuşlardır: "*Allah'a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin.*" (Nisa, 59) Onlar Allah Azze ve Celle'nin şu ifadelerle tanımladığı kimselerdir:

"Sizin veliniz ancak Allah, O'nun Resulü ve namazı kılan ve rükû halinde iken zekâtı veren mü'minlerdir."(Mâide, 55)»

17-(491) ...Abdu'l-Alâ şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Dinleyip itaat etmek, hayrın kapılarıdır. Duyup itaat edenin aleyhine işleyecek bir kanıt yoktur ve duyup isyan eden kimsenin lehine işleyecek bir kanıt yoktur. Müslümanların imamı, Allah Azze ve Celle ile bulunduğu gün kanıtları ve gerekçeleri eksiksiz olur.» İmam ardından şöyle buyurdu: «Nitekim Allah Tebareke ve Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O gün her topluluğu imamıyla çağırırız..."* (İsrâ, 71)»

9) İMAMLAR, ALLAH AZZE VE CELLE'NİN KULLARI ÜZERİNDEKİ ŞAHİTLERİDİR BABI

1-(492) ...Sema'e şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*), "*Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman, halleri nice olacak!*" (Nisa, 41) âyetiyle ilgili olarak şöyle buyurdu:

«Bu âyet, özellikle Muhammed ümmeti hakkında inmiştir. Her çağda biz (*Ehli Beyt*)'ten bir imam, aralarından çıkarak onlara şahitlik eder. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) de bizim üzerimizde şahittir.»

2-(493) ...Bureyd el-İclî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a, "*Sizi de orta bir ümmet yaptık ki, insanlar üzerinde şahit olasınız*" (Bakara, 143) Ayetini sordum.

Buyurdu ki: «Biz Ehl-i Beyt orta ümmetiz ve biz Ehl-i Beyt Allah'ın kulları üzerindeki şahitleriyiz, O'nun arzındaki hüccetleriyiz.»

Dedim ki: "*Babanız İbrahim 'in milleti...*" (Hac, 78) ifadesiyle ne kastedilmiştir?

Buyurdu ki: «Burada özellikle biz kastediliyoruz. "*O, sizi daha önce Müslüman olarak isimlendirdi.*" önceki kitaplarda "*Ve şu kitapta... Kur'ân'da...*" (Hac, 78) "*Ki Resul sizin üzerinde şahit olsun.*" (Hac, 78) Dolayısıyla Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*), bize Allah Azze ve Celle'den getirip tebliğ ettiği din hususunda üzerimize şahittir ve biz de insanlar üzerinde şahidiz. Kim (*bu gerçeği*) tasdik ederse, biz de kıyamet günü onu tasdik ederiz. Kim de yalanlarsa biz de onu kıyamet günü yalanlarız.»

3-(494) ...Ahmed b. Ömer el-Hallal şöyle rivayet etmiştir:

Ebü'l-Hasân (*Rıza aleyhisselâm*) "*Rabbinin tarafından açık bir delile dayanan ve kendisini Rabbinden bir şahidin izlediği kimse...*" (Hûd, 17) âyetiyle ilgili olarak şöyle buyurdu: «Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*) Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin şahididir ve Resûlullah da Rabbinden açık bir delile dayanmaktadır.»**20[20]**

20[20]- "*Onu Allah'tan gelen bir şahit izliyor.*" (Hûd, 17) Bu ayetlerde Kur'an'ın gerçek olduğunun pekiştirilmesi amaçlanıyor. Bununla uyuşan şahitlik, şahitliği taşımak anlamında değil, onu yerine getirmek anlamındaki şahitliktir. Kur'an'ın gerçek olduğuna kesinlikle inanan, bu konuda Allah'ın bağışladığı bir basiret üzerinde olduğu için basireti sayesinde Kur'an'a inanan ve onun Allah tarafından indirilmiş gerçek olduğuna şahitlik eden kimsedir. Tıpkı Allah'ın birliğine ve Peygamberimizin peygamberliğine inandığı gibi. Çünkü bir şeye kesin olarak inanmış, basiret sahibi birinin şahitliği insanın tek basına kalmaktan kaynaklanan kuşkusunu giderir.

Zira insan bir şeye tek başına inanırsa aynı şeyi başkası da söyleyip doğrulamadığı takdirde yalnız kalmanın doğurduğu bir tedirginliğe kapılabilir. Ama eğer başkası da aynı sözü söyler, o konudaki

görüşünü doğrularsa yalnızlık duygusu kaybolur, kalbi güçlenir, kendine güveni pekişir. Nitekim yüce Allah böyle bir durumu delil göstererek şöyle buyuruyor: "De ki: 'Hiç düşündünüz mü? Şayet bu, Allah katından ise ve siz onu inkâr etmiş iseniz, Israiloğullarından bir şahit de bunun benzerini görüp iman ettiği halde siz büyüklük taslayarak burun kıvrımış iseniz..." (Ahkaf, 10)

Buna göre "yetluhu" fiili tilavet (okumak) kökünden değil, "tuluv (izleme)" kökündendir. Bu kelimenin sonundaki zamir "men" edatına veya ışık ve delil anlamına gelen "beyyine" kelimesine racidir. Her iki yorum da aynı sonuca varır. Çünkü "beyyine" sahibini izleyen şahid, onun beyyinesini de izler. "Minhu" kelimesindeki zamir "rabbihi" kelimesine değil, "men" kelimesine racidir. Beyyine kelimesine raci olmadığı ise açıktır. İfadenin anlamı şudur: "Kim bir işte ilâhî basiret üzerinde olur ve kendisine kendinden biri eklenip de o işin doğruluğuna ve müstakimliğine şahitlik ederse..."

Sünni ve Şîî kaynaklardan gelen ve buradaki şahit ile İmam Ali'nin kast edilmesinin "iradi kullanım alanında değil, sözün akışı itibarı ile örtüşme yolu ile olduğunun" düşünülmesi gerekir.

Şeyh (Müfid)'in Emali adlı eserinde Abdurrahman b. Kesir'den, onun Cafer b. Muhammed'den onun babasından, babasının dedesi Hüseyin'den naklettiklerine göre İmam Hasan (onlara selâm olsun), Muaviye'nin huzurunda verdiği hutbenin bir yerinde şöyle dedi: «Olanlar oldu, devirler geçti. Sonunda Allah, Muhammed (s.a.a)'i peygamber olarak gönderdi, onu elçi olarak seçti. Ona kitabını indirdi. Arkasından ona Allah'a çağırma emretti. Babam Allah'ın ve onun elçisinin çağırma olumlu cevap veren, Allah'a ve Peygamberimize inanan, onları tasdik eden ilk kişi oldu. Yüce Allah, elçisine indirdiği kitabında "Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu takib eder." (Hûd, 17) buyuruyor. Allah'ın Resulü, Rabbinden gelmiş bir beyyine üzerinde olan kişi ve babam da bu beyyineyi izleyen ve ondan olan şahittir.»

Ben derim ki: "İmam Hasan'ın sözleri, onun şahitten kastının örnek verme ve uyarlama olduğunun en güzel delilidir." Besairu'd-Derecat adlı eserde Esbağ b. Nebate'ye dayanılarak verilen bilgiye göre İmam Ali şöyle dedi: «... Vallahi gece veya gündüz Kur'an'dan inen her ayetin kim hakkında indiğini biliyorum. Başından önemli bir olay geçen herkes hakkında mutlaka onu cennete veya cehenneme sevk eden bir Kur'an ayeti inmiştir.» Sözlerinin burasında biri ayağa kalkarak İmam'a "Ey Emîfel-Müminin, senin hakkında hangi ayet indi?" diye sordu. İmam adama şu cevabı verdi: «Yüce Allah'ın "Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu takib eder." (Hûd, 17) buyurduğuna işitmedin mi? Allah'ın Resulü Rabbinden gelmiş bir beyyine üzerinde olandır ve ben de onun ondan olan şahidiyim.»

Ben derim ki: Bu anlamda bir rivayet, Mufid'in Emali adlı eserinde Keşfu'l-Gumme adlı eserde mursal olarak Abbad b. Abdullah Esedî aracılığı ile İmam Ali (a.s)'a dayandırılarak nakledilmiştir. Ay-yaşı tefsirinde bu anlamdaki rivayeti Cabir ve Abdullah b. Yahya aracılığı ile İmam Ali'den nakletmiştir. Ayrıca İbn Şehraşub, Taberî'nin Cabir b. Abdullah'a dayanarak İmam'a dayandırdığı bu anlamdaki rivayetine yer vermiştir. Bunların yanı sıra Esbağ b. Nebate, Zeynu'l-Abidin, İmam Bakır ve İmam Sadık da bu anlamdaki bir rivayeti İmam Ali'den nakletmişlerdir.

Durra'l-Mensur adlı eserde İbn Ebu Hatem, İbn Merdeveyh ve Ebu Naim aracılığı ile verilen bilgiye göre İmam Ali şöyle diyor: «Kureyşli hiçbir kimse yok ki, hakkında Kur'ân ayeti inmemiş olsun.» Sözlerinin burasında birinin "senin hakkında hangi ayet indi?" diye sorması üzerine İmam sözlerine

4-(495)...Bureyd el-İclî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a "Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlar üzerinde şahit olasınız ve Resul de sizin üzerinizde şahit olsun." (Bakara, 143) âyetinin anlamını sordum.

şöyle devam etti, «*Sen Hûd süresindeki "Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu takib eder."* şeklindeki ayeti okumuyor musun? Allah'ın Resulü Rabbinden gelmiş bir beyyine üzerinde olandır ve ben de ondan olan şahidim.»

Bu rivayetin aynısı Burhan tefsirinde de yer almıştır. Bu tefsir, bu rivayete Salebi'ye, Salebi Şabi'ye, Şabi'de merfu olarak İmam Ali'ye dayanarak yer vermiştir. Yine aynı tefsirde verilen bilgiye göre İbn Meğazili, merfu olarak Ahmed b. Abdullah bu rivayetin aynısını İmam Ali'den nakletmiştir. Kunuzur-Rumuz adlı eserde de bu rivayetin aynısı yer almıştır.

Yine Durru'l-Mensur adlı eserde verilen bilgiye göre İbn Murdeveyh başka bir rivayet kanalından İmam Ali'nin Peygamberimizin şu sözlerini naklettiğim söylemiştir, "Rabbinden gelmiş bir beyyi-ne üzerinde olan" benim ve "Bunu bir şahit izliyor" (Hûd, 17) da Ali'dir.

Ben derim ki: *Burhan tefsirinde de İbn Meğazili'ye dayanılarak bu hadisin aynısına yer verilmiştir: Ali b. Abbas şöyle dedi: "Bir defasında Ebu Meryem ile birlikte Abdullah b. Ata'yı ziyarete gittik. Ebu Meryem, "Ebu Cafer'den bana nakletmiş olduğun rivayeti bir kere daha naklet." dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Ata şunları söyledi: "Bir gün Ebu Cafer'in yanında oturuyordum. O sırada yanımdan İbn Abdullah b. Selâm geçiyordu. Ben Ebu Cafer'e "Kurbanın olayım bu adam Allah'ın kitabının ilmüne sahip olanın oğludur." dedim. Bana şu cevabı verdi: "Hayır. O sığata sahip olan kişi, hakkında şu ayetlerin indiği kişi olan İmam Ali'dir; "Yanında kitabın bilgisi olan kişi" (Ra'd, 43), "Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu ta-kib eder." (Hûd, 17) "Sizin veliniz sadece Allah, Peygamber ve... müminlerdir." (Maide, 55)*

Yine aynı eserde verilen bilgiye göre İbn Şehraşub'un üç yoldan Hafız Ebu Naim'den, onun İbn Abbas'tan naklettiğine göre İmam Ali şöyle dedi: «"Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu takib eder." (Hûd, 17) ayetinde beyyine üzerinde olan kişi Allah'ın Resulü ve şahit olan da benim.» Yine aynı eserde Muvaffak b. Ahmed'e "dayanılarak verilen bilgiye göre İbn Abbas, "Hiç böyleleri, şu kimse gibi olur mu ki, o Rabbinden bir delil üzerinde bulunur, ayrıca O'ndan bir şâhid de onu takib eder." (Hûd, 17) ayeti hakkında "Buradaki şahitten maksat İmam Ali'dir. O Peygamberimiz için şahitlik ediyor ve ondandır." dedi.

Ben derim ki: *Salebi'nin merfu olarak nakledip tefsirinde yer verdiği bu ayetle ilgili rivayette İbn Abbas: "Burada özel olarak İmam Ali kast edilmiştir." dedi.*

Menar yazarı: "Bu görüşü Şiîler rivayet ediyor." diyor. Oysa okuyucu, gördü ki, bunu rivayet eden Sünniler, Şiîlerden daha çoktur. [el-Mîzan, (Hûd, 17) Tefsir.]

Buyurdu ki: «Biz Ehl-i Beyt orta ümmetiz. Biz Ehl-i Beyt Allah Tebareke ve Teâlâ'nın kulları üzerindeki şahitleriyiz ve biz O'nun arzındaki hüccetleriyiz.»21[21]

21[21]- Şahitlik, Kur'ân'da sıkça tekrarlanan bir gerçeğe işarettir. Bu ifadenin kullanıldığı yerlerde, yönelik olduğu gerçek son derece belirgindir. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Her bir ümmetten şahit getirdiğimiz, seni de bunlara şahit olarak getirdiğimiz zaman hâlleri nice olacak?" (Nisa, 41) "Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz gün, artık ne inkâr edenlere izin verilir, ne de özür dilemeleri istenir." (Nahl, 84) "Kitap kondu, peygamberler ve şahitler getirildi." (Zümer, 69) Bu ayetlerdeki şahitlik mutlaklıdır. Tüm ayetlerin zahîrî ifadeleri bu kavramın, ümmetlerin amelleri üzerinde şahitlik etme anlamında kullanıldığını göstermektedir. Yine bununla peygamberlerin dini tebliğ edişleri de kastedilmiştir. Nitekim şu ayette bu anlama yönelik bir işaret vardır: "Kendilerine elçi gönderilmiş olanlara soracağız ve elbette gönderilen elçilere de soracağız." (A'râf, 6) Bu şahitlik her ne kadar ahirette gerçekleşecekse, Allah'ın Hz. İsa'nın sözleri olarak aktardığı şu ayette de vurgulandığı gibi, bu nitelik dünya hayatında kazanılır: "Aralarında olduğum sürece üzerlerinde gözetleyici oldum; fakat beni tam olarak onların içinden alınca, onların (amellerinin) tek koruyucusu sen oldun ve sen her şeyin şahidisin." (Mâide, 117) "Kıyamet günü de o (İsa), onlara şahit olacaktır." (Nisa, 159)

Bilindiği gibi sahip bulunduğumuz normal duyular ve bunlardan kaynaklanan gücümüz, sadece fiillerin ve amellerin şekillerini algılayacak durumdadır. Bu algılama da ancak duyu açısından var olan, hissedilen bir şey için söz konusu olabilir, yok olan ya da görünmeyen şeyler için değil. Küfür, iman, kurtuluş, hüsrân, kısacası duyularca algılanamayan ama insanın özünde gizli bulunan amellerin gerçekliklerine ve ruhsal anlamlara gelince; bunlar, kalplerin kazanımlarıdır. Tüm sırların ortaya döküldüğü gün, yüce Allah insanları bunları esas olarak sorguya çeker. Nitekim ulu Allah şöyle buyuruyor: "Kalplerinizin kazandıklarından dolayı sorumlu tutar." (Bakara, 225)

Bunları teker teker belirlemek, bilgice kuşatmak, göz önünde bulunmayanları bir yana, hazırda bulunanlar arasından belirlemek insanın gücü dâhilinde değildir. Yüce Allah'ın yetki tanıdığı ve bunları gözlerinin önüne serdiği kişi başka. Bu sonucu şu ayet-i kerimeden çıkarmak mümkündür: "Ondan başka yalvardıkları şeyler, şefaât yetkisine sahip değildirler. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır." (Zuhruf, 86) Bu ayete göre İsa (a.s) kesinlikle bu istisnânın kapsamındadır.

Kısacası bu ayet-i kerimede kastedilen şahitlik, ümmetin hem cismanî, hem de ruhanî mükemmelliği kapsayan bir din üzere olması değildir. Çünkü bu durum, şahitlik kavramını anlatmamakla birlikte ayetlerin açık anlamlarına da ters düşmektedir.

Tam tersine, şahitlik kavramı ile kastedilen; dünya hayatında insanların mutluluk, bedbahtlık, ret, kabul, bağlanmak, karşı çıkmak gibi amellerini algılayıp bunu yüce Allah'ın insanın organları dâhil her şahitten şahitlik yapmasını isteyeceği gün beyan etmek ve eksiksiz anlatmaktır. "O gün Peygamber der ki: Ya Rabbi, kavmim, bu Kur'ân'ı terkedilmiş bıraktılar." (Furkan, 30)

Bilindiği gibi bu üstün nitelik tüm ümmete bahşedilmiş değildir. Şu hâlde bu, sadece ümmet içinde yer alan tertemiz velilere özgü bir keramettir. Onların dışındaki saadet açısından vasat bir konumda olanlar ve iman noktasında orta bir çizgide bulunanlar, bu tür bir fazilete sahip değildirler. Kaldı ki

ümme içinde yer alan taş yürekli, imandan yoksun zorbarlar ve Firavun kimlikli zalimler hiç sahip değildirler. Yüce Allah'ın, "Kim Allah'a ve Resule itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, siddıklar (dosdoğru kullar), şahitler ve salihlerle birlikte olur ve onlar ne de güzel arkadaşdır." (Nisa, 69) ayetini incelediğimizde görülüyor ki, şahitlerin (yani amellere şahitlik edenlerin) en azından Allah'ın velayeti altında, onun bahşettiği nimetler arasında, dosdoğru yol ehli olmaları gerekir. **"Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna."** (Fatiha, 7) ayetini incelerken buna genel nitelikli bir değinmede bulunmuştuk.

Şu hâlde ümmetin şahit olmasından maksat, şahitlik misyonunu üstlenenlerin onların arasında yer aldıklarıdır. Nitekim İsrailoğullarının da âlemlerden üstün olarak nitelendirilmeleri, bu niteliğe sahip kimselerin onların arasında yer alıyor olmalarından dolayıydı. Yani İsrailoğullarının her bireyi bu özellikte, bu misyona sahip değildi. Tersine bu belli bir grubun niteliğiydi; ama genele mal edilmiştir. Çünkü onlar da bu genelin, bir parçasıydılar. Şu hâlde ümmetin şahitliği, aralarında insanlığa şahitlik edecek kimselerin yer aldığı anlamındadır, Peygamber de onlara şahitlik edecektir.

Şayet dense ki: "Allah'a ve Resulüne inananlar, işte Rableri yanında onlar, siddıklar ve şahitlerdir." (Hadîd, 19) ayeti bütün müminlerin şahitler (şüheda) olduklarını gösteriyor.

Buna karşılık olarak vereceğimiz cevap şudur: "Rableri yanında" ifadesi, yüce Allah'ın onları kıyamet günü "şüheda" grubuna katacağını; onların bu dünyada böyle bir statüye kavuşamayacaklarını gösteriyor. Bunun bir örneği de şu ayet-i kerimedir: "Onlar ki inandılar. Zürriyetleri de imanda kendilerine uydu; zürriyetlerini de kendilerine katmışızdır." (Tur, 21) Kaldı ki ele almakta olduğumuz ayet-i kerimede "şüheda" kavramı genel niteliklidir ve her milletten müminleri kapsamaktadır. Yani sırf bu ümmete özgü bir durum değildir. Dolayısıyla onu tüm ümmete ilişkin bir nitelik olarak değerlendiren kimse açısından bir kanıt oluşturmaz.

Şayet dense ki: Bu anlamda İslâm ümmetinin "orta" bir ümmet kılınması, beraberinde tüm ümmetin ya da ümmet içinde bazı kimselerin ameller üzerinde "şüheda/shahitler" kılınmasını, Peygamberin de bu "shahitler" üzerinde şahit olmasını gerektirmez. Dolayısıyla yukarıdaki öncüllerle sonuçlar arasında birbirini tutmazlık söz konusu olduğu gibi burada da aynı uyumsuzluk geçerlidir.

Buna vereceğimiz cevap şudur: Ayette "şehadet" kavramının İslâm ümmetinin "vasat" bir ümmet kılınışının bir sonucu olarak ön plâna çıkarıldığı, son derece belirgindir. Şu hâlde ümmet için öngörülen "vasatlık" niteliğinden şahitlerin şahitliğini gerektiren bir anlam kastedildiği bir zorunluluktur. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "Ey inananlar, rüku edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayır işleyin ki, kurtuluşa eresiniz. Allah uğrunda, ona yaraşır şekilde cihat edin. O, sizi seçti ve dinde size bir güçlük yükledi. Babanız İbrahim'in dini, O bundan önce de, bunda da, size "Müslümanlar" adını verdi ki, peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız. Şu hâlde namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın; mevlânız O'dur. Ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır O." (Hacc, 77-78) Yüce Allah Resûlullah'ın, onlar üzerinde şahit olmasını, onların da tüm insanlara şahitler olmalarını, seçilmiş olmanın ve sizin için dinden her türlü güçlüğü giderilmiş olmasının bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Sonra yüce Allah dini şu şekilde tanımlıyor:

"Babanız İbrahim'in dini o, bundan önce size 'Müslümanlar' adını verdi. Bir zamanki O (İbrahim) sizin için Rabbine, bizim neslimizden de sana teslim olmuş bir ümmet çıkar." şeklinde dua etmişti.

Allah da onun duasını kabul etmiş ve sizi "Müslüman" yapmıştı. Siz isyan etmeksizin, sav-saklamaksızın hüküm ve emir yetkisini O'na verirsiniz. Bu yüzden O, dinde sizin için olabilecek her türlü zorluğu kaldırdı. Dinin hiçbir kuralı size ağır gelmez, sizin açınızdan güçlüğe yol açmaz. Sizler dosdoğru yola ileten seçilmişlersiniz. Hüküm ve emir yetkisi bakımından Rablerine tam teslim olmuş kimselersiniz. Sizi bu şekilde seçip bir misyon yüklememizin bir nedeni de, Resulün sizin üzerinizde, sizin de tüm insanlar üzerinde şahitlik görevini yerine getirmenizdir.

Yani Resul ile insanlar arasında aracılık yaparsınız. Bir bakıma aralarında iletişim sağlarsınız. Bu şekilde babanız İbrahim'in sizin ve Resul hakkındaki duası amacına ulaşmış olur. İbrahim şöyle demişti: **"Rabbimiz, onlara içlerinden, senin ayetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek ve onları arındıracak bir elçi gönder."** (Bakara, 129) Böylece siz Müslüman bir ümmet oldunuz, peygamber sizin kalplerinize kitap ve hikmeti yerleştirdi. Onun arındırması ile arındınız. Arınma, kalplere bulaşan kirlerden temizlenmedir. Kalpleri sırf kulluğa özgü kılmadır. İslâm'ın anlamı budur. Böylece kulluğunuzda samimi Müslümanlar oldunuz. Bu hususta ilk adım, yol göstericilik ve eğiticilik misyonu Resûlullah'a aittir. Şu hâlde o, herkesin ve her olumlu işin başıdır. Siz ise, ona uymakta aracılık işlevini görürsünüz, diğer insanlar da bir yanda yer alırlar. Gerek ayetin başında ve gerekse sonunda verdiğimiz bu anlamı güçlendirecek son derece belirgin ipuçları vardır. Dikkatli bir gözlemci bunları rahatlıkla fark edebilir.

Şimdiye kadar ki açıklamalarımızdan şu sonuçlar çıkıyor:

a) Ümmetin "vasat" oluşu iki sonucu birlikte doğurmaktadır ve "insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun." ifadesindeki her iki husus da ümmetin "vasat" oluşunun gereğidir.

b) Ümmetin "vasatlığı" Peygamber ile insanlar arasında aracılık pozisyonunda olması anlamındadır, iki aşırı veyahut ruha önem veren tarafla, bedene önem veren taraf arasında "ortalama" bir konumda olması anlamında değildir.

c) Bu ayet anlam olarak Hz. İbrahim'in dualarım içeren ayetlerin bir sonucu, bir devamı niteliğindedir. Şahitlik ise Müslüman ümmetin üstlendiği misyonlardan biridir.

Bil ki; yüce Allah'ın sözünden çıkan sonuca göre, ameller üzerinde şahitlikte bulunma görevi, sırf insanlardan şahitlere özgü bir yükümlülük değildir. Tersine yapılan işle bir şekilde ilintisi bulunan herkes ve her şeyin, şahitlikte bulunma misyonu vardır. Melekler, zaman, mekân, din, kitap, organlar, duyarlar ve kalpler amel hakkında şahitlikte bulunurlar.

Buna göre, kıyamet günü şahitlikte bulunmak üzere çağırılan kimse, şu dünya hayatında bu işi yapabilecek bir duyarlılığa sahiptir. Bu duyarlılık sayesinde amellerin tüm özelliklerini algılar ve onları asıl nitelikleriyle belleğine kaydeder. Her şeyin içindeki hayatın aynı türden olması bir zorunluluk değildir. Söz gelimi hayvan türünün hayatının kendine özgü özellik ve sonuçları vardır. Ama her hayat türünün böyle olması gerektiğini bir delil gerektirmemektedir. Dolayısıyla bütün hayat çeşitlerini bir türde sınırlandırmak mümkün değildir. Bu, konuya ilişkin genel bir değerlendirmedir.

Ehl-i Sünnet kanallarınca, bu ümmetin insanlar üzerinde şahitlik yapması, Peygamberimizin de bu ümmet üzerinde şahitlik yapması ile ilgili olarak şöyle bir rivayete yer verilir: "Kıyamet günü toplumlar,

peygamberlerin tebliğ yaptıklarını inkâr ederler. Allah gerçeği bildiği hâlde peygamberlerden tebliğ görevini yerine getirdiklerine ilişkin kanıt ister. Bunun üzerine ümmet-i Muhammed getirilir ve bunlar peygamberler lehine şahitlik ederler. Diğer toplumlar, 'Bunu nereden bildiniz?' diye karşı çıkarlar. Onlar da, 'Allah'ın doğru sözlü peygamberinin diliyle bize aktardığı kitabındaki bilgilerden öğrendik.' derler. Bundan sonra Hz. Muhammed getirilir ve ümmetin durumu ondan sorulur. O da onları temize çıkarır, adil oldukları yönünde şahitlikte bulunur. İşte Allah, "Her ümmetten bir şahit, seni de bunlara şahit getirdiğimiz zaman hâlleri nice olur?" [Nisa, 41] buyururken buna işaret ediyor."

Ben derim ki: Bu rivayetin içerdiği açıklamalar başka rivayetlerce de desteklenmektedir. Bunları Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr adlı eserinde aktarmaktadır. Başka eserlerde de bunlara rastlamak mümkündür. Resûlullah (s.a.a) ümmetini temize çıkarması, adilliğine şahitlik etmesi ile ümmetin içinde yer alan bazı kimseler kastedilmiş olsa gerektir, tüm ümmet değil. Yoksa öyle bir sonuç, zorunlu olarak kitap ve sünnetle çelişki arz etmektedir. Resûlullah, yaşanan bunca faciayı ve geçmiş ümmetlerin hiçbirinde benzerine rastlanmayan bunca zulmü onaylaması, doğrulaması mümkün müdür? Resûlullah bu ümmetin bünyesinde yer alan Firavun kimlikli zorbaları, tağutları temize çıkarır mı? Böyle düşünmek hanif dinine ağır bir darbe indirmek ve apaydınlık dinin içerdiği hakikatleri sulandırmak anlamına gelmez mi? Kaldı ki, hadis, nazarî bir şahadetten söz ediyor, bizzat görülüp tanık olunan bir şahitlikten değil.

el-Menâkıb adlı eserde, bu konuyla ilgili olarak İmam Bâkır'm (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: "Ancak imamlar ve peygamberler insanlar hakkında şahitlikte bulunabilirler. Yüce Allah'ın tüm ümmetin şahitliğini istemesi düşünülemez. Çünkü ümmet için de öyleleri var ki, bir demet ot hakkında bile onun şahitliğine güvenilmez." [c.4, s. 179]

Tefsir'ul-Ayyâşî'de nakledilen bir rivayete göre, İmam Sadık (a.s): "**ki, insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun.**" ifadesi ile ilgili olarak, "Eğer Allah'ın bu ayeti kerimede İslâm kiblesine yönelen tüm ehl-i tevhidi kastettiği zannına kapılırsan, dünya hayatında bir ölçek hurma hakkında bile şahitliği geçersiz olan birinin Allalj'ın kıyamet günü şahitliğine başvuracağı ve tüm geçmiş ümmetlerin hazır bulunduğu bir sırada yaptığı şahitliği kabul edeceği iftirasını atmış olursun. Kesinlikle hayır! Allah böylelerini kastetmiyor. Onun kastettiği Hz. İbrahim'in duasına mazhar olan, kendileri için "**siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.**" denilen kimselerdir. Onlar "vasat" ümmet, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmet niteliğine yakışan kimselerdir. [1/63, h: 114]

Kurb'ul-İsnâd adlı eserde, İmam Sadık (a.s) babasından, o da Resûlullah efendimizden (s.a.a) şöyle rivayet eder: "Yüce Allah ümmetime üç özellik bahsetmiştir ki, bunları ancak peygamberlere lüt-fetmiştir... Yüce Allah bir peygamberi görevlendirdince onu kavminin üzerine şahit eder. Yüce Allah benim ümmetimi de tüm insanların üzerinde şahit kılmıştır. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: '**Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için.**'..." [s.41]

Ben derim ki: Bu hadis, yukarıdaki açıklamamızı çürütmüyor, çünkü "ümmet'ten maksat, Hz. İbrahim'in duasına mazhar olan Müslüman ümmettir.

Tefsir'ul-Ayyâşî (c.1, s.242, h: 132)'de, Hz. Ali'nin (a.s) kıyamet gününü tasvir ettiği bir konuşmasında şu sözlere yer verilir: "Bir alanda toplanılır. Bütün insanlar orada sorguya çekilir. Rahmanın izin verdiklerinin dışında kimse konuşamaz, konuştuğunda da doğruyu söyler. Bu

Dedim ki: "Ey iman edenler! Rükû edin, secdeye kapanın, Rabbinize ibadet edin, hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz. Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin. O, sizi seçti." (Hacc, 77-78)

- «Burada yüce Allah bizi kastediyor. Seçilenler biziz. Allah Tebareke ve Teâlâ dinde bir darlık, bir sıkıntı öngörmemiştir. Zorluksa darlıktan daha şiddetlidir. "Babanız İbrahim'in dini..." Burada özellikle bizi kastediyor.

"Daha önce gelmiş kitaplarda (ve) gerekse bunda (Kur'an'da) "size Müslümanlar adını verdi." ki "Peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız." (Hac,78) Resûlullah (sallallahu aleyhi ve âlihi) Allah Tebareke ve Teâlâ tarafından getirip size tebliğ ettiği dinle bizim üzerimizde şahittir ve bizler de insanlar üzerinde şahidiz. Kim (bu gerçeği) tasdik ederse kıyamet günü onu tasdik ederiz. Kim yalanlarsa kıyamet günü onu yalanlarız.»

5-(496) ...Suleym b. Kays el-Hilâlî, Emir'ül-Mü'minin (Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Allah Tebareke ve Teâlâ, bizi temizledi, bizi masum (hatasız, günahsız) kıldı bizi kulları üzerinde şahitler kıldı ve bizi arzında hüccet yaptı. Bizi Kur'an ile beraber ve Kur'an-ı bizimle beraber kıldı. Ne biz Kur'an'dan ayrılırız ne de Kur'an bizden ayrılır.»

10) YOL GÖSTERİCİLER ANCAK İMAMLARDIR BABI

1-(497) ...Fudayl şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (Cafer Sadık aleyhisselâm)'a "Her kavın için yalnız bir hâdî (hidayet edici) var." (Ra'd, 7) âyetini sordum. Buyurdu ki: «Her imam, yaşadığı çağın yol göstericisidir.»

2-(498) ...Bureyd el-İclî, Ebu Cafer (Muhammed Bakır aleyhisselâm)'dan "Sen ancak bir münzirsin (uyarıcısın), her kavim için yalnız bir hâdî (hidayet edici) var." (Ra'd, 7) âyetinin anlamını sordum.

Buyurdu ki: «Uyarıcı, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve âlihi)'âir. Her çağda biz Ehl-i Beyt'ten bir yol gösterici olur ve bu yol gösterici, insanları Allah'ın peygamberinin getirdiği dine iletir. Peygamberimizden sonraki yol göstericilerin ilki Ali (aleyhisselâm)'dır. O'nun ardından vasiler birer birer gelmişlerdir.»**22[22]**

sırada Peygamberimiz kaldırılır ve ondan sorulur. "Her ümmetten bir şahit, seni de bunlara şahit getirdiğimiz zaman hâlleri nice olur?" âyetinde Hz. Muhammed'e (s.a.a) yönelik hitapla, işte bu olay kastedilmiştir. Resûlullah şahitlerin şahididir. Şahitler ise, peygamberlerdir." [el-Mîzan, c.1, s.452-457, 467-469]

22[22]- *Ayet, yeryüzünde her zaman insanları doğru yola, iletecek bir yol göstericinin mutlaka bulunacağını gösteriyor; ya uyarıcı bir peygamber ya da onun dışında Allah'ın emriyle insanlara rehberlik edecek bir hidayet edici mutlaka bulunacaktır. [el-Mizan, (Ra'd, 7) Tefsir]*

"Ben uyarıcıyım, Ali de hâdî (hidayet edici)'dir." ifadesiyle kastedilen: Ben ayette geçen uyarıcı vasfının somut karşılığıyım. Uyarı davet eşliğinde yol göstermek demektir. Ali de davetsiz yol göstericiliğin somut karşılığıdır. O,

3-(499) ...Ebu Basir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a dedim ki: "Sen ancak bir uyarıcısın, her kavim için yalnız bir hâdî (hidayet edici) var." (Ra'd, 7) âyetinin manası nedir?"

Buyurdu ki: «Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) uyarıcıdır. Ali de yol göstericidir, ey Ebu Muhammedi Sence bu gün bir yol gösterici var mıdır?»

Dedim ki: Evet, vardır. Sana kurban olayım. Her zaman siz Ehl-i Beyt'ten olan bir yol göstericinin ardından yine sizden bir yol gösterici çıkmıştır ve nihayet görev size gelmiştir.

Bunun üzerine İmam şöyle buyurdu: «Allah sana rahmet etsin. Ey Ebu Muhammedi Eğer bu âyet, bir adama indiği zaman adamın ölümüyle birlikte âyetin hükmü de ortadan kalksaydı, kitabın bütünü ortadan kalkmış olurdu; ancak âyet diridir ve geçmişler hakkında geçerli olduğu gibi geride kalanlar hakkında da geçerlidir.»**23[23]**

imamdır. Yoksa uyarıcıdan maksat Resûlullah'tır, hâdî'den maksat da Ali'dir, şeklinde bir anlam kastedilmemiştir. Çünkü böyle bir yorum ayetin zahiriyle kesinlikle çelişmektedir.

Dürr-ül Mensur adlı eserde belirtildiğine göre, İbn Cerir, İbn Mürdeveyh, Ebu Naim el-Marîfeh adlı eserde, Deylemi, İbn Asakir ve en-Neccar şöyle rivayet etmişlerdir: «"Sen ancak uyarıcısın ve her toplumun bir hâdî (hidayet edicisi) vardır." (Ra'd, 7) ayeti inince, Resûlullah (s.a.a) elini göğsü nün üzerine koydu ve dedi ki: "Ben uyarıcıyım." Sonra elini Ali'nin omuzuna dokundurdu ve şöyle dedi: "Sen yol göstericisin ey Ali, benden sonra hidayete erenler seninle doğru yolu bulurlar."» Hakim el-Müstedrek adlı eserinde Ebu Bureyde el-Eslemi'den şöyle rivayet etmiştir: «Resûlullah (s.a.a) ... "Sen ancak bir uyarıcısın..." ayetini okudu. Sonra elini Ali'nin göğsünün üzerine koydu ve şöyle buyurdu: "Her toplumun bir hâdî (hidayet edicisi) vardır." ve şu açıklamayı yaptı: Sen canlıların yol gösterici meşalesisin, hidayetinin amacısın, Kur'an okuyanların emirisin. Senin bu özelliklere sahip olduğuna şahitlik ederim.» Bu hadisi İbn Şehraşub Şevahidu't-Tenzil'de ve el-Merzebanî "Emirü'l-Müminin Ali hakkında inen ayetler" adlı eserinde rivayet etmiştir.

Dürr-ül-Mensur adlı eserde belirtildiğine göre Abdullah b. Ahmed ez-Zevaid-ul-Müsned adlı eser de, İbn Ebu Hatem, Taberanî el-Evsat adlı eserde, Hakim sahih olduğunu belirterek, İbn Mürde-veyh ve İbn Abbas Ali b. Ebu Talib'ten: «"Sen ancak bir uyarıcısın ve her toplumun bir hâdî'si vardır." ayetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmişlerdir: "Resûlullah uyarıcıdır, ben de hâdî'yim."»

Ben derim ki: Ehl-i Sünnet kaynaklarında bu anlamı pekiştiren daha bir çok rivayet vardır. [el-Mîzan, (Ra'd, 7) Tefsir.]

23[23]- Bu rivayet, yukarıda sunduğumuz açıklamaları destekler mahiyettedir. [h:2 dn.] Ayetin Ali (a.s)'i kapsamı genel bir hükmün özel bir olguya uyarlanması şeklindedir. Aynı mantık ve gerekçeyle diğer Ehl-i Beyt İmamları için de geçerlidir. Zaten, ayetin Ali (a.s) hakkında indiğine ilişkin ifadeler içeren rivayetlerin kastettiği de bu uyarlamadır. [el-Mîzan, (Ra'd, 7) Tefsir]

4-(500)...Abdurrahim el-Kasir, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan "*Sen ancak bir münzirsin (uyarıcısın), her kavim için yalnız bir hâdî (hidayet edici) var.*" (Ra'd, 7) âyetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

«Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) uyarıcıdır. Yol gösterici de Ali (*aleyhisselâm*)'dır.Allah'a yemin ederim ki, yol göstericilik görevi, kıyamete kadar bizden ayrılmayacaktır ve şu anda bile bu görev bizdedir.»

11) İMAMLAR ALLAH TARAFINDAN TAYİN EDİLEN EMİR SAHİPLERİ VE ONUN İLMİNİN BEKÇİLERİDİR BABI

1-(501) ...Abdurrahman b. Kesir şöyle rivayet etmiştir: Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Bizler, Allah tarafından görevlendirilen emir sahipleri (*imam, halife*), O'nun ilminin bekçileri ve Allah'ın vahyinin içinde yer aldığı heybeyiz.»

2-(502) ...Sevre b. Kuleyb şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) bana dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki, bizler Allah'ın göklerindeki ve arzındaki bekçileriyiz. Altın ve gümüşü korumak için değil kuşkusuz. Bizler Allah'ın ilminin bekçileriyiz.»

3-(503) ...Sedir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a dedim ki: Sana kurban olayım. Siz Ehl-i Beyt'in görevi nedir?

Buyurdu ki: «Biz, Allah'ın ilminin bekçileri, Allah'ın vahyinin mütercimleri, göğün altında ve yerin üstünde yaşayanlara sunulmuş Allah'ın kesin hüccetleriyiz.»

4-(504) ...Ebu Hamza şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) dedi ki: «Allah Tebareke ve Teâlâ şöyle buyurdu: "Senin ümmetinden bedbaht olanların Ali'nin ve senden sonraki vasilerin velayetini terk etmeleri nedeniyle, onların aleyhindeki kanıtım tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Çünkü Ali ve diğer vasilerde, senin ve senden önceki peygamberlerin sünneti bulunur. Onlar, senden sonra benim ilmimin bekçileridir.

Resûlullah buyurdu ki: «Andolsun ki, Cebrail, benden sonraki vasilerin adlarını ve babalarının adlarını bana bildirmiştir.»

5-(505)...Abdullah b. Ebu Ya'fur şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) şöyle dedi:

«Ey İbn Ebu Ya'fur! Hiç kuşkusuz Allah birdir, birliğinde tektir. Emrinde tek ve ortaksızdır. Allah bir halk yarattı ve onları bu iş (*hilâfet, imamet*) için seçti. İşte bu halk biziz.

Ey İbn Ebu Ya'fur! Biz Allah'ın kulları üzerindeki hüccetleri, O'nun ilminin bekçileri ve önderlik misyonunun uygulayıcılarıyız.»

6-(506) ...Ali b. Cafer, Ebu'l-Hasân Musa (*aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) dedi ki:

«Allah Azze ve Celle, bizi yarattı ve yaratılışımızı güzel kıldı. Bize şekil verdi ve şeklimizi güzel yaptı. Bizi göklerinin ve arzının bekçileri yaptı. Ağaçlar bizimle konuşur^{24[24]} ve bizim aracılığımızla Allah Azze ve Celle'ye kulluk sunulur. Eğer biz örnek olmasaydık, Allah'a sahih anlamda bir kulluk sunulmayacaktı.»

12) İMAMLAR, ALLAH AZZE VE CELLENİN ARZINDAKİ HALİFELERİ VE O'NUN GİRİŞ KAPILARIDIR BABI

1-(507) ...el-Caferî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu'l-Hasân er-Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «İmamlar, Allah Azze ve Celle'nin arzındaki halifeleridir.»

2-(508) ...Ebu Basir şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*) buyurdu ki:

«İmamlar, Allah Azze ve Celle'ye açılan kapılardır, bu kapılardan girilerek Allah'a varılır. Eğer imamlar olmasaydı, Allah Azze ve Celle bilinmeyecekti. Allah, Tebareke ve Teâlâ, onlar aracılığıyla kulları üzerindeki kanıtlarını tamamlar.»

3-(509) ...Abdullah b. Sinan şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a, "Allah, sizden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri halife kıldığı gibi onları da yeryüzüne halife kılacağını vaadetti." (Nur, 55) âyetini sordum.

Buyurdu ki: «Burada kastedilenler imamlardır.»^{25[25]}

^{24[24]}- Ağaçlardan ve onların yapraklarından öyle bilgiler çıkarırız ki, başka insanların bu bilgilere ulaşmaları mümkün olmaz

^{25[25]}- Kur'ân ayetlerinin batınî anlamları vardır ve bu anlamların ilgili oldukları hususlarla, bu ayetlerin zahirî anlamları ilgili olmazlar. [el-Mîzan, c.I, s.435]

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını (...) vadetti." (Nur, 55)

Ayyaşi kendi rivayet zinciriyle Ali b. Hüseyin (a.s)'dan şöyle rivayet eder:

İmam bu ayeti okudu, ardından şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, bunlar biz Ehl-i Beyt'in taraftarlarıdır (bizim Şia'mızdır). Bizden olan bir adamın öncülüğünde bu toplumu oluştururlar. O da şu ümmetin Mehdi'sidir (a.f). Resûlullah (s.a.a) onun hakkında şöyle buyurmuştur: "Dünyada yaşanacak bir tek gün dahi kalsa, Allah bu günü mutlaka uzatır ki, benim soyumdan gelen, ismi benim ismime benzeyen bir adam yönetime geçsin, zulüm ve zorbalıkla dolu dünyayı hak ve adaletle doldursun."

Ben derim ki: Ehl-i Beyt İmamlarından bu yönde haberler rivayet edilmiştir. Daha önce bu haberlerle ayetin uyumuna ilişkin açıklamalara yer verdik.

el-Mecma adlı eserde bu rivayet aktarıldıktan sonra şu değerlendirmeye yer veriliyor: "Buna göre, ayette geçen "İman edenler ve salih amel işleyenlerden" (Nur, 55) maksat, Resûlullah ve onun Ehl-i Beyt'idir." Daha önce ayette genel bir anlamın kast edildiğini belirtmiştik. Rivayet ise bu çıkarsamamızdan fazlasına delalet etmiyor. Çünkü İmam şöyle diyor: "Allah'a yemin ederim ki, bunlar biz Ehl-i Beyt'in taraftarlarıdır (Şia'mızdır). Bizden olan bir adamın öncülüğünde bu toplumu oluştururlar."

Bu ayet bulunduğu yer itibarıyla surenin daha önce yer alan ayetlerin sonunda indiğini gösteriyor. Bilindiği gibi Nur suresi Medine'de nazil olmuştur, hicretten önce Mekke döneminde inmiş değildir. Bunu surenin akışından, özellikle sonunda yer alan ayetlerden anlamak mümkündür.

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara..." ifadesinin orijinalinde yer alan "min" edatı, açıklayıcı olmayıp bütünden parçaya işaret etmektedir. Dolayısıyla ayetin hitabı içinde münafık ve mümin kimselerin bulunduğu Müslümanların geneline yöneliktir. Müminlerin kimi de salih ameller işlerken, kimisi işlemez. Bu bakımdan vaat, iman edip salih ameller işleyenlere özgü bir vaattir.

"Kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacaktır..." (Nur, 55) Şayet bundan maksat "Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona varis kılar." (A'raf, 128)"Yeryüzüne iyi kullarım varis olacaktır." (Enbiya, 105) ayetlerinde işaret edildiği gibi yeryüzüne varis olmak ve bir kavmin yeryüzüne hâkim kılınması ise, bu durumda **"kendilerinden öncekiler..."** ifadesiyle geçmiş peygamberlerin ümmetlerinden mümin olanlar kast edilmiştir. Ki Allah bu ümmetlerin içinde kâfir ve fasık olanları helak etmiş, mümin kimseleri de ayıklayıp kurtarmıştır. Nuh, Hûd, Salih ve Şuayb peygamberlerin kavimlerini buna örnek gösterebiliriz. Nitekim Allah bunların tümünden şöyle söz ediyor: "Kâfir olanlar peygamberlerine dediler ki: Elbette sizi yurdumuzdan çıkaracağız, ya da mutlaka dinimize döneceksiniz." Rableri de onlara: "zalimleri mutlaka helak edeceğiz!" diye vahyetti. Ve onlardan sonra sizi mutlaka o yerde yerleştireceğiz. İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur." (İbrahim, 13-14) Bunlar [müminler] da salih, yapıcı bir toplum kurmuşlardı. Bu toplum içinde hayatlarını sürdürmüşlerdi. Derken üzerinden uzun zaman geçmiş ve kalpleri katılaştı.

Yeryüzüne varis kılınma salih bir toplumla kaimdir, sadece bu toplumun içindeki belli şahıslarla değil. Nitekim kendilerinden önceki toplumlarda da durum bundan ibaretti.

Davud, Süleyman ve Yusuf peygamberlerde olduğu gibi topluma yönetici olma anlamında ilahî hilafetin kast edilmiş olması ihtimaline gelince, Allah'ın peygamberlerinden "kendilerinden öncekiler" şeklinde söz etmiş olmasının ihtimali yoktur. Nitekim bu ve bu anlama gelen ifadeler Kur'an'da elli ke-

reden fazla kullanıldığı halde hiç birinde, kendilerinden Kur'an'da çokça zikredildiği halde geçmiş peygamberler kast edilmiş değildir. Kuşkusuz yüce Allah, Peygamberimize (s.a.a) dönük bir zamire izafe ederek geçmiş peygamberlerden "**senden önceki elçiler**" veya yine peygamberimize dönük bir zamire izafe ederek "**benden önceki elçiler...**" şeklinde söz etmiştir. Ama öbür türlü hiç vaki olmamıştır.

"Onlar için beğenip seçtiği dini onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını..." Bir şeyi yerleştirip korumak, onu bir yere koyup yerleşik hale getirmek anlamında bir deyimdir. Bu da bir şeyin tükenmeden, sallanmadan, sarsılmadan, önüne bir engel çıkmaksızın etkisini gösterecek şekilde sabitleşmesinden kinayedir. Dolayısıyla dinin yerleştirilip korunmasından maksat, toplumda geçerli değer olması, inkâr edilmemesi, küçümsenmemesi, üzerinde ihtilaf ve düşmanlık yapmadan temel prensiplerinin ana kaynak olarak kabul edilmesidir. Nitekim Allah Kur'an'ın birçok yerinde dinde ihtilaf etmenin, ihtilaf edenlerin azgınlıklarından kaynaklandığını vurgulamıştır: "Kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller geldikten sonra, aralarındaki kıskançlıktan ötürü dinde anlaşmazlığa düştüler." (Bakara, 213)

"Beğenip seçtiği din" ifadesinden maksat, İslam dinidir. İfade içinde dinin "onlar"a izafe edilmiş olması, onlara yönelik bir onurlandırmadır. Ayrıca dine inanmanın kendi fitratlarının bir gereği olduğuna da işaret ediliyor.

"Ve korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaat etti."

Bu cümle de "**onların iyiliğine yerleştireceğini...**" ifadesi gibi "**onları (...) sahip ve hâkim kılacağını...**" ifadesine atfedilmiştir. Dolayısıyla cümlenin anlamının aslı: "**Korkularını güvene dönüştürecektir.**" şeklindedir. Dolayısıyla "dönüştürme" fiilinin onlara nisbet edilmesi ya akli bir mecaz ya da muzafın hafzedilmesine dayalıdır, Bu muzafa da "korku döneminden sonra." ifadesi delalet etmiş olur. Bu durumda cümlenin takdiri açılımı "**korkularını dönüştürecektir.**" şeklindedir. Ya da "güven" ifadesi "güvende olanlar..." anlamında kullanıldığı söylenemez durumda kalırız.

Bu şıklardan hangisi kast edilmişse edilsin, şurası kesindir ki korkudan maksat, İslam'ın ilk dönemlerinde müminlerin kâfir ve münafıklardan eziyet görmeleridir.

Korkularının güvene dönüştürülmesi ile de güven ve barış ortamının, dinleri veya dünyaları açısından gizli veya açık hiçbir iç ve dış düşmandan korkmayacak şekilde tüm topluma egemen kılınması kast edilmiştir.

Bazılarına göre, "dış düşmandan duyulan korku" kast edilmiştir. Nitekim Müslümanlar, Allah'ın nurunu söndürmeyi ve Allah'ın çağrısını geçersiz kılmayı amaçlayan kâfirlerden ve müşriklerden korkuyorlardı.

Bu, tamamen zorlamadır. Lafzın mutlak oluşu bunu reddetmektedir. Buna ilişkin somut bir ipucu da söz konusu değildir. Kaldı ki ayet, bir bakıma Allah'ın bahşedeceği nimetini zikrederek onlara minnet edişini dile getiriyor. Kendilerine dışarıdan düşmanlık besleyen kimse olmadığı halde, içeriden fesadın kışkacına alınmış, belaların ahtapot gibi sardığı, can, namus ve mal güvenliği kalmamış, egemen güçlerin özgür, azgın zümrelerin öncü olduğu bir topluma ne adına minnet edeceksin!

"Onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar." ayetin akışına en uygun olanı, bu cümlenin "yerine (...) sağlayacağını..." ifadesinde yer alan "zamir"le ilintili bir "hal" olmasıdır. Yani onlar bana ibadet edip hiçbir şeyi bana ortak koşmazken, onların korkularını güvene çevireceğim.

Ayetin akışı içinde üçüncü şahıs kipinden birinci şahıs kipine geçiş yapılmış olması, "banakulluk ederler" ifadesinin "hiçbir şeyi bana eş tutmazlar." (Nur, 55) ifadesiyle pekiştirilmesi, olumsuzluk kalıplarında sunulan bir ifadenin akışı içinde şirkin mutlak olarak her çeşidiyle olumsuzlandığı vurgulayacak şekilde "hiçbir şey" sözünün nekre=belirsiz kullanılmış olması... bütün bunlar, onların Allah'a yönelik olarak gerçekleştirdikleri ibadetten maksadın, açık veya gizli şirkin bulaşmadığı katıksız bir kulluk olduğunu gösteriyor. Toparlayacak olursak, yüce Allah onların toplumlarını, Allah'tan başkasına kulluk sunulmayan, Allah'tan başka rab edinilmeyen güvenli bir topluma dönüştürür.

Allah'a ibadet etmeleri ve Ona başkalarını ortak koşmamalarından maksat, lafzın gerçek anlamıdır. Bu da ibadeti sırf Allah'a yönelik olarak yerine getirmeleri, takva üstünlüğünden başka tüm üstünlük yapılarını yerle bir etmeleridir.

"Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nur, 55) Ayetin akışı "bundan..." zamirinin vaat edilenlere işaret ediyor olmasını gerektirmektedir. Buna en uygun olanı da "inkâr..." kelimesiyle şükrün karşıtı olan nankörlüğün kast edilmiş olmasıdır. Şu halde cümlenin anlamı şöyledir: Kim bu vadin gerçekleşmesinden sonra, Allah'a şükredeceğine, küfre sapsak, münafıklık yapmak veya diğer çirkin günahlardan birini işlemek suretiyle nankörlük ederse, bunun gibiler tam anlamıyla fasıktırlar. Fısk ise, kulluk halinin dışına çıkmaktır.

Bütün bunlardan çıkan sonuç da şudur:

Yüce Allah iman edip salih ameller işleyenlere, kendilerinden küfür ve nifak kirlerinden arınmış salih bir toplum oluşturacağını, bu toplumun yeryüzüne varis olacağını, bireylerinin genel inançları ve amelleri itibarıyla sadece hak dinin hükümlerine göre amel edileceğini, iç veya dış düşmanlardan korkmadan güven içinde yaşayacaklarını, hileci düzenbazların tuzaklarından, zalimlerin zulümlerinden ve zorbalardan tahakkümünden kurtulmuş özgür bir toplum olacağını vaat ediyor.

Sahip olduğu üstün ve kutsal nitelikleriyle bu temiz ve iyi toplum Resûlullah (s.a.a) zamanından günümüze kadar henüz gerçekleşebilmiş, meydana gelebilmiş değildir. Şayet bu nitelikleri birine uyarlamak gerekirse, bu da Resûlullah ve Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) gelen mütevatir rivayetlerde nitelikleri açıklanan Mehdi (a.f)'nin ortaya çıkacağı zamana uyarlanabilir. Fakat hitabın salih topluma yönelik olduğunu, sadece Mehdi (a.f)'ya yönelik olmadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Eğer desen ki: Mehdi (a.f) ayetin indiği zamanlarda muhataplardan biri olmadığı ve Mehdi (a.f)'mm ortaya çıkacağı zamanda da bu ayetin inişine tanık olan her hangi bir kimse de bulunmayacağı halde, o sırada iman edip salih amel işleyenlere böyle bir vaatte bulunmanın ne anlamı olabilir ki?

Ben derim ki: Burada bireysel hitaplarla, toplumsal hitaplar birbirine karıştırılıyor. Bir toplumun içindeki belli başlı bireylere yönelik hitaplarla -şu şu özelliklere sahip bir topluma yönelik hitapları kast ediyorum- bireylere yönelik hitaplar onlardan başkası için geçerli olmaz. Bu hitapların içerdiği vaat veya tehdit ya da başka bir husus onlardan başkasını ilgilendirmez.

13) İMAMLAR ALLAH AZZE VE CELLE'NİN NURUDUR BABI

1-(510) ...Ebu Halid el-Kabulî şöyle anlatmış:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a, "Allah'a ve Resulüne ve indirdiğimiz nura iman edin..." (Teğabün, 8) âyetini sordum.

Buyurdu ki: «Ey Ebu Halid! Allah'ın nuru, kıyamete kadar Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ninsoyundan gelen imamlardır. Allah'a yemin ederim ki, onlar Allah'ın indirdiği nurdurlar. Allah'a yemin ederim ki, onlar Allah'ın göklerdeki ve yerdeki nurudurlar. Allah'a yemin ederim ki ey Ebu Halid! Mü'minin kalbindeki imamın nuru, gündüzün ortasında her tarafı aydınlatan güneşin ışığından daha parlaktır. Allah'a yemin ederim ki, onlar mü'minlerin kalplerini aydınlatırlar.

Allah Azze ve Celle dilediği kimseleri de onların nurundan yoksun bırakır, Böylece kalpleri karanlıklar içinde kalır. Allah'a yemin ederim ki, ey Ebu Halid! Bir kul bizi sevdiği ve bizi velî edindiği zaman mutlaka Allah onun kalbini arındırır. Kul bizimle ilgili samimi bir sevgiye sahip olup bizimle barışık olmadıkça Allah onun kalbini arındırmaz. Bizimle barışık olunca, Allah onu şiddetli hesaptan korur. Kıyamet gününün en büyük korkusundan emin kılar.»

2-(511)Ali b. İbrahim kendi rivayet zinciriyle Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın: "Onlar, öyle kişilerdir ki ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de de yazılmış olarak bulacakları şeriat

Ama toplumsal hitaplar, söz konusu niteliklere sahip olan her toplum için geçerlidir, hitabın içerdiği hüküm de başkalarını da ilgilendirir. Bu ayetin hitabı toplumsal bir hitap özelliğine sahiptir.

Müminlere ve kâfirlere yönelik Kur'anî hitapların büyük bir kısmı bu özelliكتedir. Geçmişlerinin işledikleri kötü fiillerden dolayı Ehl-i Kitab'a, özellikle Yahudilere yönelik yerici hitapları, yine atalarının işledikleri kötülüklerden ötürü Arap müşriklerine yöneltilen kötuleyici açıklamaları buna örnek gösterebiliriz. "...Diğer cezalandırma zamanı gelince, yüzünüzü kara etsinler..." (İsra, 7) ayetinde ki hitap da bu tarz bir hitaptır. Çünkü haklarında bu tehdite yer verilen kimseler bu vadin gerçekleşeceği güne kadar yaşamadılar. Aynı şekilde Zülkarneyn'in ağzından aktarılan vaat için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Yüce Allah buyuruyor ki: "Rabbimin vadi gelince, O, bunu yerle bir eder. Rabbimin vaadi haktır." (Kehf, 98). Yüce Allah'ın insanlara kıyametin kopacağını, sura üfürülmesiyle birlikte dünya hayatının dürüleceğini vaat etmesi de buna bir örnek oluşturmaktadır. Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmuştur: "O göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir." (A'raf, 187)

Şu halde salih müminler niteliğine sahip olmaları nedeniyle salih müminlere, bu ayetin indiği dönemde yaşayan kimselerin bizzat görmeyecekleri, ancak bu niteliklere sahip kişilerin ileride tanık olacakları bir vaadi yöneltmenin hiçbir sakıncası yoktur.

Doğrusu eğer ayetin gerçek anlamı verilecekse, içeriğinin ancak Mehdi (a.f)'nun ortaya çıkacağı zaman kurulacağı vaat edilen toplumla örtüştüğü görülecektir. [el-Mîzan, (Nur, 55) Tefsir.]

sahibi Ümmi Peygambere uyarlar**26[26]** ve onlara iyiliği emreder, kötülükten nehyeder onları ve temiz şeyleri onlara helal etmededir. Pis ve kötü şeyleri haram etmede. Sırtlarındaki ağır yükleri indirmedi, bağlandıkları zinciri kırmada... Artık ona inananlar, ona yardım edenler ve ona indirilen nura uyanlardır kurtulanlar."(A'raf, 157) âyetiyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder:

«Bu âyette geçen nurdan maksat, Emir'ül-Mü'minin Ali ve Ehl-i Beyt imamlarıdır (aleyhisselâm).»

3-(512) ...Ebu'l-Carud şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (Muhammed Bakır aleyhisselâm)'adedim ki: Allah, Ehl-i Kitab'a çok hayır vermiştir.

- «Nedir o?» diye sordu.

- «Şu âyette işaret edilen hayırlardır: "Bundan önce kendilerine kitap verdiğimiz kimseler ona inanırlar... İşte onlara, sabretmelerinden ötürü ecirleri iki kere verilir." (Kasâs, 54)

Buyurdu ki: «Allah onlara verdiği çok hayır gibisini size de vermiştir.» Ardından şu âyeti okudu: «"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Resulüne inanın ki O, size rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin." (Hadîd, 28) İzleyeceğiniz bir imam bahşetsin yani.»

4-(513) ...Ebu Halid el-Kabulî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (aleyhisselâm)'a, "Allah'a, Resulüne ve indirdiğimiz nura iman edin." (Teğabün, 8) âyetinin sordum.

Buyurdu ki: «Ey Ebu Halid! Allah'a yemin ederim ki, bu nur imamlardır. Ey Ebu Halid! Mü'minin kalbindeki imamın nuru, gündüzün ortasında her tarafı aydınlatan güneşin ışığından daha parlaktır. Allah'a yemin ederim ki, onlar mü'minlerin kalplerini aydınlatırlar. Allah, dilediği kimseleri de onların nurundan yoksun bırakır. Böylece kalpleri karanlıklar içinde kalır. Karanlıklar, kalplerini bürür.»**27[27]**

5-(514) ...Salih b. Sehl el-Hemedanî şöyle rivayet etmiştir:

26[26]- "İnanırlar" fiili kullanılmayıp "uyarlar" fiili kullanıldı. Bu, en güzel ifade tarzıdır. Çünkü peygamberler ve onların şeriatları gibi Allah'ın ayetlerine inanmak, ancak onlara teslim olmak ve itaat etmekle gerçekleşebilir. Sırf itikat anlamındaki imanın bir işe yaramayacağını göstermek için "uyuma" fiili tercih edilmiştir. Çünkü teslim olmayı ve fiilen itaat etmeyi terk etmek, Allah'ın ayetlerini yalanlamaktır. Bunların gerçek olduğuna dair kuru bir inancın varlığı, bu sonucu değiştirmez. [el-Mîzan, c.8, s.393]

27[27]- Bazı rivayetlerde nurdan maksat, imamlardır denilmiştir. Bunların tümü ayetlerin batini anlamları dikkate alınarak yapılan açıklamalardır, kesinlikle ayetleri tefsir eden rivayetler değildirler. [el-Mîzan, (Teğabün, 8) Tefsir.]

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*), Nur suresinde yer alan nur âyetini aşağıdaki gibi yorumladı: "*Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, kandillik gibidir.*" (Nur, 35) Fatıma (*selâm üzerine olsun*) gibidir.

"*İçinde lâmba bulunan.*" Hasan (*aleyhisselâm*) kastedilmiştir.

"*O lamba kristal bir fanus içindedir.*" Hüseyin (*aleyhisselâm*) yani.

"*O fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir.*" Fatıma, dünya kadınları arasında inciye benzeyen bir yıldız gibidir.

"*Mübarek bir ağaçtan tutuşturulur.*" İbrahim (*aleyhisselâm*) yani.

"*Doğuya ya da batıya nisbet edilemeyen zeytinden.*" Ne Yahudi, ne de Hıristiyan olan.

"*Onun yağı neredeyse ışık verir.*" Neredeyse ondan ilim fışkırır.

"*Ateş değmese dahi. Nur üstüne nurdur.*" Ondan art arda imamlar gelir.

"*Allah dilediği kimseyi nuruna erİştirir.*" Allah dilediği kimseleri imamlara ulaştırır. "*Allah insanlara temsil getirir.*" (Nur, 35)

Dedim ki: Şu kelimelerin yorumunu da yapar mısınız?

"*Veya karanlıklar gibi*" (Nur, 40)

"*Onu bir dalga alır.*" Bundan maksat da üçüncüsüdür.

"*Onun üzerinde de karanlıklar dalgası bulunur.*"

"*Bazısı bazısının üstünde yer alır.*" Burada kastedilenler de Muaviye ve Emevi fitneleridir.

"*Bir kimse elini dışarı çıkarırsa...*" Emeviler'in fitnelerinin karanlığından bir mü'min elini çıkarırsa "*Neredeyse onun görecekler.*"

"*Allah kime bir nur vermemişse.*" Fatıma evlâdından bir imam bahşetmemişse

"*Artık onun nuru olmaz*" (Nur, 40) Kıyamet günü onun imamı olmaz.»

İmam, "*Önlerinden ve sağlarından, nurları aydınlatıp gider.*" (Hadid, 12) âyetini de şu şekilde yorumladı: «Müminlerin imamları, kıyamet günü müminlerin önlerinden ve sağlarından giderler ve onları cennet ehlinin kaldıkları konaklara indirirler.»

Ali b. Cafer kardeşi Musa (*b. Cafer aleyhisselâm*)'dan benzeri bir açıklamayı rivayet etmiştir.**28[28]**

28[28]- Bu rivayet, bir ayetin nesnel karşılığının bir kısmına işaret etmenin örneklerinden biridir. Kuşkusuz nesnel karşılıkların da en üstünleri söz konusu edilmiştir. Yani Resûlullah ve

6-(515) ...Muhammed b. Fudayl, Ebu'l-Hasân (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

İmam'a, "*Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar...*" (Saf, 8) âyetinin anlamını sordum.

Buyurdu ki: «Bu ifade, ağızlarıyla Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'ın inelayetini söndürmek istiyorlar, demektir.»

Dedim ki: "*Allah nurunu tamamlayacaktır...*" (Saf, 8) ifadesinin anlamı nedir?

Buyurdu ki: «Allah, imamlığı tamamlayacaktır, imamlık nurun ta kendisidir. İşte şu âyette, bu gerçeğe işaret ediliyor: "*Allah'a, Resulüne ve indirdiğimiz nura iman edin.*" (Teğabün, 8) Allah'ın indirdiği nur, imamdır.»

14) İMAMLAR ARZIN RÜKÜNLERİDİR BABI

1-(516) ...Mufaddal b. Ömer, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

«Ali (*aleyhisselâm*) neyi getirdiyse onu alırım, neyi nehyetmişse ondan kaçınırım. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihiyye* verilen üstünlük ve faziletin benzeri ona da bahşedilmiştir. Muhammed ise Allah Azze ve Celle'nin yarattığı bütün varlıklardan üstün kılınmıştır. Koyduğu hükümler hususunda Ali'yi eleştiren bir kimse, Allah'ı ve Resûlü'nü eleştiren bir kimse gibidir. Küçük veya büyük bir meselede Ali'nin kararını reddeden kimse, şirkin sınırına yaklaşmış olur. Emir'ül-Mü'minin, Allah'a açılan tek kapıydı. O, Allah'a giden tek yoldu. Ondan başka yola girenler helak oldular. Birbiri peşi sıra gelen hidayet imamları için de aynı özellik geçerlidir. Allah, onları arzın rükünleri kılmıştır ki, yeryüzü üzerindeki varlıklarla birlikte sarsılsın.

Onlar yerin üstündeki ve altındaki varlıklara sunulan kusursuz kanıtlardır.»

Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*) sık sık şöyle derdi: «Ben Allah tarafından cennet ve cehennemim **29[29]** Ben Faruk-i Ekber'im. **30[30]** Ben asâ ve

tertemiz Ehl-i Beyt İmamları. Yoksa ayet, zahiri itibariyle onların dışında peygamberleri, vasileri ve velileri de kapsamaktadır. Kuşkusuz ayet, bütün müminleri kapsayacak şekilde genel nitelikli değildir. Çünkü ayette bazı nitelikler esas alınmıştır ki, bunlar bütün müminler açısından geçerli olan nitelikler değildir: "Onlar, ne ticaret ne de alışverişin kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoyamadığı insanlardır." (Nur, 37) İfadesi gibi. Kaynaklarda, ayetin her bir ifadesinin Resûlullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine uyarlanmasına ilişkin birçok rivayet yer alır; ama bunlar uyarlamadır, tefsir değil. Bunun kanıtı da ayette geçen ifadelerin her birinin rivayetlerde farklı şahıslara uyarlanmış olmasıdır. [el-Mizan, (Nur, 35-40) Tefsir.]

29[29]- Cennetlikler ve Cehennemlikler, bana karşı takındıkları tavırlarıyla belirginleşirler

30[30]- En büyük ayırtıcıyım

damga sahibiyim. Bütün melekler, Rûh-ul Kudüs ve Resuller Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin üstünlüğünü ve faziletini ikrar ettikleri gibi benim de üstünlük ve faziletimi ikrar etmişlerdir. Ben de onun konuştuğu mesnede benzer bir mesnede konulmuşum. Bu, Allah'ın belirlediği bir mesnettir. **31[31]** Resûlullah kıyamet günü çağırılır ve giydirilir, ben de çağırılır ve giydirilirim. Ona sorulur, konuşması istenir, bana da sorulur, benim de konuşmam istenir. Ben de onun söylediği gibi söylerim.

Bana öyle özellikler verilmiştir ki, benden önce hiç kimseye benzerleri verilmemiştir. Ben ölümleri, musibetleri, soyları ve Kur'ân-ı bilirim. Benden önce olanlar gözümden kaçmadı ve benim yanımda olmayanlar da benim için gayb sayılmazlar. Allah'ın izniyle müjde veriyorum ve O'nun tayin etmesiyle görevimi yapıyorum.

Bütün bunlar Allah'tandır ve O, bunları bilmemi mümkün kıldı.»

... Muhammed b. Sinan şöyle rivayet etmiştir: Mufaddal bize anlattı ki: Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: Ravi, bundan önceki hadisi aynen tekrar etmiştir.

2-(517) ... Muhammed b. Velîd şöyle rivayet etmiştir:

Bize Said el-A'rec anlattı ve dedi ki: Ben ve Süleyman b. Halid Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın yanına gittik. İmam, biz bir şeyden söz etmeden konuşmaya başladı ve dedi ki:

«Ey Süleyman! Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'dan geldiye onu al ve o, neyi nehyettiye ondan sakın. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ye verilen üstünlük ve faziletin benzeri, ona da bahşedilmiştir. Muhammed ise Allah Azze ve Celle'nin yarattığı bütün varlıklardan üstün kılınmıştır. Koyduğu hükümler hususunda Ali'yi ayıplayan bir kimse, Allah Azze ve Celle'yi ve Resûlü'nü ayıplayan bir kimse gibidir. Küçük veya büyük bir meselede Ali'nin kararını reddeden kimse şirkin sınırına yaklaşmış olur.

Emir'ül-Mü'minin (*aleyhisselâm*) Allah'a açılan tek kapıydı. O, Allah'a giden tek yoldu. Ondan başka yola girenler, helak oldular. Birbiri peşi sıra gelen hidâyet imamları için de aynı özellik geçerlidir. Allah, onları arzın rükünleri kılmıştır ki, yeryüzü, üzerindeki varlıklarla birlikte sarsılmasın. Onlar, yerin üstündeki ve altındaki varlıklara sunulan kusursuz kanıtlardır.

İmam dedi ki: Emir'ül-Mü'minin (*aleyhisselâm*) şöyle derdi:

«Ben, Allah Azze ve Celle tarafından cennet ve cehennemın taksimcisiyim.

Ben Faruk-i Ekber'im. Ben asâ ve damga sahibiyim. Bütün melekler, Rûh-ul Kudüs ve Resuller, Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin üstünlüğünü ve faziletini ikrar ettikleri gibi benim de üstünlük ve faziletimi ikrar etmişlerdir. Ben de onun konuştuğu mesnede benzer bir mesnede konulmuşum. Bu, Allah Azze ve Celle'nin belirlediği bir mesnettir. Resûlullah,

kıyamet günü çağrılır ve giydirilir. Ben de çağrılır ve giydirilirim. Ona sorulur, konuşması istenir. Bana da sorulur, benim de konuşmam istenir. Ben de o'nun söylediği gibi söylerim. .

Bana öyle özellikler verilmiştir ki, benden önce hiç kimseye benzerleri verilmemiştir. Ben, ölümleri, musibetleri, soyları ve Kur'ân-ı bilirim. Benden önce olanlar gözümden kaçmadı ve benim yanımda olmayanlar da benim için gayb sayılmazlar. Allah'ın izniyle müjde veriyorum ve O'nun tayin etmesiyle görevimi yapıyorum. Bütün bunları Allah Azze ve Celle, izniyle benim için mümkün kıldı.»

3-(518) ...Ebu Abdullah er-Riyahî, Ebu Samit el-Hulvanî'den duymuş ki:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) şöyle buyurmuştur: Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*)'üstünlüğü şudur ki, onun getirdiği her şeyi ben alıyorum ve nehyettiği her şeyi ben de nehyediyorum. Allah, Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'densonra, Resûlullah'a yöneltilmesi gereken itaatin ona da yöneltilmesini gerektirdi. Ki üstünlük Muhammed'indir. Dolayısıyla Ali'nin önüne geçen kimse, Allah Azze ve Celle'nin ve Resûl'ünün önüne geçmiş gibi olur. Kim ona karşı üstünlük taslarsa, Resûlullah'a üstünlük taslamış gibi olur.

Küçük büyük her hangi bir meselede Ali'nin verdiği hükmü reddeden kimse, Allah'a şirk koşma sınırına dayanmış olur. Çünkü Resûlullah, Allah'a açılan tek kapıydı. Allah'a giden yoldu ki, o yolu izleyen, Allah'a kavuşurdu. Ondandır Emir'ül-Mü'minin bu konuma geldi. Art arda gelen Ehl-i Beyt İmamları için de aynı özellik geçerlidir.

Allah azze ve celle, onları arzın rükünleri kılmıştır ki, bu sayede arzın düzeni bozulmasın, üzerindeki savrulmasın. Onlar İslâm'ın direkleridir. İslâm'a yönelten yolun, üzerindeki kılavuzlardır. Hidâyete eren bir kimse, ancak onların yol gösterici-liğiyle hidâyete erebilir. Bir kimse de onların haklarını tanıma hususunda kusur işlemesi durumunda hidâyet çizgisinden sapabilir. Onlar, Allah'ın indirdiği ilmin, özrün ve uyarının güvenilir koruyucularıdır. Yeryüzünde bulunan kimselere sunulan eksiksiz kanıtlardır. Onların ilkinde Allah tarafından verilen yetkiler, en sonuncularına da verilmiştir. Bir kimse bu mertebeye ancak Allah'ın yardımıyla ulaşabilir.

Emir'ül-Mü'minin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*) şöyle derdi: «Ben Allah tarafından belirlenmiş cennet ve cehennem ayırt edicisiyim. Onlara girenler ancak benim taksimim esas alınarak girdirilirler. Ben, benden sonrakiler için imamım ve benden öncekilerin temsilcisiyim. Onların misyonlarının sürdürücüsüyüm. Ahmed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'den başka hiç kimse benim önüme geçmez. Ben ve o, aynı yol üzerindeyiz. Ancak o, bizzat nübüvvetle görevlendirilmiştir, ismen tayin edilmiştir.

Bana altı ayrıcalık verilmiştir: Ölümleri, ecelleri bilmek. Musibetleri bilmek... Vasilere özgü bilgilere sahip olmak. Kur'ân-ı bilmek. Ben cenk meydanında döne döne vuruşanım. Bütün devletlere hakim devlet benim. Ben asabın, damganın^{32[32]} sahibiyim ve insanlarla konuşan dabbeyim.^{33[33]} »

^{32[32]}- İmam Ali'nin, Resûlullah'dan sonra ümmetin çobanı ve deneticisi olmasıdır

15) İMAMIN FAZİLETİ VE SIFATIYLA İLGİLİ ÖZEL VE KAPSAMLI BİR BÂB

I-(519) ...Abdul'aziz b. Müslim şöyle rivayet etmiştir:

Merv kentinde İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*) ile beraberdik. Cuma günü camide toplandık. Camiye girdiğimiz andan itibaren camide bulunanlar, imamet meselesiyle ilgili olarak konuşmaya başladılar. İnsanların bu hususta çokça ihtilafa düştüklerinden söz ettiler. Ben, efendim (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'ın yanına gittim ve insanların bu meseleyle ilgili konuşmalara daldıklarım bildirdim. Gülümsedi ve dedi ki:

«Ey Abdul'aziz b. Müslim! İnsanlar bilmiyorlar ve gerçek görüşlerden saptırılarak aldatılmışlardır. Allah, dinini tamamlamadan Peygamberinin ruhunu kabzetme-miştir. Ona, içinde her şeyin açıklaması bulunan Kur'ân-ı indirdi. Kur'ân'da helâli, haramı, şer'i hadleri, hükümleri ve insanların ihtiyaç duydukları her şeyi kusursuz bir şekilde açıklamıştır. Nitekim

33[33]- *Tefsir-ul-Kummi'de: "O söz başlarına geldiği zaman...3 (Neml, 82) ayetiyle ilgili olarak şöyle deniyor: Bana babam anlattı, o, İbn Ebu Umeyr'den duymuş, ona Ebu Basir anlatmış ki, İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.a) bir gün, mescidde uyumakta olan Ali (a.s)'ın yanına geldi. Ali (a.s) biraz kum toplamış ve başını kumun üzerine koymuştu. Resûlullah ayağıyla onu dürttü ve: Kalk ey "Dabbet'ul-arz," dedi. Resûlullah'ın ashabından biri: Ya Resûlullah! Birbirimizi bu isimle isimlendirebilir miyiz? Dedi. Resulullah dedi ki: Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bu isim ona hastır. O, Allah'ın kitabında: "O söz başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir dabbe çıkarırız da, bu onlara insanların ayetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler." (Neml, 82) ayetiyle sözünü ettiği 'dabbe'dir. Ardından şöyle dedi: Ey Ali! Ahir zaman geldiğinde, Allah seni en güzel şekilde çıkarır ve senin elinde düşmanlarını dağlayacağı bir dağlama aleti olur. Bir adam İmam Cafer'e dedi ki: Çoğunluk (Ehl-i Sünnet) bu ayetin "onları yaralar" şeklinde olduğunu söylüyor. Buyurdu ki: Allah onları cehennem ateşinde yaralar. Burada, kelam masdarından, yani konuşma anlamında kullanılmıştır.*

Ben derim ki: *Bu anlamı içeren çok sayıda rivayet Şîî kaynaklarında yer alır. el-Mecma adlı eserde... Muhammed b. Ka'b el-Kurati şöyle rivayet etmiştir: Ali'ye "dabbe" hakkında bir soru soruldu. Buyurdu ki: Allah'a yemin ederim ki, onun kuyruğu yoktur ve onun sakalı vardır.*

Ben derim ki: *"Dabbe"nin yaradılışı, görünüşü ile ilgili birçok rivayet vardır. Bu rivayetler akıl almaz tasvirler içeriyor. Birbirleriyle çelişen, birbirleriyle uyuşmayan ifadeleri de kapsıyorlar.*

Tefsir-ul Kummi'de şöyle deniyor: Bana babam anlattı, o, İbn Ebu Umeyr'den duymuş, ona da Hammad anlatmış: İmam Cafer (a.s) bana dedi ki: İnsanlar: "O gün, her ümmet içinde (...) bir cemaat toplarız." (Neml, 83) ayeti hakkında ne söylüyorlar. Dedim ki: Bu ayette kıyamet günü gerçekleşecek haşrin kast edildiğini söylüyorlar." Buyurdu ki: Onların dediği gibi değildir. Burada, kıyamet öncesindeki ricat (bazı kimselerin tekrar dünyaya gelmeleri) kast ediliyor. Kıyamet günü, her ümmettenim cemaat toplanacak da gerisi toplatılmayacak mı? Kıyametteki haşre işaret eden ayet şudur: "Hiç birini bırakmaksızın onları mahşerde toplamış olacağız." (Kehf, 47)

Ben derim ki: *Kıyamet öncesinde dünyaya bazı kimselerin tekrar döneceklerine (ricat) ilişkin birçok rivayet Şîî kaynaklarında yer alır. fel-Mîzan, (Nemi, 82) Tefsir] (Ayrıca bk. h: (739) ve dipnotu]*

bir âyette şöyle buyurmuştur: *"Bu kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık."* (En'am, 38) Peygamberimiz (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yeveda haccı esnasında da şu âyeti indirmiştir: *"Bu gün sizin için dininizi olgunlaştırdım, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm 'dan razı oldum."* (Mâide, 3)

İmamlık meselesi, dinin tamamlanmasıyla ilgilidir. Peygamber efendimiz dünyadan ayrılmadan önce ümmetine dinlerinin temel belirtilerini açıkladı, yollarını gösterdi ve onları hak yol üzerinde bıraktı. Ali (*aleyhisselâm*)'ı onlar için bir sembol ve imam olarak tayin etti. Ümmetin ihtiyaç duyduğu hiçbir şeyi açıklamadan bırakmadı. Kim Allah'ın kitabını tamamlamadığını iddia ederse, kuşkusuz Allah'ın kitabını reddetmiş olur. Allah'ın kitabını reddeden de O'na karşı kâfir olur.

Ümmet açısından imamlığın ifade ettiği değeri ve konumunu biliyorlar mı? A-caba onların bu hususta serbest bırakılmaları caiz midir? İmamlığın, ümmetin seçimine bırakılmış olması, ifade ettiği konum ve önemle bağdaşır mı? İmamlık üstün bir yere, büyük bir öneme, yüksek bir konuma ve erişilmez bir değere ve kavranması güç bir misyona sahiptir. Bu yüzden insanlar akıllarıyla erişemezler. Görüşleriyle onu kavrayamazlar. Kendi seçimleriyle bir imam tayin edemezler. Allah Azze ve Celle, peygamberlik (*nebi ve Resul*) ve halil (dostluk) makamından sonra üçüncü bir makam ve fazilet olarak imamlığı İbrahim (*aleyhisselâm*)'abahsetmiştir. Allah, bu makamla İbrahim'i onurlandırmış, bununla onun adını yükseltmiş, anısını yaşatmıştır ve şöyle buyurmuştur: *"Ben seni insanlar için imam yapacağım."*

İbrahim Halil bu onurun sevinciyle: *"Benim soyumdan da..."* demiştir.

Allah Tebareke ve Teâlâ: *"Zâlimlere, ahdim ermez."* (Bakara, 124) buyurmuştur.

Bu âyet, kıyamet gününe kadar bütün zâlimlerin imamlığını geçersiz kılmıştır. Onu, Allah tarafından tayin edilmiş seçkin insanlara özgü kılmıştır.

Sonra Allah, imamlığı soyundan seçkin ve tertemiz kimselere de bahşetmek suretiyle İbrahim (*aleyhisselâm*)'alütufta bulunmuş ve şöyle buyurmuştur: *"Ona, fazladan İshak'ı ve fazladan bir bağış olmak üzere Yakub'u lütfettik; her birini sâlih insanlar yaptık. Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar, daima bize ibadet eden kimselerdi."* (Enbiya, 72-73) Bundan sonra imamlık, onun soyunda devam etmiş ve kuşaktan kuşağa miras kalmıştır. Her çağda bir imam ortaya çıkmıştır. Derken Allah, bu mirası peygamberimiz (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'yetevdi etti. Bu konuda şöyle buyurmuştur: *"İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu Peygamber ve iman edenlerdir. Allah mü'minlerin dostudur."* (Âl-i İmran, 68) Böylece imamlık görevi peygamberimize geçti. Ondan sonra da Allah'ın emriyle, Ali (*aleyhisselâm*) Allah'ın belirleyip farz kıldığı şekilde imamlık görevini üstlendi. Böylece onun soyundan, Allah'ın ilim ve iman verdiği seçkin kimseler bu görevi üstlendiler. İşte şu âyette onlara işaret edilmiştir: *"Kendilerine ilim ve iman verilenler şöyle derler: Andolsun ki siz, Allah 'ın yazısında yeniden dirilme gününe kadar kaldınız."* (Rûm, 56) Şu halde imamlık kıyamet gününe kadar Ali'nin evlatlarına özgü bir görev olarak kalacaktır. Çünkü Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'den sonra peygamber gelmeyecektir. Öyleyse şu cahiller, nasıl imam seçebilirler? İmamlık peygamberlerin üstlendikleri bir görev ve vasilerin mirasıdır, şu cahiller mi onu tayin edecekler? İmamlık, Allah'ın ve Resûlullah'ın hilâfetidir. Emir'ül-Mü'minin'in makamı, Hasan ve Hüseyin'in (*selâm üzerlerine olsun*) mirasıdır.

İmamlık, ümmetin dizgini, dinin önderliği, Müslümanların düzeni, dünyanın dirliği ve mü'minlerin onurudur. İmamlık, İslâm'ın yükselen temeli ve görkemli gövdesidir. Namazın kılınması, zekâtın verilmesi, orucun tutulması, haccın yerine getirilmesi, cihadın gerçekleştirilmesi, ganimetlerin çoğaltılması, sadakaların alınıp toplanması, şer-i hadlerin ve hükümlerin uygulanması, sınırların ve çevrenin korunması, imam sayesinde mümkün olabilir. İmam, Allah'ın helâl kıldığını helâl, haram kıldığını haram kılar. Allah'ın koyduğu hadleri egemen kılar. Allah'ın dinini savunur. Hikmet, güzel öğüt ve kesin kanıtla insanları Rabbinin dinine davet eder.

İmam, ufukta doğan bir güneş gibi nuruyla bütün âlemi aydınlatır. O, ellerin uzanamadığı, gözlerin kestirmedeği, erişilmez ufuklardadır. İmam, parıldayan dolunaydır, parlak bir çıra, aydınlık saçan bir nur, zifiri karanlıklarda, kentlerin girift sokaklarında, çöllerin derinliklerinde ve denizlerin girdaplarında yol gösteren bir yıldızdır. İmam, susamışlar için tatlı bir su, doğru yolu gösteren bir rehber, helak olmaktan kurtaran bir kurtarıcıdır. İmam, yollarını kaybedenlerin, doğru yolu bulmak için yüksek bir yerde yakılan kılavuz ateşidir. Dondurucu soğuğa tutulanlar için bir sıcaklıktır. Tehlikeli geçitlerde güvenilir kılavuzdur. O'ndan ayrılan, kesinlikle helak olur. İmam, yağmur yağdıran bir buluttur. Çiseleyen bir yağmurdur. Işık saçan bir güneştir. Tavan işlevini gören bir gök ve döşek işlevini gören bir yer gibidir. Keskin bir göz, dalları ve yaprakları birbirine girmiş bir bahçe, bir gülistanıdır. İmam sıcak bir yoldaş ve arkadaş, şefkatli bir baba, öz bir kardeş, evlatlarına düşkün bir ana, felaketlerin dört bir yandan hücum ettiği zamanlarda Allah kullarının sığınağıdır.

İmam, Allah'ın yarattığı varlıklar arasındaki emin temsilcisidir. Allah'ın kullarına sunduğu hüccetidir. Allah'ın arzında O'nun halifesidir. Allah'a çağırın bir davetçidir. Allah'ın koyduğu haramların savunucusudur. İmam, insanları günahlardan temizler, ayıplardan arındırır. İlim özelliğiyle belirginleşmiş, yumuşaklık onun karakteristik özelliğidir. Dinin düzeni, Müslümanların onurudur. Münafıkların kinini üzerine çeker, kâfirlerin helak olmasının vesilesidir. İmam, zamanının tek adamıdır. Hiç kimse onun düzeyine erişemez ve hiçbir âlim, onunla boy ölçüşemez. Onun alternatifi olmaz, benzeri ve eşi olmaz. Fazilet sıfatıyla belirginleşir, bütün faziletler onda toplanmış olur. Ama o, bunları isteyerek veya çalışarak elde etmiş değildir. Bilâkis bu faziletleri veren, yüce bahşedici olan, Allah tarafından ona özgü kılınmış özelliklerdir. Böyleyken kim imamı tanıyabilirmiş veya onu seçebilirmiş? Heyhat! Heyhat!.. Ne yazık ki, akıllar saptı, düşler şaşırıldı, dimağlar hayretlere düştü, gözler kamaştı, ulular küçüldü, hikmet sahipleri şaşkına döndü, düşünürler yetersiz kaldı, hatipler suskun kalakaldı. Öz akıl sahipleri cahilleşti, şairlerin dili dönmez oldu, edipler çaresiz kaldı, söz ustaları ne söyleyeceklerini bilemez oldu... Onun bir özelliğini vasfetmekten, onun bir faziletini nitelemekten aciz kaldılar. Acizliklerini ve yetersizliklerini itiraf ettiler.

Böyleyken onun bütünüyle vafedilmesi veya derinliğine nitelendirilmesi ya da onunla ilgili bir hususun anlaşılması, hele hele onun yerine geçen birinin bulunması ve ona ihtiyaç bırakmaması mümkün müdür? Nasıl ve nereden? O, elleriyle tutmak isteyenler ve niteleyenler açısından gökteki bir yıldız gibi erişilmez olduğu halde, seçimle belirlenebilir mi? Akıllar bunun gibisini bulabilir mi? Yoksa siz, bunun gibisinin Muhammed'in Ehl-i Beyt'inden başka bir yerde bulunabileceğini mi sanıyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki, nefisleri onlara yalan söylüyor ve asılsız, bâtil arzuların peşine düşmelerine neden oluyor. Zor ve kaygan bir yüksekliğe çıktılar. Bu yüzden baş aşağı yere yuvarlandılar. Şaşkın ve yitik akıllarıyla, eksik ve sapkın görüşleriyle bir imam seçmek istediler; ama bu girişimleri imamdan uzaklaşmaktan başka bir işe yaramadı. *"Allah onları öldürsün, nereye sapıyorlar?"* (Tevbe, 30) Andolsun üstesinden gelinmeyecek bir işe kalkıştılar, bir iftira attılar, bu yüzden koyu bir sapıklıkla

saptılar. Şaşkınlıkların girdabına düştüler; çünkü bilinçli olarak imamı terk ettiler. "*Şeytan onlara yaptıklarını süslü gösterdi, onları hak yoldan alıyordu. Onlar da bunun bilincindeydiler.*" (Ankebût, 38)

Allah'ın seçiminden, Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nm seçiminden ve onun Ehl-i Beyt'inden yüz çevirdiler. Kendi seçimlerine itibar ettiler. Oysa Kur'ân onlara şöyle seslenmektedir: "*Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Onların seçme hakkı yoktur. Allah onların yakıştırmalarından münezzehtir, yücedir.*" (Kasâs, 68) Bir başka âyette de şöyle buyurmuştur: "*Allah ve Resulü bir şeye hükmetti mi, artık mü'min erkek ve mü'min kadınların işlerinde seçme hakkı yoktur.*" (Ahzâb, 36) Başka bir yerde de şöyle buyurmuştur: "*Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz? Yoksa size ait bir kitap var da onda mı okuyorsunuz? Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır! Yoksa ne hükmederseniz mutlaka sizindir diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli, kesin sözler mi var? Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak? Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğru iseler, hadi getirsinler ortaklarını.*" (Kalem, 36-41) Bir başka âyette de şöyle buyuruyor: "*Niçin Kur'ân-ı düşünmüyorlar? Yoksa kalplerinin üzerinde kilit mi var?*" (Muhammed, 24) Yoksa "*Allah kalplerini mühürlemişte bu yüzden anlamıyorlar mı?*" (Tevbe, 87) veya "*işitmedikleri halde işittik diyenler gibi olmayın.*" (Enfal, 21) "*Şüphesiz Allah katında canlıların en kötüsü, düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir. Allah onlarda bir hayır görseydi, elbette onlara işittirirdi. Fakat işittirseydi bile yine onlar yüz çevirerek dönerlerdi.*" (Enfal, 23) Veya "*İşittik ve isyan ettik dediler.*" (Bakara, 93) Aksine imamlık, Allah'ın bir lütfudur: "*Bilâkis bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir.*" (Cuma, 4) Böyleyken imamı seçme işi nasıl onlara bırakılmış olabilir? İmam âlimdir, cahil olmaz, önderdir, yerine geçen biri tarafından sorgulanmaz. Kutsallığın, temizliğin, ibadetin, zühdün, ilmin ve kulluğun kaynağıdır. Resûlullah'ın daveti, özellikle ona tevdi edilmiş, davet görevi ona bırakılmıştır. Fâtıma Betül (*selâmullahi aleyha*)'nintertemiz soyundan gelir. Soyuna dil uzatılmayı gerektiren bir kusur yoktur, hiç kimse nesep itibarıyla ona denk değildir. Kureyş hanedanından, Haşimoğulları zirvesinden ve peygamberin pak neslinden gelmiş, Allah Azze ve Celle'nin rızasına sahiptir. Eşraf için bir şereftir ve Abdulmenaf oğullarının bir boyudur. İlmi gelişmiş ve hilmi eksiksizdir. İmamette güçlü, siyasette bilgedir. Ona itaat etmek farzdır. Allah Azze ve Celle'nin emriyle bu göreve gelmiştir. Allah'ın kullarına nasihat eder. Allah'ın dininin koruyucusudur.

Hiç kuşkusuz Allah, nebileri ve imamları muvaffak kılar, gizli ilminden ve hikmetinden, başka kimseye vermediği şeyleri verir. Bu yüzden onların sahip oldukları bilgiler aynı zamanda yaşayan insanların bilgisinden üstün olur. Aşağıdaki âyetlerde Allah bu gerçeğe işaret etmiştir: "*Hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır; yoksa hidâyet verilmedikçe kendi kendine doğru yolu bulamayan mı? Size ne oluyor? Nasıl hükmediyorsunuz?*" (Yunus, 35) "*Kime hikmet verilmişse, ona çok hayır verilmiştir.*" (Bakara, 269) Talût'la ilgili olarak da şöyle buyurmuştur: "*Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir.*" (Bakara, 247) Bir âyette Peygamberi (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'ye şöyle buyuruyor: "*Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın lütfü, sana gerçekten büyük olmuştur.*" (Nisa, 113) Bir âyette de peygamberinin Ehl-i Beyt'i ve soyu olan imamlar hakkında şöyle buyurmuştur: "*Yoksa onlar, Allah'ın lütfundan verdiği şeyler için insanlara hased mi ediyorlar? Oysa İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik ve onlara büyük bir hükümranlık bahsettik. Onlardan bir kısmı ona inandı, kimi de ondan yüz çevirdi. Onlara kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter.*" (Nisa, 53-54-55)

Allah Azze ve Celle bir kulunu, diğer kullarının işlerini idare etmesi için seçtiği zaman, onun göğsünü bu işin üstesinden gelebilecek şekilde açar, kalbine hikmet kaynaklarını yerleştirir, ona öyle bir ilim ilham eder ki, bundan sonra hiç bir soruya cevap vermekte zorlanmaz, asla doğrudan sapmaz, isabetsiz cevap ağzından çıkmaz. Bu bakımdan kulların işlerini yürütmesi için Allah tarafından görevlendirilen kimse masumdur, desteklenmiştir, başarılı kılınmıştır ve doğrultulmuştur. Hatalardan, sürçmelerden ve tökezlemelerden yana güvence altındadır. Allah onu, bu işe özgü kılar ki, kullarının üzerindeki eksiksiz kanıtı ve yarattıklarının arasındaki şahidi olsun. *"Kuşkusuz bu, Allah'ın lütfudur ve bu lütfunu dilediğine verir. Allah, büyük lütf sahibidir."* (Âl-i İmran, 74) Peki şu insanlar, böyle birini seçebilirler mi? Ya da seçtikleri kimse bu niteliklere sahip midir ve onu bu özellikleriyle öne sürebilirler mi? Hakkı aştılar -Beytullah'a andolsun- Allah'ın kitabını arkalarına attılar. Sanki hiç bilmiyorlarmış gibi bir kenara fırlatıp attılar. Hâlbuki Allah'ın kitabında hidâyet ve şifa vardır. Ama onlar Allah'ın kitabını bir kenara atıp kendi tutkulu arzularının peşine düştüler. Allah, böyle kimseleri yermiş, bunları düşman ilan etmiş, onları helak etmiştir: *"Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir? Elbette Allah zâlim kavmi, doğru yola iletmez."* (Kasâs, 50) *"Onların hakkı yıkımdır. Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır. Allah yanında ve mü'minlerin yanında büyük bir nefretle karşılanır. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini, işte böyle mühürler."* (Mü'min, 35) Allah'ın salât ve selâmı peygamber Muhammed'in ve onun Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun.»

2-(520) ...İshak b. Galip, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın imamların hallerini ve sıfatlarını anlattığı bir konuşmasında şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Allah Azze ve Celle, dininin, Peygamberimizin Ehl-i Beyt'inden gelen hidâyet imamları aracılığıyla apaçık olmasını sağlamış, yolunu aydınlatmıştır. Onlar aracılığıyla ilminin gizli kaynaklarını açmıştır. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) ümmetinden imamının gerekli olan haklarını tam anlamıyla bilen bir kimse, imanının tadına varır ve Müslümanlığının tazeliğinin faziletini bilir. Çünkü Allah Tebareke ve Teâlâ, imamı, yarattıkları için bir bayrak, bir öncü ve rızıklanan canlılar âlemi için bir hüccet kılmıştır. Allah ona vakar tacını giydirmiş, onu Cabbar sıfatının nuru ile bürümüştür. Bir sebeple göklerle ilintilidir, bu yüzden gökten gelen feyizlerle bağlantısı kesilmez Allah katındaki nimetlere ancak onların sebepleri vasıtasıyla ulaşılabilir ve Allah, kullarının amellerini, ancak imamı tanımaları şartıyla kabul eder.

İmam, karışık ve karanlık sorunları, girift gelenekleri ve belirgin olmayan fitneleri bilir. Allah Tebareke ve Teâlâ, onları Hüseyin (*aleyhisselâm*)'ın soyundan, kulları için seçer ve her imamın ardından birini bu iş için görevlendirir. Onlar, Allah tarafından seçilip gözde kılınan önderlerdir. Kullan adına onlardan razı olmuş ve kullarına beğendirmiştir. İmamlardan biri görevini tamamlayıp bu dünyadan göçünce, onun ardından açık ve seçik bir önder olarak, yol gösterici bir alamet, nur saçan bir işaret, kâim ve bilgin bir hüccet olarak kullan için bir imam görevlendirmiştir.

Bunlar, Allah tarafından görevlendirilen imamlardır. Hakka dayalı olarak insanlara yol gösterirler, hakka dayalı olarak adaleti egemen kılarlar. Bunlar Allah'ın hüccetleri, davetçileri ve kullarını yöneten çobanlarıdır. Kullar onların yol göstericilikleriyle kulluk sunarlar. Onların nuruyla memleketler mamur olur. Köhnemiş servetler, onların bereketiyle gelişir. Allah onları canlılar için hayat kaynağı, karanlıkları yaran çırallar, konuşma kapılarını açan anahtarlar ve İslâm dini için dayanaklar kılmıştır. Allah'ın onlarla ilgili bu kaderi kesin ve değişmezdir.

Dolayısıyla imam, seçilmiş, razı olunmuş, yol gösterici, kurtarıcı, beklenen, umut bağlanan kâimdir. Allah, bunun için onu seçmiştir. Allah, onu gözünün önünde zürriyetler âleminde yaratmış, insanları yaratmadan önce onu bir gölge gibi arşının sağında Sararmıştır. Gayb ilminin kapsamındaki hikmeti ona bahsetmiştir. Onu, ilmi için seçmiş ve tertemiz olduğu için onu seçkin kılmıştır. Âdem (*aleyhisselâm*)'in hilâfeti ona erişmiş, Nuh (*aleyhisselâm*)'in soyunun hayırlı özellikleri, onda toplanmıştır. O, İbrahim (*aleyhisselâm*)'in soyunun güzidesi, İsmail (*aleyhisselâm*)'in sülalesinden gelme, Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin nintretinin (*soyunun*) seçkinidir.

Hep Allah'ın gözetimi altındadır. Allah onu korur, perdesiyle örter. İblisin ve ordularının tuzaklarını, ondan uzaklaştırır. Gece karanlığının içinde barındırdığı kötülüklerle, her fâsıkın düğümlere üflediği efsunlara karşı savunulmuştur. Kötülüklerin peş peşe baş göstermelerinden, felâketlerin üşüşmesinden uzak tutulmuştur. Âfetlerin ona ilişmesine engel olunmuş, sürçmelerden korunmuştur. Her türlü hayâsızlıktan uzak tutulmuştur. Gençliğinde hilm ve iyilikle bilinir, yaşlılığında iffet, ilim ve faziletle belirginleşir. Babası hayattayken, onun emrine dayanır, konuşmaz. Babasının görev süresi dolunca, Allah'ın takdiri meşiet (*dilemesi*) gerçekleşince, ilâhi irade onun sevilmesi yönünde tecelli edince, babasının süresi dolunca, ondan sonra Allah'ın emri ona yönelir, onu dininin uygulayıcısı kılar, onu kulları üzerindeki hücceti yapar. Arzındaki kâimi olarak görevlendirir. Onu ruhuyla destekler, ona ilmini verir, hak ile bâtılı kesin olarak ayıran açıklamayı ona haber verir, sırrını ona emanet eder, büyük emirleri için onu seçer, kesin ayırıcı ilmini ona bildirir, onu kulları için bir işaret, bir bayrak olarak belirginleştirir, âlemdeki varlıklar için onu bir hüccet olarak tayin eder. Onu, dinine mensup olanlar için bir ışık, kullarının başında bir kâim olarak görevlendirir. Allah, onlar için imam olarak ondan razı olur. Sırrını ona emanet eder, onu ilminin koruyucusu, hikmetinin saklayıcısı, dininin yöneticisi kılar.

En büyük emri için onu seçer, onun aracılığıyla yolunu, sünnetini diriltir, farzlarını ve hadlerini egemen kılar. O, parlak nurla, yaralı şifayla ve apaçık hakla, parlak açıklamayla cahillerin şaşkın oldukları, cedelcilerin dipsiz meselelere daldıkları bir sırada adaleti egemen kılar. Her meselede bir çıkış yolu gösterir. Atalarından sadıkların izledikleri yöneme göre hareket eder. Bu yüzden bedbaht birinden başkası, bu âlimin hakkını bilmezlik etmez. Ancak bir sapık onu inkâr eder. Allah'a karşı küstahça durandan başkası, insanları ona uymaktan alıkoymaya kalkışmaz.»

16) İMAMLAR EMİR SAHİPLERİDİR VE ONLAR ALLAH AZZE VE CELLE'NİN KUR'ÂN'DA SÖZÜNÜ ETTİĞİ "KISKANILAN İNSANLARDIR" BABI

I-(521) ...Büreyd el-İclî şöyle demiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a "*Allah'a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin...*" (Nisa, 59) âyetini sordum.

Bana şu cevabı verdi: «*Kendilerine kitaptan bir pay verilenleri görmüyor musun ki, puta ve tağuta inanıyor ve kâfirler hakkında: Bunlar iman edenlerden daha doğru bir yoldadırlar diyorlar*" (Nisa, 51) Bunlar sapıklık önderleri ve cehennem davetçileri hakkında: "*Bunlar Muhammed'in Ehl-i Beyt'inden daha doğru bir yol üzeredirler, diyorlar. İşte onlar, Allah'ın lanet ettiği kimselerdir. Allah kime lanet ederse, onun için bir yardımcı bulamazsın. Yoksa onlar için mülkte bir pay mı vardır?*" (Nisa, 52-53) İmamet ve hilâfet hususunda bir yetkiye mi sahip kılınmışlardır?

"Öyle olsaydı insanlara çekirdek filizi kadar bir şey bile vermezlerdi." (Nisa, 53)
Burada geçen insanlar ifadesinden maksat biziz. Allah biz Ehl-i Beyt'i kastediyor. En-Nakir ise çekirdeğin içindeki filiz demektir.

"Yoksa onlar, Allah'ın verdiği şeyler için insanlara hased mi duyuyorlar?" (Nisa, 54)
Allah'ın bize verdiği imamet makamından dolayı başkaları tarafından kışkırtılan insanlar biziz, yoksa bütün insanlar değil.

"Oysa İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik ve onlara büyük bir hükümlerlik bahsettik." (Nisa, 54) Allah, onları Resuller, nebiler ve imamlar kıldığını belirtiyor. İbrahim'in soyu için bu yetkiyi tanıdıkları halde, nasıl oluyor da Muhammed (sallallahu aleyhi ve âlihi)'nin soyu söz konusu olduğunda inkâr ediyorlar?

"Onlardan bir kısmı inandı, kimi de ondan yüz çevirdi; onlara kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter. Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar. Allah, daima üstün ve hâkimdir." (Nisa, 55-56)»

2-(522) ...Muhammed b. Fudayl, Ebu'l-Hasân (Ali b. Musa aleyhisselâm)'dan "Yoksa onlar, Allah'ın verdiği şeyler için insanlara haset mi duyuyorlar?" (Nisa, 54)âyetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

«Biz, haset edilen insanlarız.»**34[34]**

3-(523)...Humran b. A'yen şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (Cafer Sadık aleyhisselâm)'a, "İbrahim soyuna kitabı verdik." (Nisa, 54) ifadesini sordum. Buyurdu ki: «Burada peygamberlik kastedilmiştir.»

- "Hikmeti verdik..." (Nisa, 54) ifadesini sordum,

- «Bununla anlama ve hükmetme kastedilmiştir.» dedi.

34[34]- Ayette geçen "nas=insanlar"dan maksat -sözün akışından anlaşıldığına göre- müminlerdir. "Allah'ın kendi lütfundan insanlara verdiği şeyler" ise peygamberlik, kutsal kitap ve dinî bilgilerdir. Fakat ayetin devamını oluşturan "Doğrusu biz İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik." ifadesi, "insanlar" diye anılanların Hz. İbrahim'in (a.s) soyundan gelen kimseler olduğuna delâlet ediyor. O takdirde "insanlar"dan maksat Resûl-i Ekrem'dir (s.a.a). Ayette sözü edilen imtiyazların Peygamberimizin dışındakilere yayılan bölümü ise onun vasıtası ile gerçekleşmiş ve onun yüce bereketinin eseridir. Daha önce, "Gerçek şu ki Allah, Âdem 'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmrân ailesini âlemler üzerine seçti. " (Al-i İmrân, 33) ayetini açıklarken İbrahim (a.s) ailesinden, Peygamberimiz (s.a.a) ve onun soyundan gelen Ehl-i Beyt İmamlarının kastedildiğini belirtmiştik.

Çoğul anlamında olan "nas=insanlar" kelimesinin müfret (=bir tek kişi) için kullanılmasına gelince, bunun sakıncası yoktur. Bu bir tür kinayeli ifadedir. Meselâ, sen sana sataşan ve eziyet eden bir kimseye, "İnsanlara sataşma", "İnsanlardan ne alıp veremediğin var?" dersin. Oysa bu sözlerle kastettiğin sadece kendinsin. Yani "bana sataşma" demek istiyorsun. [el-Mîzan, c.4, s.545-546]

- "Onlara büyük bir hükümlerlik bahsettik." (Nisa, 54) ifadesini sordum,
- «Bununla da itaat kastedilmiştir.» dedi.**35[35]**

35[35]- "Doğrusu biz İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik." (Nisa, 54)

Bu ayet, Yahudilerin kıskançlıkları konusunda ümitlerini kırıyor; bu nimetin kaybolmasına ve bu başışın son bulmasına yönelik isteklerini başa çıkarıyor. Şöyle ki, yüce Allah İbrahim (a.s) soyuna kendi lütfundan vermek istediğini vermiş, onlara kendi rahmetinden sunmak istediğini sunmuştur. Öyleyse Yahudiler kinleri ile ölsünler! Artık kıskançlıkları onlara hiçbir şey kazandırmayacaktır.

Bundan anlaşılıyor ki, İbrahim (a.s) soyundan maksat, ya İsmail (a.s) Oğullarından olan Peygamberimiz (s.a.a) ve onun Ehl-i Beyti'dir veya İsmail Oğulları ile İshak Oğullarının her ikisini de kapsayacak şekilde geniş anlamda İbrahim soyudur ki, her iki durumda da İbrahim (a.s) soyu, Yahudilerin kıskançlıklarının gerçek hedefi olan Peygamberimizi kapsamaktadır. Yoksa İbrahim (a.s) soyundan maksat, İbrahim (a.s) soyundan gelen İsrail Oğulları değildir. Çünkü eğer öyle olsa, bu ifade Yahudilerin Peygamberimizi veya aralarında Peygamberimizin bulunması yüzünden müminleri kıskanmaları onaylanmış olur ve görüldüğü gibi cümlenin anlamı bozulur.

Burada bir başka gerçek de ortaya çıkıyor, o da şudur: "Doğrusu biz İbrahim soyuna..." cümlesi, kıskanılan insanların İbrahim (a.s) soyundan olduklarına delâlet ediyor. Bu da "nas=insanlar" kelimesi ile Resûlullah'ın (s.a.a) kastedildiğini teyit ediyor.

Peygamberimize inananlara gelince, onların hepsi İbrahim (a.s)'in soyundan değildirler. Kaldı ki, İbrahim (a.s) soyundan olan müminlerin öbür müminlere karşı bir üstünlükleri yok ki, bunlar ayetin kapsamına alınmış olsunlar. Ayrıca sırf iman etmek ve İbrahim'in dinine uymuş olmak, bu dine uyanların İbrahim'in soyu olarak adlandırılmalarını gerektirmez. Yine, "Doğrusu, insanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar ve bu peygamber ile iman edenlerdir..." (Âl-i İmrân, 68) ayeti de müminlerin İbrahim'e en yakın olmaları hasebiyle, onların İbrahim soyu olarak adlandırılmalarına neden olmaz. Çünkü ayette İbrahim'e uyanlardan söz ediliyor. Bunlar kesinlikle İbrahim'in soyundan gelenler diye adlandırılmıyor. Buna göre İbrahim soyundan gelenlerden maksat, ya sadece Peygamberimiz veya Peygamberimiz ile onun soyundan gelen Ehl-i Beyt İmamları, Peygamberimizin dedesi İsmail (a.s) ve onunla aynı soydan olanlardır.

"Ve onlara büyük bir mülk de verdik." Sözüün akışı gereği, ayetteki mülkten maksadın manevî mülkün örneklerinden olan peygamberliği ve insanların yönlendirilip doğru yola iletilmesi (hidayet) anlamını içeren hakikî velayeti de kapsamasıdır. Manevî fazilet ve dinî amaçla sonuçlanmayan bir dünya mülküniün Allah tarafından önemsenmemesi bu görüşü teyit eder. Yine Allah'ın İbrahim (a.s)'in soyunun faziletlerini sayarken peygamberliği ve velayeti saymamış olması da bu görüşü teyit eder. Bilindiği gibi yüce Allah, "Doğrusu biz İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik." buyuruyor. Böyle olunca "ve onlara büyük bir mülk de verdik." ifadesinin mutlak çerçevesinin, peygamberlik ile velayeti kapsadığı ihtimali güç kazanıyor. [el-Mizan, c.4, s.546-547]

4-(524) ...Ebu Sabbah şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a "*Yoksa onlar, Allah'ın verdiği şeyler için insanlara haset mi duyuyorlar?*" (Nisa, 54) âyetini sordum.

Buyurdu ki: «Ey Ebu Sabbah! Allah'a yemin ederim ki, bizler, haset edilen insanlarız.»

5-(525) ...Büreyd el-İclî, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan Allah Tebareke ve Tealâ "*İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik ve onlara büyük bir mülk de verdik.*" (Nisa, 54) âyetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

«Allah onlardan resuller, nebiler ve imamlar göndermiştir. Ama şu insanlara ne oluyor ki, İbrahim (*aleyhisselâm*)'ın soyu için böyle bir özelliği kabul ediyorlar, buna karşılık Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'nin soyu söz konusu olunca inkâr ediyorlar?»

Dedim ki: "*Onlara büyük bir mülk de verdik.*" ifadesinin anlamı nedir?

Bana şu karşılığı verdi: «Büyük mülk, imamlık yetkisini onlara vermesidir. Kim onlara itaat ederse, Allah'a itaat etmiş, kim de onlara isyan ederse, Allah'a isyan etmiş olur. İşte büyük mülk budur.»

17) İMAMLAR ALLAH AZZE VE CELLE'NİN KİTABINDA ZİKRETTİĞİ "ALÂMETLERDİR" BABI

1-(526) ...Davud el-Cessas anlattı:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «"*Daha nice alâmetler (yarattı). Onlar, yıldızlarla da yollarını doğrulturlar.*" (Nahl, 16) Bu âyette geçen yıldızdan maksat, Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'dir. Alâmetlerden maksat da imamlardır (*selâm üzerlerine olsun*).»**36[36]**

2-(527) ...Esbat b. Salim şöyle rivayet etmiştir:

Bir gün, benim de hazır bulunduğum bir ortamda, Heysem, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a "*Daha nice alâmetler yarattı. Onlar, yıldızlarla da yollarını doğrulturlar...*" (Nahl, 16) âyetiyle ilgili bir soru sordu.

İmam buyurdu ki:

«Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) yıldızdır, alâmetler de imamlardır.»

3-(528) ...el-Veşşa şöyle rivayet etmiştir:

36[36]- Bu rivayetler, ayetin tefsiri sayılmaz, bilakis ayetin batını yorumu olarak değerlendirilebilir. Bunun kanıtı da Tabersi'nin "*el-Mecma*" da aktardığı şu rivayettir: İmam Cafer buyurdu ki: «Biz Ehl-i Beyt İmamları alâmetler ve Resûlullah da yıldızdır. Resûlullah buyurmuştur ki: Allah yıldızları gök ehli için güvence kıldığı gibi, benim Ehl-i Beyt'imî de dünya ehli için güvence kılmıştır.»[*el-Mîzan, (Nahl, 16) Tefsir.*]

İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'a "*Daha nice alâmetler yarattı. Onlar, yıldızlarla da yollarını doğrulturlar...*" (Nahl, 16) âyetinin anlamını sordum.

Buyurdu ki: «Biz Ehl-i Beyt İmamları alâmetiz, yıldız da Resûlullah'dır.»

18) ALLAH AZZE VE CELLE'NİN KİTABINDA ZİKRETTİĞİ AYETLER "İMAMLARDIR" BABI

1-(529) ...Davud er-Rakkî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a, "*Bu âyetler ve uyarılar, inanmayan topluluğa fayda vermez.*" (Yûnus, 101) âyetinin anlamını sordum. Buyurdu ki: «Âyetlerden maksat, Ehl-i Beyt İmamlarıdır, uyanlar ise peygamberlerdir.»

2-(530) ...Yunus b. Yakub, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan "*Bütün âyetlerimizi yalanladılar.*" (Kamer, 42) ayetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

«Burada demek isteniyor ki, onlar bütün vasileri yalanladılar.»

3-(531) ...Ebu Hamza şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'adedim ki: Sana kurban olayım. Şiîler: "*Birbirlerine neyi soruyorlar? Büyük haberi mi?*" (Nebe, 1-2) âyetlerinin tefsirini senden soruyorlar.

Buyurdu ki: «Bu, bana kalmış bir şeydir. İstersem haber veririm, istersem haber vermem.»

Ardından şöyle dedi: «Fakat sana bu âyetlerin tefsirini haber vereceğim.» Dedim ki: "*Birbirlerine neyi soruyorlar?*" (Nebe, 1) ifadesi ne anlama gelir? Dedi ki: «Bu ifade, Emir'ül-müminin (*Ali b. Ebu Tâlib aleyhisselâm*) hakkındadır Emir'ül-müminin şöyle derdi: «Allah Azze ve Celle'nin benden daha büyük bir âyeti yoktur. Allah'ın benden daha büyük haberi yoktur.»**37[37]**

19) ALLAH'IN VE RESÛLÜ'NÜN İMAMLARLA BİRLİKTE OLMAYI FARZ KILIŞLARI BABI

1-(532) ...Büreyd b. Muaviye el-İclî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'a Allah azze ve celle'nin: "*Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun.*" (Tevbe, 119) âyetinden sordum.

Buyurdu ki: «Burada Allah, "doğrular" nitelemesiyle biz Ehl-i Beyt İmamlarını kast etmiştir.» dedi.**38[38]**

37[37]- Bazı rivayetlerde "büyük haber" in Ali (a.s) olduğu belirtiliyor. Bu, batini bir tefsirdir. [el-Mîzan, (Nebe, 1) Tefsir.]

2-(533) ...İbn Ebu Nasr şöyle rivayet etmiştir:

Ebu'l-Hasân er-Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'a, "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun." (Tevbe, 119) âyetinin anlamını sordum.

Buyurdu ki: «Doğrulardan maksat, imamlardır. Ve onlara itaat ederek doğruluklarını gösterenlerdir.»

3-(534) ...Sa'd b. Tarif şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) buyurdu ki: «Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) şöyle buyurmuştur:

Nebilerin hayatına benzer bir hayat yaşamak, şehitlerin ölümüne benzer şekilde ölmek ve Rahman'ın diktiği, bahçelerle süslediği cennetlerde yaşamak isteyen, Ali'yi velî edinsin, ona uysun, onun dostunu dost edinsin ve ondan sonra gelen imamlara uysun. Çünkü onlar benim zürriyetimlerdir, benim yaratıldığım topraktan yaratılmışlardır. Allah'ım! Benim anlayışımı ve benim ilmimi onlara bahşet. Ümmetimden onlara karşı çıkanlara yazıklar olsun! Allah'ım onları benim şefaataime erdirme!»

4-(535) ...Ebu Hamza es-Sumalî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum:

«Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) buyurdu ki:

«Allah diyor ki: Senin ümmetinden bedbaht olanların aleyhindeki kanıtımın tamamlanması, onların, Ali'nin velayetini terk etmeleri, onun düşmanlarını velî edinmeleri, onun ve ondan sonraki vasilerin üstünlüklerini inkâr etmeleri şeklinde gerçekleşir. Çünkü senin üstünlüğün, onların üstünlüğüdür, sana itaat, onlara itaattir. Senin hakkın, onların da hakkıdır. Sana baş kaldırmak onlara da baş kaldırmaktır. Onlar senden sonraki doğru yol önderleridir. Senin ruhun onların içindedir. Senin ruhun ise Allah tarafından içine konulmuştur. Onlar senin yaratıldığın topraktan ve senin ıtret (*zürriyet*) indendirler. Senin

38[38]- "es-Sıdk" sözcüğü kökü itibarıyla, sözün ve haberin realiteye uygun olması anlamına gelir. Bir insanın verdiği haber de realiteye uygun olursa, o insan da bu şekilde nitelendirilir. Daha sonraki dönemlerde es-Sıdk kavramının anlamında meydana gelen genişlemelere paralel olarak "inanç, karar ve irade (azim)" gibi olgular da bu kavramın kapsamında değerlendirildi. Dolayısıyla sözü realiteye uygun olan bir insana "sadık," yani doğru dendi. Yaptığı iş inancına uygun olan insana sadık dendi ve istediğini yapan ve bu uğurda kararlılıkla çaba sarfedene sadık (doğru) dendi.

Ayetin içerdiği emir, mutlak niteliklidir; bunun yanında doğrular da belirsiz bırakılmıştır. Sonra onlarla beraber olmaya -beraberlik amel bakımından eşlik etmek, yani tâbi olmak demektir- ilişkin emir de mutlak tutulmuştur. Bütün bunlar gösteriyor ki, doğruluk (es-Sıdk)'tan maksat özel anlamı değil, geniş ve genel anlamıdır. Ayet müminlere Allah'tan korkmayı ve doğruların sözlerine ve fillerine uymalarını emrediyor. Böyle bir emir ise, doğruların nitelikleriyle nitelenmeye ilişkin bir emirden farklıdır. Çünkü doğruların nitelikleriyle nitelenmek onlardan biri olmak demektir, onlarla beraber olmak değil. Aradaki fark ise açıktır. [*el-Mîzan*, c.9, s.613-614]

etinden ve kanındandırlar. Allah Azze ve Celle onlarla ilgili olarak senin ve senden önceki peygamberlerin sünnetini uygulamıştır. Onlar senden sonra benim ilmimin bekçileridir. Bunlar benim üzerimde haktır. Onları seçtim, kendime has kıldım ve onlardan razı oldum. Onları seven, onları veli edinen ve onların üstünlüklerini kabul eden kurtuldu. Cebrail, bana onların ve babalarının adlarını, onları sevenleri ve üstünlüklerini kabul edenleri haber vermiştir.»

5-(536) ...Eban b. Tağlib şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) buyurdu ki: «Kim benim hayatımı yaşamak, kim benim gibi ölmek ve Rabbimin kendi elleriyle diktiği "Adn" cennetine girmek istiyorsa, Ali b. Ebu Tâlib'i sevsin. Onun dostunu dost edinsin, onun düşmanını düşman bellesin, ondan sonraki vasileri kabul etsin. Çünkü onlar benim zürriyetimdirler, benim etimden ve benim kanındandırlar. Allah onlara benim anlayışımı ve ilmimi bahsetmiştir. Onların üstünlüklerini inkâr eden, benimle onların akrabalık bağlarını koparan ümmetimi, Allah'a şikâyet ediyorum. Allah'a yemin ederim ki, iki oğlumu öldürecekler. Allah onları benim şefaataime erdirmesin.»

6-(537) ...Cabir el-Cu'fi, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan şöyle rivayet etmiştir:

Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) buyurdu ki:

«Benim hayatımı yaşamak, benim gibi ölmek, bana vaat edilen cennete girmek ve Rabbimin kendi elleriyle diktiği dala tutunmak, kimin hoşuna gidiyorsa, Ali b. Ebu Tâlib ve ondan sonraki vasileri velî edinsin. Çünkü onlar sizi sapıklık kapısından içeri sokmaz ve hidâyet kapısından dışarı çıkarmazlar. Onlara öğretmeye kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler. Ben Rabbimden onlarla Kitabı, havuz başına geri dönünceye kadar birbirinden ayırmamasını istedim. İşte böyle -peygamberimiz iki elinin işaret parmağını birleştirdi- o havuzun genişliği San'a ile Eyle arası kadardır ve içinde yıldızlar sayısınca altın ve gümüş kadehler vardır.»

7-(538) ...Fudayl b. Yesar şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*) dedi ki:

«Allah Azze ve Celle'nin rahmet ve huzur meltemi, zaferi, yardımı, kurtuluşu, bereketi, kerameti, bağışlaması, affı, kolaylığı, müjdesi, hoşnutluğu, yakınlığı, yardımı, egemen kılışı, umudu ve sevgisi Ali'yi veli edinen, onu imam edinip düşmanlarından uzaklaşan, onun ve ondan sonraki vasilerinin üstünlüğünü kabul eden kimse içindir. Onları şefaatinin kapsamına almam, benim üzerimde bir haktır. Onlarla ilgili olarak benim duamı kabul etmek de Rabbimin üzerindeki bir haktır. Çünkü onlar benim tâbilerimdir. Bana tâbi olan da bendendir.»

20) ALLAH'IN KULLARINA BİLMEDİKLERİNİ SORMALARINI EMRETTİĞİ ZİKİR EHLİ "İMAMLARDIR" BABI

1-(539) ...Abdullah b. Aclan, Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'dan "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehlinden sorunuz." (Nahl, 43) âyetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

«Resûlullah buyurdu ki: «Zikir benim, imamlar da zikir ehlidir.»

-*"Bu Kur'ân senin için ve kavmin için bir zikirdir. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız.*" (Zuhruf, 44)

Ebu Cafer buyurdu ki: «Biz peygamberin kavmiyiz ve biz sorulanlarız.»**39[39]**

2-(540) ...Abdurrahman b. Kesir şöyle rivayet etmiştir:

39[39]- *İmam (as) bu hadiste: "Allah size gerçekten bir uyarıcı (zikir) indirmiştir. Bir peygamber..." (Talak, 10) "Size Allah'ın apaçık ayetlerini okuyan bir peygamber göndermiştir." (Talak, 11) Bu ifade açıklama amaçlı atıf veya "uyarıcı..." ifadesinden bedeldir. Bu durumda Allah'ın indirdiği "zikir" (uyarıcı)'dan maksat, Peygamberdir. Peygamberin bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, peygamberin, Allah'ı ve ayetlerini hatırlatan, hak dine götüren davet yolunu anlatan bir aracı olmasıdır. Kuşkusuz peygamberden maksat da Muhammed'dir (s.a.a). "Size Allah'ın apaçık ayetlerini okuyan." ifadesinin zahiri de bunu destekler niteliktedir.*

O halde resulün indirilmesinden maksat, gayb âleminden gönderilip onlara Allah'ın katından gelen bir elçi olduğunun gösterilmesidir. Ki bundan önce böyle bir şeyi tahmin etmezlerdi. Aynı durum "Ve demiri indirdik." (Hadid, 25) ifadesi için de geçerlidir.

"indirme" fiilinin zahiren gökten aşağıya inme anlamını ifade etmesinden hareketle el-Keşşaf müellifi gibi bazı müfessirler, ayette geçen "resul" kelimesini Cebrail olarak açıklama gereğini duymuşlardır. Buna göre elçinin ayetleri okuması da Cebrail'in ayetleri Resûlullah'a okuması anlamındadır. Çünkü Resûlullah (s.a.a) toplumu tarafından izlenmekte ve ayetlerin onlara tebliğ edilmesine aracı olmaktadır. Ancak "size ...okuyan." ifadesinin zahiri bundan farklı bir anlama işaret etmektedir.

Ayette geçen "resûlen" kelimesinin mahzuf bir fiilin etkisiyle mansup olması ve cümlenin takdiri açılımının da "Size Allah'ın ayetlerini okuyan bir elçi gönderen..." şeklinde olması da ihtimal dâhilindedir. Bu durumda onlara indirilen uyarıcı (zikir)'den maksat Kur'ân veya Kur'ân'ın içerdiği hüküm ve bilgiler olur. [el-Mîzan, (Talak, 10-11) Tefsir.]

Tefsir-ul Burhan'da el-Berkî, kendi rivayet zinciriyle Abdulkerim b. Ebu Deylem'den, o İmam Cafer'dan şöyle rivayet eder: «Allah:"Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun." (Nahl, 43) buyurmuştur. Kur'ân zikirdir. Kur'ân ehli de Muhammed'in Ehl-i Beyti'dir. Allah onlara sorulmasını emretmiştir. Cahillere sorulmasını emretmemiştir. Nitekim Allah bir ayette Kur'ân'ı zikir olarak isimlendirmiştir: "Sana zikri indirdik ki, insanlara kendilerine indirileni açıklayasın. Umulur ki düşünürler..." (Nahl, 44) "Doğrusu Kur'ân, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız."»

Ben derim ki: *Bu sözlerin içerdiği ve Ehl-i Beyt İmamlarının ayette işaret edilen zikir ehli oluşlarını kanıtlamaya yönelik olan delil, Kur'ân'ın zikir, onların da peygamberin Ehl-i Beyti olmaları hasebiyle Kur'ân'ın ehli, dolayısıyla zikir ehli oluşları esasına dayanmaktadır. Hadisin sonundaki iki ayet de buna örnek olsun diye sunulmuştur. Nitekim başka rivayetlerde de bunun açıkça dile getirildiğine tanık oluyoruz. Bu anlamda başka hadisler de vardır. [el-Mîzan, (Nahl, 43) Tefsir.]*

Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'a, "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehlerinden sorunuz." (Nahl, 43) âyetini sordum.

Buyurdu ki: «Zikirden maksat, Muhammed (*sallallahu aleyhi ve âlihi*)'dir. Biz de bilinmeyen şeylerin sorulması gereken ehliyiz.»

Dedim ki: "Bu Kur'ân senin için ve kavmin için bir zikirdir. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız." (Zuhruf, 44)

Dedi ki: «Burada kastedilen biziz. Biz, zikir ehliyiz. Biz sorulan kimseleriz.»

3-(541) ...el-Veşşa şöyle rivayet etmiştir:

İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'abir soru yönelttim ve dedim ki: Sana kurban olayım. "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun." (Nahl, 43) âyetinin anlamı nedir?

Buyurdu ki: «Biz zikir ehliyiz ve bilinmeyen şeylerin sorulması gerekenler biziz.»

Dedim ki: Siz sorulanlar, bizler de soranlar mıyız?

- «Evet.» dedi.

Dedim ki: Size sormamız bizim üzerimizde bir hak mıdır?

- «Evet.» dedi.

- "Sizin de bize cevap vermeniz, sizin üzerinizde bir hak mıdır?" diye sordum.

Dedi ki: «Hayır, bu bize kalmış. Dilersek yaparız, dilemezsek yapmayız. Allah'ın şu âyetini duymadın mı: "İşte bu bizim bağışımızdır. İster ver, ister tut; hesapsızdır." (Sâd, 39)»

4-(542) ...Ebu Basir, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan "Bu Kur'ân senin için ve kavmin için bir zikirdir. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız." (Zuhruf, 44) âyetini sordum.

Buyurdu ki: «Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve âlihi*) zikirdir, onun Ehl-i Beyt'i de (*aleyhimusselâm*) sorulanlardır. Onlar zikir ehlidirler.»

5-(543) ...Fudayl, Ebu Abdullah (*Cafer Sadık aleyhisselâm*)'dan "Bu Kur'ân senin için ve kavmin için bir zikirdir. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız." (Zuhruf, 44) âyetiyle ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

Zikirden maksat Kur'ân'dır. Biz ise peygamberin kavmiyiz ve sorulanlar biziz.

6-(544) ...Ebu Bekr el-Hadramî şöyle rivayet etmiştir:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'myanında bulunduğum bir sırada Kumeyt'in⁴⁰[40] kardeşi Verd İmam'ın yanına geldi ve dedi ki:

⁴⁰[40]- Ehl-i Beyt'i öven şiirler yazan, büyük Arap şairi.

"Allah, beni sana feda etsin. Sana sormak için yetmiş soru hazırlamıştım. Fakat şimdi bu sorulardan bir tanesini bile hatırlamıyorum."

İmam buyurdu ki: «Bir tanesini de mi hatırlamıyorsun ey Verd?»

Dedi ki: Hayır, şu anda bu sorulardan bir tanesi aklıma geldi.

İmam: «Nedir aklına gelen bu soru?»

Dedi ki: *"Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun."* (Nahl, 43) âyetinde kastedilenler kimlerdir?

Buyurdu ki: «Burada kastedilenler bizleriz.»

Dedim ki: Bizim size sormamız bir zorunluluk mudur?

- «Evet.» dedi.

Dedim ki: Sizin cevap vermeniz de sizin üzerinizde bir hak mıdır?

Buyurdu ki: «Bu, bize kalmış bir şeydir.»

7-(545) ...Muhammed b. Müslim naklediyor:

Ebu Cafer (*Muhammed Bakır aleyhisselâm*)'adedim ki:

Bizden bazılarına göre *"Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun."* (Nahl, 43)âyetinde Yahudi ve Hıristiyanlar kastedilmiştir.

İmam buyurdu ki: «O zaman, Yahudi ve Hıristiyanlar sizi dinlerine davet ederler.» Sonra elini göğsüne koyarak: «Zikir ehli biziz, sorulması gerekenler biziz.»**41[41]**

41[41]- Ayetlerin akışından anlaşıldığı kadarıyla hitap, ilâhî risalete muhatap olan putperest müşrikle re yöneliktir ve onlara zikir ehli (semavi bir kitabın ehli) Yahudi ve Hıristiyanlara, Allah'ın insanlar arasında bazı adamları peygamber olarak gönderip onlara vahiy indirip indirmediğini sormaları emrediliyor.

Müşrikler, peygamberimizin peygamberliğini, Kur'ân'ın Allah tarafından indirilen bir zikir olduğunu kabul etmiyorlardı. Dolayısıyla peygamberimizin dışındaki bir Kur'ân ehline başvurmalarının bir anlamı olmaz. Dolayısıyla ayetin iniş bağlamını da göz önünde bulundurduğumuz zaman, zikir ehli olarak kastedilenlerin ehli kitap, özellikle de Yahudiler oldukları belirginlik kazanıyor.

Fakat: "Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun..." (Nahl, 43) ifadesi, bağlamından ayrı olarak ele alınırsa, Kur'ân'ın bu özelliği de bir gerçek olarak karşımızda dururken -bilindiği gibi bağlam tek başına ifadeyi özelleştirmeye yetmez- açıklamanın soran, sorulan kimse ve hakkında soru sorulan şey açısından genellik arz ettiği açıktır.

8-(546) ...el-Veşşa şöyle rivayet etmiştir:

İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'ın şöyle dediğini duydum: «Ali b. Hüseyin (*aleyhisselâm*) şöyle dedi:

«İmamlar üzerinde bazı farzlar vardır ki, bunlar taraftarlarının üzerinde farz değildir. Yine bizim Şiîlerimiz üzerinde farz olan şeyler vardır ki, bunlar bizim üzerimizde farz değildir. Allah Azze ve Celle, onlara bilmediklerini bize sormalarını emretmiştir. "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun." (Nahl, 43) buyurmuştur.

Onlara, bize sormalarını emretmiş; ama bizim cevap vermek gibi bir zorunluluğumuz yoktur. İstersek cevap veririz, istersek cevap vermeyiz.»

9-(547) ...Ahmed b. Muhammed b. Ebu Nasr şöyle rivayet etmiştir:

İmam Rıza (*Ali b. Musa aleyhisselâm*)'abir mektup yazdım. Bu mektupta sorduğum sorulardan biri şöyleydi: "Allah: "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun." (Nahl, 43) buyurmuştur. Bir diğer âyette: "Mü'minlerin hepsinin toptan sefere çıkmaları doğru değildir. Onların her kesiminde bir grup dinde geniş bilgi elde etmek ve kavimleri döndüklerinde onları ikaz etmek için geride kalmalıdır. Umulur ki sakınırlar." (Tevbe. 122) buyurmuştur. Bu âyetlerde anlaşıldığı kadarıyla mü'minlerin sormalarını zorunlu kılmış; ama size cevap verme zorunluluğunu getirmemiştir."

Dolayısıyla soran, gerçek bilgilerden ve yükümlülükle ilgili meselelerden her hangi birini bilmemesi mümkün olan herkese denir. Hakkında soru sorulan da, bilmeyenin bilmemesi mümkün olan bütün bilgiler ve meselelerdir. Sorulan kimse ise, kavram açısından genel olmakla beraber, kavramın nesnel karşılığı itibariyle özel bir niteliktir ve bununla da kuşkusuz Peygamberimizin Ehl-i Beyt'i kastedilir

Çünkü eğer ayette geçen zikirden maksat, Talak suresinin ilgili ayetinde de vurgulandığı gibi Peygamber efendimiz (s.a.a) ise, kuşku yok ki, Ehl-i Beyt İmamları bu anlamda zikir ehlidirler.

Şayet Zuhruf suresinin ilgili ayetinde belirtildiği gibi bizzat Kur'ân kastedilmişse, kuşkusuz Kur'ân peygamberimiz (s.a.a) ve kavmi için -Peygamberin kavmi Ehl-i Beyt'idir veya kavmi içinde ona en yakın olanlardır- bir zikirdir. Bu bağlamda da Ehl-i Beyt, Kur'ân ehli ve Kur'ân'ı bilme hususunda özel bir konuma sahiptir. Nitekim Peygamberimiz tevatür düzeyinde güvenilirliği bulunan ünlü sakeleyn (iki ağırlıklı yol gösterici) hadisinde onları Kur'ân'la birlikte zikretmiş, insanlara bu ikisine uymayı emretmiştir ve demiştir ki: "Bu ikisi havuz başında bana kavuşuncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar."

Bir kanıt da, Ehl-i Beyt İmamlarının bizim de işaret ettiğimiz açıdan ayette geçen zikir ehlini Ehl-i Beyt İmamları olarak açıklarken, ayetin bağlamıyla ilgili hususlardan her hangi birinden söz etmemiş olmalarıdır.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan, bazılarının bu hadisleri eleştirirken, bilmedikleri şeyleri bilenlere sormaları emredilen müşrikler, "Peygamberi kabul etmiyorlardı, nasıl onun Ehl-i Beyt'ini kabul edeceklerdi?" şeklinde yorumlar yapanların bu yaklaşımlarının yanlışlığı da ortaya çıkıyor. [el-Mizan, (Nahl, 43) Tefsir.]

İmam buyurdu ki: «Allah Tebareke ve Teâlâ bir âyette şöyle buyurmuştur: *"Eğer sana cevap vermezlerse, bil ki onlar, sırf heveslerine uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir!"* (Kasas, 50)»

[\[YUKARI GİT\]](#)